

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Oulu

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

HAUKIPUDAS

Halkokari

maakunnallisesti arvokas

Halosenniemen sahayhdyskunta (RKY 2009)

Runtti

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

Haukiputaan Asemakylän raitti

Asemakylän apteekin talo
Aseman koulu
Haukiputaan aseman asuinrakennus
Haukiputaan aseman asuinrakennus / paritalo
Haukiputaan Osuuskaupan myymälärakennus
Haukiputaan rautatieasema
Hembergin apteekkitalo
Kaakisen talo
Korven liiketalo
Kotila (Sarkkinen)
Leiviskän talo (Eskelisen vanhempi talo ja puusepänverstaas)
Osula
Oulun Osuuskaupan myymälärakennus
Ratavartijan tupa, Asemakylä
Torvela
Vaatturi Mandelinin talo

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Haukiputaan kirkko ympäristöineen (RKY 2009)

Haukiputaan kirkko ja tapuli
Haukiputaan kirkkopuisto
Haukiputaan kotiseutumuseo
Haukiputaan seurakuntakeskus
Haukiputaan seurakuntatalo
Haukiputaan vanha hautausmaa
Kirkkonniemen kansakoulu (Wirkkula)
Kirkon kauppa

valtakunnallisesti arvokas

valtakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
ei määritelty
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Martinniemen saha (RKY 2009)

Martinniemen sahan alue: Konttori
Martinniemen sahan alue: Martinhovi
Martinniemen sahan alue: Metsähovi
Martinniemen sahan alue: Paloasema
Martinniemen sahan alue: Saha
Martinniemen sahan alue: Voimalaitos
Martinniemen sahan alue: Ylimetsänhoitajan talo

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Pohjanmaan rantatie - Mietunperäntie (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Kurttila

maakunnallisesti arvokas

Pomolan asuinalue

maakunnallisesti arvokas

Sankoniemen huvilat

Kiianmiehen huvila
Nylanderin huvila
Sarkkisen huvila

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KELLO

Kiviniemen kalasatama

maakunnallisesti arvokas

Vehkaperän huvilat ja Vehkaperä

Aavaranta (Reinilän huvila)
Halmeen niemi (Reinilän huvila)
Hedmanin huvila
Meriniemi (Hedmanssonin huvila)
Metsä-Rantala (Komentokämpä)
Rantala
Weckmanin huvila
Vehkaperä (Villa Virpiniemi)

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

HAUKIPUDAS

As Oy Siikavirma
Haukiputaan kirkonkylän alakoulu
Haukiputaan Palvelukulma
Haukiputaan tsasouna
Heiton talo (Työosuuskunnan talo)
Holma
Huovelinin (Jussilan) saha ja mylly
Jokelan koulu
Jokikylän koulu
Kauppila (Matinkauppila ja Jaakonkauppila)
Kellontörmä
Luukelan (Luukisen) luhti ja Juustila
Martinniemen koulu, Parkumäen yksikkö
Martinniemen vanha koulu
Mobergin talo (Lomakoti Onnela)
Pieti-Jussila (Ala-Jussila, Jussila)
Putankylän koulu
Rante-Pohjamo
Reinilän huvila (Ala-Ämmö)
Torvela ja Suutari
Törmälä
Vanha pappila (Salmelan pappila)
Vanha Vahtola ja Vahtolankartano

KELLO

Hietalanmäen koulu
Kellon nuorisoseurantalo

Kellon pysäkki

Kellonkartano

Oravan koulu (Pohjois-Kellon koulu, Haukiputaan koulumuseo)

alueen nimi: **Halkokari**
 pääas. kunta: Oulu
 pääas. kylä/k.osa: Haukipudas
 tyyppi: saaristo- ja rannikkoympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kiiminkijokisuussa sijaitsevassa Halkokarissa on kolmetoista yhteismaalla olevaa kalakoppia, jotka ovat lähistön talojen omistuksessa. Harmaantuneet kala- ja venevajat sijaitsevat tiiviinä rykelminä rantatörmillä. Halkokarissa jatkuu nykypäivään Haukiputaan perinteinen talonpoikaskalastus. Pienen satama-alueen miljöö on hyvin säilynyt. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Halkokarin kalasatama ja venevalkama sijaitsee Kiiminkijoen suussa, joen etelärannalla. Luoteessa aukeaa Perämeri, ja kaakossa on Pappilanlahti ja sen takana Santaholma. Jokisuiston pohjoispuolella ovat Miehikän saaret ja Kurtinhauta. Eteläpuolella on Ervastinranta.

Halkokarissa sijaitsee kolmetoista Ervastinrannan talojen kalakoppia; mm. Markuksen tilalla (Rannantie 217) on siellä oma kalakoppinsa. Kopit eli vajat on rakennettu ennen 1940-lukua. Rakennukset sijaitsevat pienen kumpareen päällä ja pohjoiseen viettävässä rinteessä. Rannassa on kolme kiinteää puukantista laituria, joihin kalastusveneet on kiinnitetty. Kumpareen eteläpuolelta kulkee soratie, joka jatkuu Rivinnokkaa asti. Tien takana notkelmassa on pieni jälleenrakennuskauden kesämökki. Ympäriällä veden äärellä on joitakin muitakin kesämökkejä ja etelästä Ervastinrannalta tulevan Rannantien ja Halkokarintien varsilla on asuinpihapiirejä.

Suurin osa kopeista on rankorakenteisia, joukossa pari–kolme hirsirunkoista rakennusta. Rakennukset ovat maalaamattomia joko hirsipinnalla tai loma- ja peiterimalaudoitettuja; satulakattojen katteena on joko huopa tai pelti. Kohteella on useita eri omistajia.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 7. Halkokari (kalasatama). Kohdemarkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella

purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

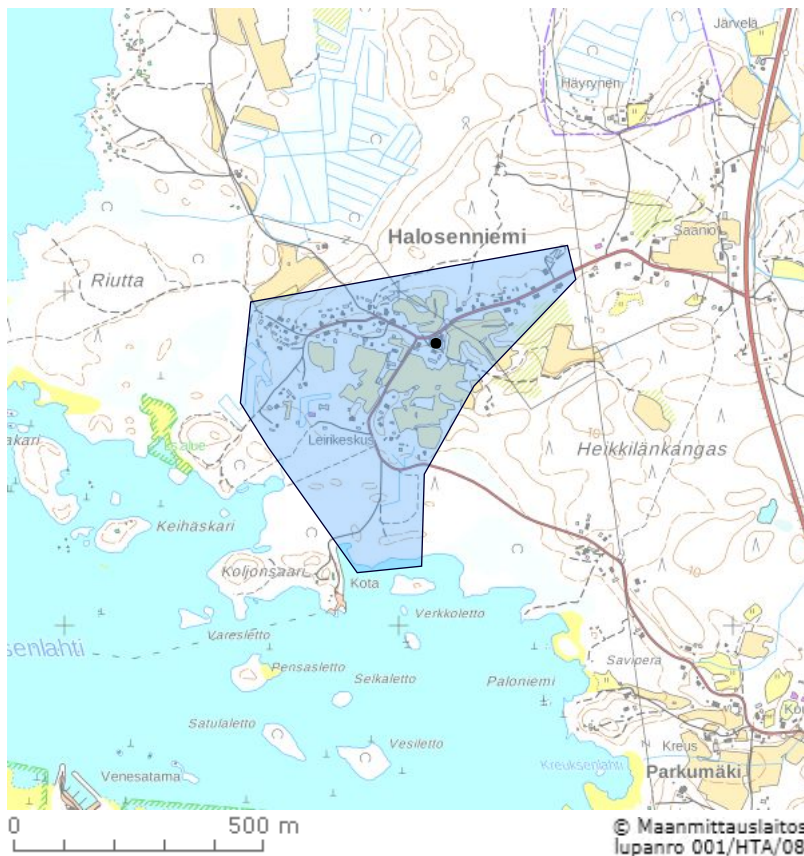
lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

7.6.2005 Kauko Markus

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

alueen nimi: **Halosenniemen sahahydyskunta (RKY 2009)**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Runtti

kuvaus:

Halosenniemen sahan työväenasuinalue on rakennuskannaltaan ja miljööltään hyvin säilynyt suurehkon sahan yhteyteen 1920-luvulla syntynyt työväestön rakentama tiivis asuinyhdyskunta.

Sahalle johtavan tien varrella on ryhmä taitekattoisia punamullattuja puurakennuksia 1920-luvulta. Halosenniementien muu asutus koostuu sahatyöläisten omatoimisesti rakentamista pienistä taloista, jotka muodostavat varsin tiiviin nauhan kylätien varrelle. Ympäristöä leimaavat myös peltopalstat ja talousrakennukset. Raitin päätteenä on seuratalo Repola. Saharakennus ei ole säilynyt.

Halosenniemen asuinalue on rakentunut pääasiassa 1920–30-luvuilla niemessä sijainneen sahan myötä vanhojen maatilojen ympärille. Kokonaisuuteen kuuluu maatilojen lisäksi tiiviisti raitin varrella olevia pieniä, mansardi- ja satulakattoisia rakennuksia sekä pari isompaa yhtiön rakennuttamaa asuinrakennusta pihapiireineen.

Halosenniemi sijaitsee Haukiputaan kunnan pohjoisosassa Perämereen työntyvässä niemessä. Eteläpuolella on Halosenlahti, jonka takana ovat Häyrysenniemi ja Martinniemi. Asuinalue sijaitsee niemen keskiosassa ja sen länsi- ja koillispuolilla on alavampaa metsämaata. Kaakossa on männikköinen Heikkilänkangas.

Asuinalue on syntynyt Halosenniementien varrelle sahan vaikutuksesta. Halosenniemen höyrysahan on rakensi vuonna 1923 Osakeyhtiö Rauma Wood Ltd. Laitos oli toiminnassa vuoteen 1951 asti, minkä jälkeen tuotantorakennukset on purettu. Ainoastaan savupiippu on jäljellä maamerkinä. Sahan tuotantoalue sijaitsi selkeästi erillään asuinalueesta Halosenlahden pohjoisrannalla.

Työläisten rakentama asuinalue muodostui 1920- ja 1930-luvuilla vanhojen maatilojen Runtin, Halosen ja Vanhatalon ympärille. Suurin osa pihapiireistä on sijoittunut idyllisen noin kilometrin pituisen raitin varrelle.

Asuinrakennukset sijaitsevat pääasiassa lähellä tien reunaa, mikä tuo raitinäkymään tiiviyyttä. Osa mansardi- tai satulakattoisista asuinrakennuksista on säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan, muutamia on myöhemmin laajennettu tai muutettu. Rakennusten joukossa on muutamia persoonallisia yksilöitä. Raitin itäpäässä on Repolana tunnettu seurantalo.

Halosenniementien eteläpuolella vanhojen maatilojen lähistöllä on pieniä peltoalueita, jotka avartavat kylänäkymää.

Alueen eteläosassa on jäljellä yksi kookkaampi mansardikattoinen yhtiön rakennuttama asuinrakennus sekä toinen yhtiön rakennus pihapiireineen, jossa toimii nykyisin Parasta Lapsille ry:n Leirikeskus Koivuhaka.

Suurin osa rakennuksista säilynee nykyisessä käytössään, osaa on jo laajennettu. Raitin varrelle on rakennettu ja rakenteilla uusia omakotitaloja. Kun kookkaat asuinrakennukset rakennetaan irti raitista, pienimittakaavainen ympäristö kärsii.

historia:

Halosenniemen Pirttikarilla toimi 1890-1902 Halonen Ångsågs-yhtiön pieni höyrysaha.

Osakeyhtiö Rauma Wood Ltd rakensi Halosenniemen höyrysahan vuonna 1923. Rauma-Repolan laitoksena se toimi vuoteen 1951 saakka, jonka jälkeen tuotantorakennukset purettiin savupiippua lukuun ottamatta.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=278
- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Timo Kantonen: Satakunta sahaa Suomessa. Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä saharakennuksia ja -ympäristöjä. Museovirasto. Helsinki 1996

kohteen nimi: **Runtti**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-11-226

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: maatilan päärakennus 1800-l loppupuoli, pehtorin puoli 1800-l alkupuoli, talousrakennukset 1800-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Runtin pihapiiri sijaitsee keskeisellä ja näkyvällä paikalla kylänraitin varrella. Pihapiiri on neljältä sivultaan rakennusten rajaama. Pihapiiriin kuuluu kaksi asuinrakennusta, kivinavetta ja tallirakennus. Rakennukset lienevät valmistuneet ennen 1800-luvun puoliväliä. Vanhin on Halosenniementien suuntainen asuinrakennus, ns. pehtorin puoli. Rakennuksessa on toiminut posti 1970-luvulle saakka.

Ympäristöllisten arvojensa ohella kohde on yksittäisenäkin kulttuurihistoriallisesti arvokas, perinteiset piirteensä harvinaisen hyvin säilyttänyt pihapiiri. Myös päärakennuksen interiöörillä on kulttuurihistoriallista arvoa. Posti ja muu talossa tapahtunut yhteisöllinen toiminta antaa sille paikallishistoriallista arvoa.

Kohde kuuluu Halosenniementien varren kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kyläympäristöön, johon kuuluu maatilojen lisäksi entisen sahan työväen asuntoja.

historia:

Nykyisen omistajan isoisän isä sukunimeltään Metsikkö tuli aikanaan vävyksi Runtin taloon. Karjan pito tilalla on loppunut vuoden 1980 tienoilla. Sen jälkeen myös pellot ovat olleet vuokrattuna ulkopuolisille. Nykyinen omistaja osti talon perikunnalta julkisen myynnin tuloksena vuonna 2001 ja käyttää sitä vakinaisena asuntonaan.

Pihapiirin vanhimpana rakennuksena pidetään ns. pehtorin puolta. Sen tarkka rakennusaika ei ole tiedossa. Rakennuksessa on toiminut posti 1970-luvulle saakka. Postin ovi on tien puolella näkyvissä. Tallirakennuksen vanhin hirsiosa lienee likimain saman ikäinen. Ne lienee rakennettu ennen 1800-luvun puoliväliä, koska lattialankut on veistetty ja tapitettu vanhaan tapaan. Tunkiohuone on purettu tallin takaa.

Päärakennuksen hirsikehä siirretty muualta nykyiselle paikalleen, koska sen hirret on numeroitu. Siirto on tapahtunut 1800-luvun lopulla. Hirsikehän aiemmasta historiasta ei löytynyt tietoa. Päärakennuksen kanssa likimain samanikäinen on saunarakennus, jonka länsipäässä oleva huone on toiminut piikojen asuntona, ja saanut siitä nimen "Impivaara".

Kivinavetan alkuperäinen rakentamisajankohta ei ole tarkasti tiedossa. Sitä on jatkettu ja korotettu betonirakenteisena sekä rakennettu mansardikattoinen rehuvintti vuonna 1927. Nykyisten rakennusten lisäksi talouskeskukseen on kuulunut vilja-, liha- ja kala-aitat Halosenniementien varressa sekä riisiä ja latoja.

Halosenniemen sahan ensimmäinen omistaja on asunut ensimmäisen talvensa talon pihanpuolikamarissa. Jatkosodan aikana talossa on ruokittu ja saunotettu saksalaisia upseereja. Lapin sodan aikana taloon on majoitettu suomalaisia sotilaita. Siinä on asunut myös sotaevakkoja ja tietöiden yhteydessä TVL:n työnjohtoa. Talossa on toiminut Halosenniemen sonniyhdistys ry ja sen sonnia on pidetty talon navetassa.

suojelutilanne:

Voimassa olevassa kaavassa kohde on varustettu merkinnällä AM-1, Maatilojen talouskeskusten alue, jossa rakennusten sopeuttamiseen kyläkuvaan ja ympäristöön tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kaava tukee kohteen arvojen säilymistä.

arviointi:

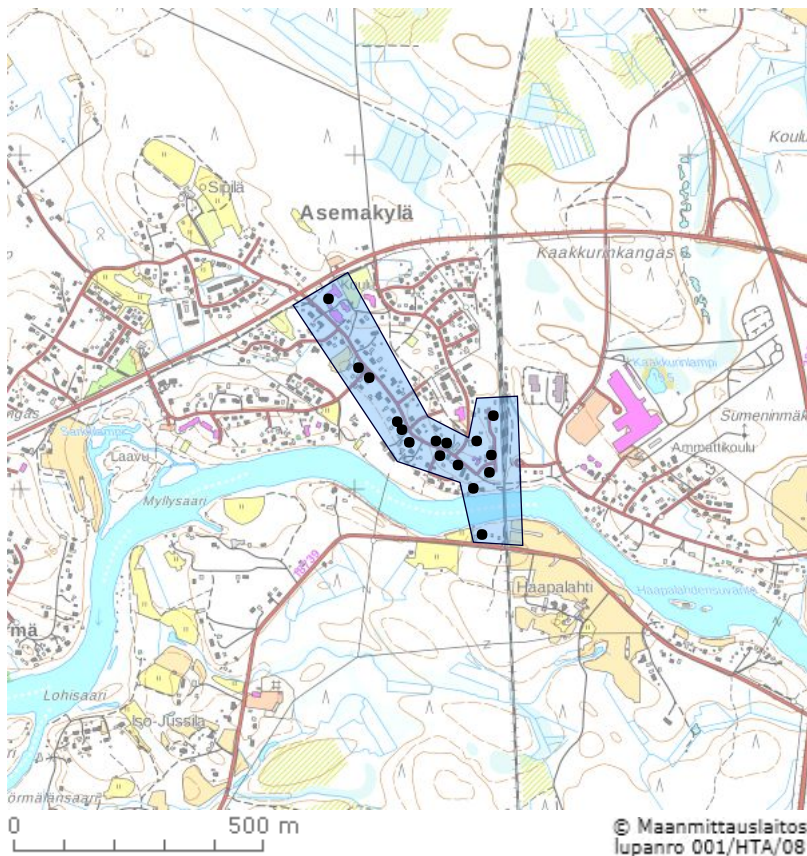
MRKY 2015: M, R, H

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Ote alueen rakennuskaavasta
- Tapio Metsikön laatima suunnitelma Runtin tilan remontti 2001 - 2009

Suullista tietoa antaneet:

27.9.2004 Tapio Metsikkö

alueen nimi: **Haukiputaan Asemakylän raitti**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Asemakylän apteekin talo

Aseman koulu

Haukiputaan aseman asuinrakennus

Haukiputaan aseman asuinrakennus / paritalo

Haukiputaan Osuuskaupan myymälärakennus

Haukiputaan rautatieasema

Hernbergin apteekkitalo

Kaakisen talo

Korven liiketalo

Kotila (Sarkkinen)

Leiviskän talo (Eskelisen vanhempi talo ja puusepänverstas)

Osula

Oulun Osuuskaupan myymälärakennus

Ratavartijan tupa, Asemakylä

Torvela

Vaatturi Mandelinin talo

kuvaus:

Asemakylän raitti on kerroksellinen ja edustava esimerkki rautatien vaikutuksesta syntyneestä kyläkokonaisuudesta. Rautatieasema ja sen lähistölle rakentunut asemakylän raitti sekä Kiiminkijoen eteläpuolella sijaitseva siltavahtintalo antavat vielä nykyäänkin selvän kuvan rautatien merkityksestä kylälle. Raitin varrella sijaitsevat asuinrakennukset ja liikerakennukset kertovat kylän historiasta.

Asemakylänraitin varrelle on rakentunut tiivis ja hyvin säilynyt taajamamainen kylämiljö. Rakentaminen tukeutuu Kiiminkijokivartta myötäilevään vanhaan tiehen. Raitti alkaa Kiimingintien päässä Aseman koululta ja päättyy vanhalle rautatieasemalle. Raitti on yhtenäinen, nauhamainen kokonaisuus. Raitin varrella on eri-ikäisiä rakennuksia 1800-luvun lopulta ja 1900-luvulta. Raitin luoteispäässä on uudehkoja omakotitaloja. Maamerkinomaisena rakennuksena erottuvat Haukiputaan Osuuskaupan vanha kookas liikerakennus sekä kaksikerroksinen, julkisivuiltaan rapattu Korven liiketalo.

Kokonaisuuteen kuuluvat Haukiputaan rautatieasema sekä Kiiminkijoen yli johtava teräsristikkorakenteinen rautatiesilta. Asemarakennus on valmistunut vuonna 1903. Se on rakennettu silloisen tie- ja vesihallituksen asema-arkkitehdin Bruno F. Granholmin laatimien tyyppipiirustusten mukaan. Rakennus edustaa rataosalle tyypillistä kansallisromanttista arkkitehtuuria. Kiiminkijoen läheisyys on aistittavissa, ja maisema jokivarteen avautuu erityisesti joen ylittävältä rautasillalta. Nykyinen ristikkorakenteinen silta on valmistunut sotien jälkeen. Saksalaiset tuhosivat paikalla sijainneen vanhemman sillan vetäytymisvaiheessa vuonna 1944.

Raitin luoteispäässä sijaitsee Asemakylän koulu. Paikalla sijainnut vanha Sahakylän koulu purettiin ja sen paikalle valmistui Arkkitehtitoimisto Marja-Liisa Ortian piirustusten mukainen laajennus vuonna 1984. Asemakylän koulukeskus on kokonaisuus, jonka muodostavat eri aikakausina tehdyt laajennukset.

historia:

Haukiputaalle syntyi sahateollisuutta 1800-luvun loppupuolella. Kiiminkijoen rannalle Puuperän kosken kohdalle rakennettiin 1860-luvulla Maunun saha. Maunun sahan myötä Jokikylän läntinen reuna kasvoi Sahankyläksi. Alueella sijaitti ennestään neljä maatilaa: Torvela, Sipilä, Puuperä ja Haapalahti. Kylätie kulki joen pohjoisrantaa myöten alueen läpi.

Maunun saha lopetti toimintansa vuonna 1908. Alueen kehitykseen vaikutti kuitenkin rautatie. Rataosuus Oulusta Tornioon valmistui vuonna 1903. Rautatien tulo muutti Sahankylän Asemakyläksi. Rautatien vuoksi Kiiminkijoen yli rakennettiin silta, maantieliikenne siirtyi kulkemaan Asemakylän kautta. Asemakylästä kasvoi tiivis ja vireä kylä, Haukiputaan liikenteellinen ja kaupallinen keskus, jonne monet erikoispalvelutkin, kuten esim. lääkäri- ja apteekkipalvelut, keskittyivät. Asemakylän kanssa palveluiden määrästä pystyi pitkään kilpailemaan vain Martinniemen teollisuusyhdyskunta.

Sekä rautatie- että maantieliikenne kulki Asemakylän kautta aina vuoteen 1954 saakka. Tuolloin maantieliikenne siirtyi kirkonkylän kautta kulkevalle uudelle valtatielle. Tämä johti myös elinkeino- ja kauppatoiminnan siirtymiseen kirkonkylän keskustaan ja Asemakylän hiljeneminen alkoi. Kylä alkoi kuitenkin 1970-luvulla saada uutta asutusta.

1970-luvulla Asemakylään perustettiin ammattikoulu ja Pohjola-opisto, mikä osaltaan edisti Asemakylän kehitystä. Asemakylä on pysynyt asuttuna ja elävänä hyvien liikenneyhteyksien ja palveluiden sekä koulutusmahdollisuuksien läheisyyden vuoksi. Nykyään Asemakylä on pääasiassa asuinalue. Suuri osa raitilla aikanaan sijainneista palveluista on siirtynyt Asemakylältä Haukiputaan taajamaan. Myös aseman lakkauttaminen vuonna 1990 on muuttanut kylän luonnetta.

lähteet:

- Oulun kulttuuriympäristöohjelma. Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä, 2013
- Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan Asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Asemakylän apteekin talo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-117

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1948

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Asemakylän apteekin talo on valmistunut vuonna 1948. Se on esimerkki oman aikansa liikerakentamisesta. Rakennuksella on merkitystä ennen muuta osana Asemakylän kerroksellista raittimiljöötä.

historia:

Asemakylän apteekin talon rakennutti vuonna 1948 apteekkari Salmelo. Apteekkitoiminta tässä rakennuksessa päättyi 1970-luvun puolivälissä. Sittemmin rakennuksessa ovat toimineet Jokivartion kirjakauppa, Saleniuksen sähköliike ja Pub Apotek.

arviointi:

MRKY 2015: M, H

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Aseman koulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-372

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: (1915), 1937, 1957, 1982, 2006

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: A-rakennus, koulu ja kirjasto; B-rakennus; C-rakennus; D-rakennus;

kuvaus:

Aseman koulu on kerroksellinen kokonaisuus, joka muodostuu neljästä eri-ikäisestä koulurakennuksesta. Niistä arvokkaimmat ovat vuonna 1937 valmistunut J. Karvosen suunnittelema koulu sekä vuonna 1957 valmistunut arkkitehti Mikko Huhtelan suunnittelema koulu. Huhtelan suunnittelema rakennus, jossa on koulutilojen lisäksi kirjasto, on edustava oman aikansa koulurakennus.

historia:

RAKENNUSHISTORIA

Sahankylän koulupiiri muodostettiin 1914. Piirin koulurakennukseksi hankittiin vanha maalaistalo jonka muuttamisesta koulurakennukseksi vastasi rakennusmestari Heikki Uusitalo. Tilojen käytyä ahtaiksi hankittiin rakennustarvikkeet ja suunnitelmat uutta koulurakennusta varten, mutta kunta päättikin toteuttaa suunnitellun rakennuksen Keiskaan, jonne rakennus sitten toteutuikin.

Koulua laajennettiin viimein 1937 J.Karvosen suunnitelmien mukaan. Oppilasmäärän kasvaessa tarvittiin lisää tiloja 1957. Mikko Huhtelan suunnittelemassa rakennuksessa oli koulutilojen lisäksi asuntoja sekä kirjasto.

1982 vanhimman koulurakennuksen paikalle rakennettiin uusi laajennus. Viimeisin uudisrakennuksena toteutettu laajennus on rakennettu 2006.

suojelutilanne:

Asemakaava 084-Ak2001/1

(04.06.2001)

1937 valmistunut rakennus on suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-1

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, I, M

lähteet:

PAINETUT LÄHTEET

Rönty, Viljo: Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaihteita vv.1875-1975. Haukiputaan kunta. Oulu 1975.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

<http://www.ouka.fi/oulu/aseman-koulu>

kohteen nimi: **Haukiputaan aseman asuinrakennus**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-406

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liikenne

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: suunniteltu 1953

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuinrakennus + kellari; 02 talousrakennus; 03 kellari;

kuvaus:

Haukiputaan asema-alueeseen kuuluva asuinrakennus pihapiireineen on rakennettu 1960-luvun alussa VR:n tyyppipiirustuksilla. Pihapiiri sijaitsee Haukiputaan Asemakylällä, rautatien länsipuolella ja Kiiminkijoen pohjoisrannalla. Asuinrakennus on ollut ilmeisesti ratavartijan asuinrakennuksena. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

lähteet:

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

-Ratahallintokeskuksen arkisto, CMC Terasto Oy.

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

13.6.2005 Risto Nyman (CMC Terasto Oy)

kohteen nimi: **Haukiputaan aseman asuinrakennus / paritalo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-406

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liikenne

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: suunniteltu 1901, rakennettu 1903

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuinrakennus/paritalo; 02 talousrakennus; 03 ulkorakennus;

kuvaus:

Haukiputaan asema-alueeseen kuuluva paritalo pihapiireineen on rakennettu vuonna 1903 Bruno F. Granholmin laatimien VR:n tyyppipiirustusten mukaan. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Haukiputaan aseman paritalo pihapiireineen sijaitsee Haukiputaan Asemakylällä, Kiiminkijoen pohjoisrannalla. Asuinrakennus sijaitsee radan suuntaisesti pihapiirin itäosassa, talousrakennukset rajaavat länsiosaa. Ajojie Asemakyläntieltä rautatieasemalle kulkee pihapiirin pohjoispuolelta. Rautatien länsipuolella olevan pihan ja radan välissä on sorapintainen ajotie ja nurmikaistale puineen, ja kaakkoispuolella on Kiiminkijoen ylittävä rautatiesilta. Pihapiirin eteläpuolelta, joen ja VR:n alueen välistä kulkee kevyenliikenteen väylä, entinen Asemakyläntie. Itse asemarakennus ja toinen VR:n asuinrakennus sijaitsevat paritalon pihapiirin pohjoispuolella. Länsi- ja lounaispuolella on Asemakylän kyläraitti eri-ikäisine pihapiireineen.

historia:

Haukiputaan aseman yhteydessä oleva asuinrakennus on rakennettu vuoteen 1904 mennessä. Rakennukset on oletettavasti tehty silloisen tie- ja vesihallituksen asema-arkkitehdin Bruno F. Granholmin laatimien tyyppipiirustusten mukaan, kuten Haukiputaan asemarakennuskin vuonna 1903. Asuinrakennusta on kunnostettu vuosina 1959, 1969 ja 1996.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

13.6.2005 Risto Nyman (CMC Terasto Oy)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Sirkka Valanto: Suomen rautatieasemat vuosina 1857–1920. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Julkaisu N:o 11. 1/1982.

-Rautateiden arkkitehtuuri. Asemarakennuksia 1857–1941. (toim.) Sirkka Valanto. Suomen rakennustaiteen museo ja Alvar Aalto museo. Helsinki 1984.

-Ratahallintokeskuksen arkisto, CMC Terasto Oy.

kohteen nimi: **Haukiputaan Osuuskaupan myymälärakennus**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-23

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1914

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Haukiputaan Osuuskaupan myymäläksi alun perin valmistunut kookas rakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Asemakylänraitin varrella. Haukiputaan Osuuskaupan päämyymälärakennus valmistui vuonna 1914. Rakennusta on myöhemmin laajennettu ja se on muutettu asuinrakennukseksi. Myymälärakennuksen ohella pihapiiriin kuuluu kookas varastorakennus.

Rakennus on maisemallisesti arvokas osana Asemakylän raittimiljöötä. Se kuuluu vanhojen liikerakennusten muodostamaan tihtentymään, johon kuuluvat mm. Oulun Osuuskaupan myymälärakennus ja Osula. Rakennus on esimerkki kylien liikerakentamisesta 1900-luvun alussa. Se kertoo Asemakylän historiasta ja elinkeinotoiminnasta.

historia:

Pohjois-Suomen vanhimpiin osuuskauppoihin kuuluva Haukiputaan Osuuskauppa perustettiin vuonna 1905. Haukiputaan Osuuskaupan pääpaikka oli vuoteen 1972 saakka Asemakylällä.

Haukiputaan Osuuskaupan perustava kokous pidettiin Asemakylän Torvelan talon "kärjäsälissä". Haukiputaan Osuuskauppaan liittyi heti 118 jäsentä. Ensimmäisen toimintavuoden lopulla Osuuskauppaan oli liittynyt yhteensä 152 jäsentä. Myymälä aloitti toimintansa Torvelan talon kamarissa. Samaan aikaan avattiin sivumyymälä Putaankylässä lähellä Martinniemen sahaa. Vuosikymmenen lopulla myymälöille hankittiin lisätiloja tavaroiden säilyttämistä varten. Vuonna 1909 pääliike sai oman konttorin kaupanhoitaja suuremman asunnon.

Vuoden 1914 helmikuussa osuuskuntakokous teki päätöksen liikehuoneiston rakentamisesta pääkaupalle. Myymälärakennus rakennettiin hyvälle paikalle Asemakyläntien varteen vuonna 1914. Varastot, kellari ja sauna siirrettiin paikalle liikkeen vanhalta paikalta Torvelasta. Lisäksi rakennettiin hevostalli ja ostettiin oma hevonen.

1910- ja 1920-luvulla Osuuskaupan toimintaa laajennettiin. Päämyymälää vastapäätä rakennettiin leipomo vuonna 1919. Tuolloin suunniteltiin myös myllyn, nahkurinliikkeen ja limonaditehtaan perustamista. Limonadi- ja rinkelitehtaan paikaksi hankittiin Kiviranta -niminen tila. Tehdas sijoitettiin kuitenkin leipomorakennukseen, jossa se toimi vuosina 1928-1936. Päämyymälän lähelle valmistui 1930-luvulla matkustajakoti Osula. Osuuskaupalla oli sivumyymälät Martinniemessä, Halosenniemessä, Putaalla, Kirkonkylässä, Niemeläntörmällä, Jokikylässä, Parkumäellä ja Onkamolla sekä Kiimingissä Alakylässä, Kirkonkylässä ja Jäälissä.

Haukiputaan Osuuskaupan toiminnot keskittyivät Kirkonkylälle vuonna 1972, jolloin Kirkonkylään valmistui uusi ostoskeskus. Asemakylän osuuskauppa jäi sivumyymäläksi. Lisäksi Asemakylällä toimivat rautakauppa ja rakennustarvikkeiden myynti. Asemakylän myymälää kunnostettiin ja laajennettiin 1980-luvun alkuvuosina, mutta siitä huolimatta myymälän palveluita ei käytetty riittävästi.

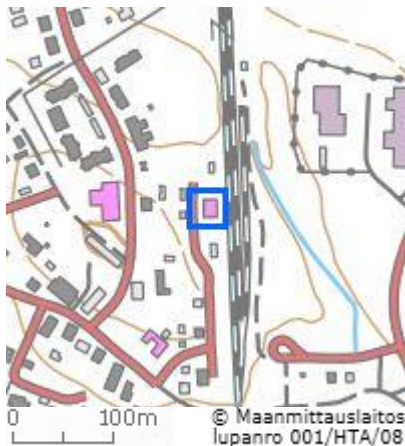
Asemakylän sivumyymälä lakkautettiin vuonna 2002 kannattamattomana. Myymälärakennus siirtyi yksityisomistukseen ja se kunnostettiin asuintaloksi.

arviointi:

MRKY 2015: M, H

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Haukiputaan rautatieasema**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-406

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liikenne

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1903

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 rautatieasema ja asuinrakennus; 02 talousrakennus; 03 kellari; 04 tavaramakasiini; 05 laiterakennus;

kuvaus:

Haukiputaan asemarakennus talousrakennuksineen ja tavaramakasiineineen on rakennettu vuonna 1903 VR:n tyyppipiirustuksilla. Asemarakennuksen on suunnitellut Bruno Granholm ja siinä on kansallisromanttisia tyylipteitteitä. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Asemarakennus pihapiireineen sijaitsee Haukiputaan Asemakylällä, Kiiminkijoen pohjoisrannalla. Aseman rakennukset sijaitsevat rautatien länsipuolella. Asemarakennuksen eteläpuolella on kaksi VR:n vanhaa asuinrakennusta pihapiireineen ja länsi- ja lounaispuolilla on asemakylän kyläraitti eri-ikäisine pihapiireineen. Joen ja VR:n alueen välistä kulkee kevyenliikenteen väylä, entinen Asemakyläntie. Pohjoispuolella on metsikkö.

Asemarakennus sijaitsee radan suuntaisesti. Makasiini on samassa linjassa sen eteläpuolella, ja laitetila pohjoispuolella. Asuinpiha muodostuu asemarakennuksen länsi- ja pohjoispuolille, ja sitä rajaavat pohjois-eteläsuuntaisesti sijaitsevat kellari ja talousrakennus sekä asemarakennuksen ja laitetalan väliin istutettu pensasaidanne. Kellarin koillispuolella on katettu kaivo. Ulkorakennusten länsi- ja lounaispuolilla on pieni mäennyppylä. Pihapiirissä on suuria puita.

historia:

Haukiputaan asema on rakennettu vuonna 1903 silloisen tie- ja vesihallituksen asema-arkkitehdin Bruno F. Granholmin laatimien tyyppipiirustusten mukaan. Asemarakennukseen on tehty peruskorjaus vuonna 1973, vuonna 1987 on kunnostettu kate ja julkisivut.

Tavaramakasiinin toisessa päässä on ollut lämmitettävä työ- ja oleskeluhuone asemamiehille. Talousrakennuksen tyyppipiirustus: Uthus för stationsinspektor vid IV och V stationer, nro 899 L. 104, on piirretty Helsingissä 1899, suunnittelijana Johan Holm. Talousrakennus sisälsi Färhus, Lidev och matboda. Mallia on käytetty myös Kellon aseman talousrakennuksessa. Laitetilarakennus on rakennettu vuonna 1967.

Aseman ympäristöstä on jonkin verran rakennuksia myyty tai purettu: Käymälä on purettu 1965. Vesitorni on myyty 1977 ja resiinavaja 1989.

Viimeinen juna pysähtyi Haukiputaan asemalla vuonna 1990. Vuodenvaihteessa 2005 on väliä Oulu – Rovaniemi loppunut junasuoritus, minkä jälkeen Haukiputaan asemarakennus on vain osittain asuinkäytössä.

suojeilutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 26. Rautatieasema. Kohdemerkinnällä on osoitettu Pohjois-

Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, H, Ht, I

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

13.6.2005 Risto Nyman (CMC Terasto Oy)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Sirkka Valanto: Suomen rautatieasemat vuosina 1857–1920. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Julkaisu N:o 11. 1/1982.

-Rautateiden arkkitehtuuri. Asemarakennuksia 1857–1941. (toim.) Sirkka Valanto. Suomen rakennustaiteen museo ja Alvar Aalto museo. Helsinki 1984.

-Pentti Viita: Haukiputaan asemakylä. Haukipudas-seura 1998.

-Ratahallintokeskuksen arkisto, CMC Terasto Oy.

kohteen nimi: **Hernbergin apteekkitalo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-56

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuin- ja liikeyrityksen rakentaminen

ajotus: 1918-1944

ajotusselite: 1920-luku

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Apteekkari Hernbergin rakennuttama apteekkitalo on esimerkki oman aikansa rakentamisesta. Kookas mansardikattoinen rakennus on tärkeä osa Asemakylän kerroksellista raittimiljöötä. Rakennus sijaitsee aseman lähistöllä hieman etäänpana raitista.

historia:

Apteekkari Hernberg rakennutti 1920-luvulla Asemakylälle apteekkitalon, jossa oli myös apteekkarin asunto. Myöhemmin rakennuksessa pidettiin myös lastenneuvolaa ja lastenlääkärin vastaanottoa.

arviointi:

MRKY 2015: M, H, R

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Kaakisen talo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-96

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuin-, liike- ja toimistorakentaminen

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: 1943

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kaakisen talo on osa Asemakylän raitin miljöökokonaisuutta. Rakennus on esimerkki oman aikansa rakentamisesta.

historia:

Kaakisen talo rakennettiin Haukiputaan Asemakylään vuonna 1943. Tontin ostossa oli velvoite sijoittaa tulevaan rakennukseen toimistoja tai jotain vastaavaa. Kaksikerroksiseen rakennukseen tuli 10 huonetta, kaksi wc:tä sekä erilliset sisäänkäynnit. Kaakisen perhe asui alakerrassa, ja yläkerrassa oli saksalaisen eläinlääkärin ja hammaslääkärin vastaanotto. Sodan jälkeen yläkertaan tuli nimismiehen konttori ja asunto. Myöhemmin yläkerran toimitiloissa toimivat liikevaihto- ja verotoimisto ja kampaamo. Alakerrassa asuin Kaakisen perheen lisäksi paljon vuokralaisia.

arviointi:

MRKY 2015: M

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Korven liiketalo**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-7-397
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1900-luvun puolivälin jälkeen valmistunut kaksikerroksinen liikerakennus on osa Asemakylän raittimiljöötä. Se erottuu raitilla maamerkkirakennuksena.

arviointi:

MRKY 2015: M

kohteen nimi: **Kotila (Sarkkinen)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: mahd 1800-luvun loppu

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 navetta; 03 puohirakennus;

kuvaus:

Haukiputaan Asemakylän raitin varrella sijaitseva Kotilan pihapiiri muodostaa yhdessä Torvelan (Rno7:343, Saarikankaantie 2) kanssa perinteistä rakennuskantaa sisältävän tiiviin kokonaisuuden Asemakyläntien ja Saarikankaantien risteykseen. Kohteella on maisemallista arvoa.

Kotilan pihapiiri sijaitsee Asemakylällä, noin kolme kilometriä Haukiputaan kirkolta koilliseen. Rakennusryhmä on Asemakyläntien ja Saarikankaantien risteuksen eteläpuolella. Saarikankaantien luoteispuolella on Torvelan pihapiiri. Tie kulkee ulkorakennusten välistä. Kotilan rakennukset muodostavat suorakaiteen muotoisen neljältä sivulta rajatun pihapiirin. Päärakennus sijaitsee pihapiirin kaakkoisreunalla, ja puohirakennus on koillisreunalla Asemakyläntien suuntaisesti. Saarikankaantien suuntainen navettarakennus ja muutama koivu rajaavat luoteissivua. Omakotitalo autotalleineen on pihan lounaispäässä. Pihapiiri rakennusten välissä on perinteinen avoin nurmikenttä: puut, pensaat ja perennat sijaitsevat rakennusten seinustoilla ja pihan reunoilla.

historia:

Kotilan tila on erotettu Torvelan kantatilasta (Rno7); myös Asemakyläntien pohjoispuolella oleva Kärkkäisen pihapiiri on aikoinaan erotettu Torvelasta. Emmi ja Herman Sarkkinen ostivat Kotilan pihapiiriin Kärkkäisen suvulta vuoden 1923 tienoilla. Herman Sarkkinen oli kotoisin Asemakylän länsipuolella sijaitsevalta Sarkkisen tilalta. Sarkkinen oli kova hevostmies, ja hän hankki Kotilan talon, koska lähempänä rautatieasemaa sijaitsevasta pihapiiristä oli helpompi hoitaa hevostauppoja. Sarkkinen avasi talonsa kestikievarin, kun viereisen Torvelan talon kestikievari lakkasi toimimasta. Tallissa oli useita hevosia kyytiajoa varten ja talossa tarjottiin ruokaa ja juomaa matkustajille. Emmi Sarkkinen leipoi myös myytävää Martinniemen tilatorille. Pirtin nurkassa olleessa vankisellissä säilytettiin vankeja odottamassa kuljetusta käräjille. 1930- ja 1940-luvuilla Niilo Sarkkinen ajoi yhtä Asemakylän ensimmäisistä takseista. Lilja ja Eino Sarkkinen lunastivat pihapiiriin 1950-luvun alussa. Lilja Sarkkisella oli kyläkauppa 1950–60-luvuilla päärakennuksen pirttipäädystä, ja Eino Sarkkinen jatkoi veljensä Niilo Sarkkisen taksiyritystä.

Kotilan tilan pihapiiriin kuuluivat aikoinaan päärakennus, navettarakennus, puohi-liiteri, tallirakennus, ja sauna. Navettarakennuksen koillispuolella on ollut mahdollisesti jokin rakennus, joka sulki pihan umpipihaksi. Paikalla on perustuskiviä. Kulku pihalle kävi pohjoisnurkassa sijainneesta portista. Kaksikerroksinen tallirakennus ja hirsisauna on purettu 1950-luvulla.

Päärakennus on rakennettu useammassa osassa, joista vanhin on mahdollisesti hirsirunkoinen pirttipääty 1800-luvun lopulta. Emmi Sarkkisen toiveesta rakennettiin veranto 1920-luvulla, joten rakennusta on mahdollisesti laajennettu tuolloin tai jo aiemmin lounaispäästä ja pihan puolelle. Ainakin osa seinistä on kilpukkaa. Rakennuksessa oli alun perin pirtti, keittiö, kamari, peräkamari, kartanokamari, käytävä ja veranto. Taloon on asennettu keskuslämmitys 1950-luvulla, samalla uusittiin ikkunat ja käytettiin lattiat auki. Mahdollisesti samaan

aikaan uusittiin myös ulkovuoraus. Pirttipää on jaettu pienempiin huoneisiin ja sinne on tehty sauna ja vessa vuonna 1975. 1970-luvulle asti keskuslämmitys toimi hiilellä, ja nykyisin käytössä on suora sähkölämmitys. Rakennuksessa ei ole enää tulisijoja.

Navettarakennus on rakennettu joko 1800-luvun lopussa tai 1900-luvun vaihteessa. Karjaa tilalla oli 1940-luvulle asti, minkä jälkeen, 1950-luvun alussa, entiseen karjalatoon on tehty autotalli ja navettaosan lounaispäätyyn sauna.

Puohi on rakennettu mahdollisesti 1880-luvulla. Rakennus on kengitetty vuonna 2005 ympäristökeskuksen avustuksella. Rakennuksissa oli pärekatot 1960-luvun lopulle asti: päärakennukseen on uusittu huopakate vuonna 2005.

Päärakennuksen ja Asemakyläntien välissä on ollut viinimarjatarha. Tallirakennuksen paikkeille on rakennettu omakotitalo vuonna 1982. Tontti on myös erotettu omaksi tilakseen.

arviointi:

MRKY 2015: M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

3.7.2005 Liisa Tieva (os. Sarkkinen), Raimo Tieva ja Kaisa Paavola (os. Sarkkinen)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

-Pentti Viita: Haukiputaan asemakylä. Haukipudas-seura 1998.

23.

kohteen nimi: **Leiviskän talo (Eskelisen vanhempi talo ja puusepänverstas)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-44

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1920

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Noppamainen rakennus sijaitsee näkyvällä paikalla raitin varrella, Haukiputaan Osuuskaupan myymälärakennuksen vieressä. Se on esimerkki 1920-luvun rakentamisesta ja arvokas osa raittimiljöökokonaisuutta.

historia:

Tatu Eskelinen oli Asemakylän puuseppä. Hän rakennutti talon asuin- ja verstasrakennukseksi vuonna 1920. Puusepänverstas toimi talossa vuoteen 1936 saakka, jolloin valmistui uusi verstasrakennus lähistölle raitin varrelle. Sitten rakennus on ollut asuinkäytössä.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Osula**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-7-54
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1930-luku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Asemakylän matkustajakoti ja ravintola Osula valmistui 1930-luvulla. Tyyliltään rakennus edustaa tuon ajan osuuskaupparakennuksille ominaista funkista. Se on tyylinsä melko vaatimaton esimerkki. Rakennus on osa Haukiputaan Asemakylän raittimiljöötä ja se kertoo paikallisesta elinkeinohistoriasta. Se on osa keskeisellä paikalla sijaitsevaa vanhojen liikerakennusten muodostamaa tihentymää, johon kuuluvat mm. Haukiputaan Osuuskaupan ja Olun Osuuskaupan myymälärakennukset.

historia:

Osula rakennettiin Asemakylän raitin varrelle Haukiputaan Osuuskaupan Asemakylän päämyymälää vastapäätä 1930-luvun lopulla. Osula rakennettiin ravintolaksi ja käräjähuoneeksi. Rakennuksessa oli kahvila ja juhlasali, jossa pidettiin käräjiä, seuroja ja kokouksia. Yläkerrassa olivat osuuskaupan toimitusjohtajan asunto ja huoneet matkustajille. Talvisodan aikana kellaritiloihin rakennettiin pommisuoja.

Osulan rakennushirret saatiin lähistöltä keskeneräiseksi jääneestä maatilan päärakennuksesta. Ne kannettiin rakennuspaikalle miesvoimin.

Ravintola aloitti toimintansa vuonna 1937. Matkustajakodissa yöpyivät viihdealan julkkikset Tauno Palo, Ansa Ikonen, Henry Theel, Reino Helismaa ja Erkki Junkkarinen. Matkustajakotitoiminta päättyi vuonna 1955. Osulan tiloja muutettiin vuokratiloiksi. Rakennuksessa toimi mm. lääkärin vastaanotto.

arviointi:

MRKY 2015: M, H

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Oulun Osuuskaupan myymälärakennus**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-36

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1918-1944

ajotusselite: 1920-luku

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Oulun Osuuskaupan myymäläksi valmistunut mansardikattoinen rakennus sijaitsee Asemakylässä raitin varrella. Se on osa keskeisellä paikalla sijaitsevaa vanhojen liikerakennusten muodostamaa tihentymää, johon kuuluvat mm. Haukiputaan Osuuskaupan myymälärakennus ja Osula. Rakennus kertoo alueen elinkeinohistoriasta. Se on esimerkki kylien liikerakentamisesta 1900-luvun alussa.

arviointi:

MRKY 2015: M, H

lähteet:

Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

kohteen nimi: **Ratavartijan tupa, Asemakylä**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-24-200

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1864-1917

ajotusselite: 1903

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuinrakennus; 02 talousrakennus;

kuvaus:

Haukiputaan asema-alueeseen kuuluva pihapiiri sijaitsee Haukiputaan Asemakylällä, Kiiminkijoen rannalla rautatiesillan länsipuolella. Asuinrakennus sijaitsee radan suuntaisesti pihapiirin itäreunalla ja talousrakennus on sitä vastapäätä rajaten länsisivun.

Ratavartijan asuinrakennus on rakennettu 1903. Samoilla piirustuksilla on ilmeisesti tehty Kellossa oleva Ratavartijan tupa (Kellon asematie 174). Talousrakennus on rakennettu samaan aikaan asuinrakennuksen kanssa. Ratavartijan tehtävänä oli valvoa Kiiminkijoen ylittävää siltaa, ja sulkea se jalankulku- ja ajoneuvoliikenteeltä junan tullessa. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Asuinrakennusta on ilmeisesti laajennettu 1950–60-luvuilla, jolloin muihinkin VR:n asuinrakennuksiin on tehty mm. sisä vessat. Rakennukseen on tehty sauna 1990- tai 2000-luvun alussa.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

13.6.2005 Risto Nyman (CMC Terasto Oy)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Pentti Viita: Haukiputaan asemakylä. Haukipudas-seura 1998.

-Sirkka Valanto: Suomen rautatieasemat vuosina 1857–1920. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Julkaisu N:o 11. 1/1982.

-Rautateiden arkkitehtuuri. Asemarakennuksia 1857–1941. (toim.) Sirkka Valanto. Suomen rakennustaiteen museo ja Alvar Aalto museo. Helsinki 1984.

-Ratahallintokeskuksen arkisto, CMC Terasto Oy

kohteen nimi: **Torvela**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-7-343
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900 ja 1904
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 aittarakennus; 03 talousrakennus;

kuvaus:

Haukiputaan Asemakylän raitin varrella sijaitseva Torvelan pihapiiri muodostaa yhdessä Kotilan pihapiirin kanssa perinteistä rakennuskantaa sisältävän tiiviin kokonaisuuden Asemakyläntien ja Saarikankaantien risteykseen. Torvela on yksi Asemakylän kantatiloista. Pihapiiriin kuuluvat noin vuoden 1900 tienoilla rakennettu päärakennus, pitkä aittarakennus 1900-luvun alusta sekä 1970-luvulla rakennettu talousrakennus. Päärakennuksessa on uusrenessanssin tyylipiirteitä. Keskeisellä ja näkyvällä paikalla sijaitsevalla kohteella on myös maisemallista arvoa.

historia:

Torvela on yksi Asemakylän kantatiloista. Viereiset Kotilan (Saarikankaantie 1) ja Kärkkäisen pihapiirit on aikoinaan erotettu Torvelasta. Talo tunnetaan sekä Tällärin talona että livari Jussilan talona.

Tilan tarkka perustamisajankohta ei ole tiedossa, mutta kirkonkirjojen mukaan nimi Torvela tunnettiin Haukiputaan alueella jo 1600-luvulla. Torvelan tila lienee siis perustettu jo viimeistään 1600-luvulla. 1880-luvulle tultaessa Torvelan tila jaettiin kolmeksi verotaloksi, jotka olivat Torvela, Kangas-Torvela (myöhemmin Kärkkäinen) ja Kotila eli Sarkkinen.

Pihapiiriin kuuluivat aikoinaan päärakennus, navettarakennus, aittarakennus ja kellari. Pihan lounaisosassa on vielä jonkin pienen rakennuksen perustukset. Perimätiedon mukaan Torvelan talon olisi rakentanut Maunun sahalla töissä ollut terän asettaja, tälläri. Jussilan tilan isäntä Risto Jussila on ostanut talon vuonna 1932 pojalleen livari Jussilalle. Kaunistot ostivat tilan Jussilan perillisiltä vuonna 1993. Torvelassa on toiminut kestikievari 1900-luvun alkuvuosikymmenille asti. Kievarissa on vierailut mm. presidentti Svinhufvud. Rakennuksen kaakkoispääty on ollut 1960-luvun lopulle asti liiketilana, mm. kirjakauppana. Iso liiketila on jaettu sen jälkeen pieniksi huoneiksi. 1940–50-luvuilla samoissa tiloissa on pidetty myös koulua.

Päärakennus on rakennettu oletettavasti vuoden 1900 tienoilla. Rakennusta on jatkettu hieman myöhemmin, sillä vintillä kaakkoispäädystä on vuosiluku 1904. Rakennuksen pirttipääty on hirsirunkoinen ja ainakin osa kaakkoispäädystä, ns. uudesta puolesta, on kilpukkaa. Rakennuksessa on kaksi verantoa, joista vasemman puoleinen on vanhempi. Uusrenessanssityylinen ulkovuoraus on ilmeisesti 1900-luvun alusta. Hirsirunko ulottuu tasakertaan asti, ullakko-osa on rankorakenteinen. Yläkerta on kylmää ullakkotilaa; uudelle puolelle on tehty jälkeempäin pieni vinttikamari, jossa on kamiina. 1970-luvulla taloon asennettiin keskuslämmitys, ja rakennettiin sisäveissa uuden puolen ja toisen verannon väliin. Rakennukseen on tehty peruskorjaus vuonna 1984. Tuolloin uusittiin ikkunat ja pirtin leivinuuni, rakennettiin kylpyhuone, ja lisäeristettiin lattiat ja katot sekä seinät muualta paitsi pirtistä. Aiemmin rakennettu vessa purettiin.

Pitkä aittarakennus on mahdollisesti 1900-luvun alusta. Rakentamisessa on käytetty osittain vanhaa puutavaraa;

rakennuksen lounaispäässä on jyvääittana toiminut vanha hirsikehä, muu osa kaksikerroksisesta rakennuksesta on lautaa.

Navettarakennus oli valmistunut vuonna 1936, ja tilalla oli lehmiä 1970-luvun taitteeseen asti. Pihapiirin luoteissivulla sijainnut suuri hirsi- ja rankorakenteinen navettarakennus on purettu vuonna 1994. Vanhan kellarin päälle on rakennettu talousrakennus 1960- tai 1970-luvulla. Rakennuksessa on lämpökeskus, sauna ja liiteri. Entiseen kellariin on tehty öljysäiliö.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 47. Torvela. Kaavassa merkinnällä esitetään paikallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet, Haukipudas-seuran esittämät kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, H

lähteet:

- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Pentti Viita: Haukiputaan asemakylä. Haukipudas-seura 1998
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970
- Turpeinen, Juhani (toim.). Sahankylästä Asemakyläksi. Haukiputaan asemakylän historia. Haukipudas-seura, 2011

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

3.7.2005 Eeva ja Kari Kaunisto
sekä Liisa ja Raimo Tieva ja Kaisa Paavola

kohteen nimi: **Vaatturi Mandelinin talo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-109

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen

ajoitus: 1918-1944

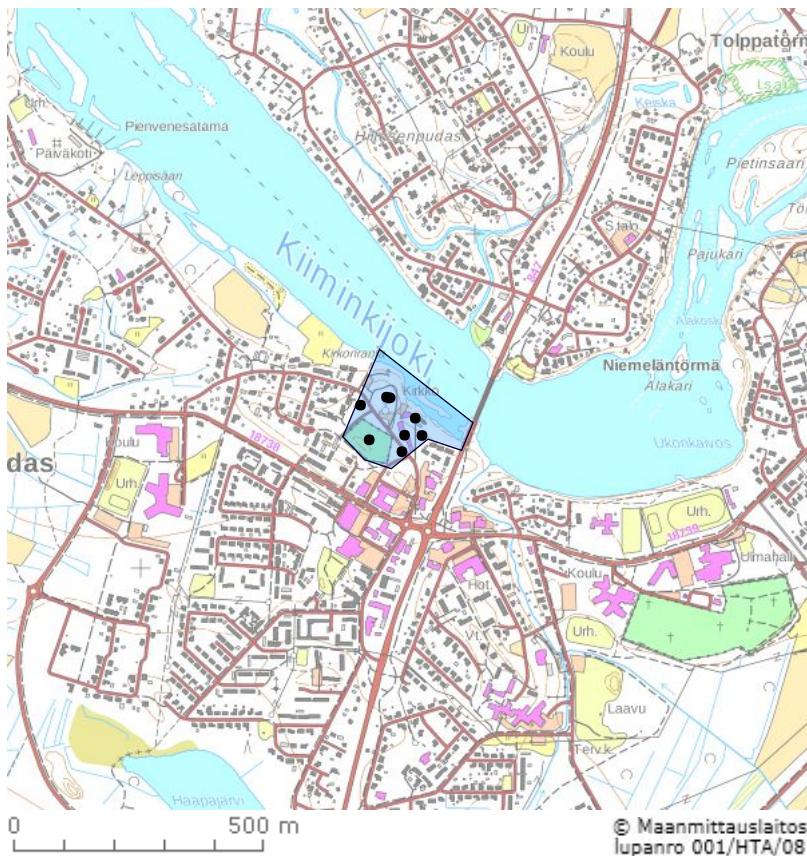
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Vaatturi Ville Mandelinin talo on osa Asemakylän raittimiljöötä.

arviointi:

MRKY 2015: M

alueen nimi: **Haukiputaan kirkko ympäristöineen (RKY 2009)**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: kirkkoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Haukiputaan kirkko ja tapuli

Haukiputaan kirkkopuisto

Haukiputaan kotiseutumuseo

Haukiputaan seurakuntakeskus

Haukiputaan seurakuntatalo

Haukiputaan vanha hautausmaa

Kirkkoniemen kansakoulu (Wirkkula)

Kirkon kauppa

kuvaus:

Haukiputaan puukirkko on merkittävä erityisesti 1700-luvun tunnetuimman kirkkomaalarin Mikael Toppeliuksen tekemän poikkeuksellisen laajan kuvakoristelun vuoksi.

Kiviaidan ympäröimän kirkkotarhan keskellä lähellä Kiiminkijoen suuta oleva kirkko on pohjakaavaltaan ulkoviisteinen ristikirkko. Sen ulkoarkkitehtuuria leimaa 1900-luvun alussa jugend-tyyliin tehty korjaus, jossa ristivarsien päihin on lisätty eteistilat ja uuden tiilikaton lappeet ulotettu myös niiden yli. Kirkon interiööriä, seiniä ja holveja, koristavat Mikael Toppeliuksen runollisen lempeät maalaukset. Uuteen ja Vanhaan testamenttiin perustuvia kuva-aiheita on kaikkialla kirkon valkeiksi maalatuissa hirsiseinissä ja holvissa. Kuvat on varustettu raamatuntekstein ja kuvia lahjoittaneiden varakkaiden talollisten nimin.

Kirkkotarhan aitaan liittyy kolmikerroksinen pohjalainen, rakennusmestari Heikki Väänäsen johdolla rakennettu renessanssitapuli vuodelta 1751.

Lähiympäristön arvokkaat kohteet ovat toisella puolen oleva vanha hautausmaa, kotiseutumuseona toimiva

viljamakasiini, talonpoikaiseen rakennustraditioon rakennettu Haukiputaan ensimmäinen kansakoulu vuodelta 1879 sekä modernia arkkitehtuuria edustavat uusi ja vanha seurakuntakeskus.

Maakunnallisesti arvokkaana kohteena alueeseen on vuoden 2015 päivitysinventoinnin perusteella liitetty 1900-luvun vaihteessa rakennettu Kirkon kaupan pihapiiri, joka sijaitsee kirkon ja vanhan hautausmaan vieressä.

historia:

Matti Hongan suunnittelema ja Jaakko Suonperän johdolla 1762 aloitettu Haukiputaan kirkon rakennustyö valmistui 1764, jolloin kirkon vihkiminen toimitettiin. Kirkko oli Kälviältä kotoisin olleen Suonperän ensimmäinen. Mikael Toppelius aloitti kirkon maalausten tekemisen 1774 ja niistä viimeinen, pohjoisseinän suuri Viimeinen tuomio valmistui viisi vuotta myöhemmin. Kirkon 1902 tehdyn uudistuksen suunnitteli arkkitehti Viktor Sucksdorff.

lin laajaan, jo keskiajalla syntyneeseen emäseurakuntaan 1630-luvulla perustettu Haukiputaan kappeli itsenäistyi 1873.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2076

kohteen nimi: **Haukiputaan kirkko ja tapuli**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-98-9

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1722-1808

ajoitusselite: kirkko 1762, tapuli 1751

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haukiputaan puukirkko on merkittävä erityisesti 1700-luvun tunnetuimman kirkkomaalarin Mikael Toppeliuksen tekemän poikkeuksellisen laajan kuvakoristelun vuoksi.

Kiviaidan ympäröimän kirkkotarhan keskellä lähellä Kiiminkijoen suuta oleva kirkko on pohjakaavaltaan ulkoviisteinen ristikirkko. Sen ulkoarkkitehtuuria leimaa 1900-luvun alussa jugend-tyyliin tehty korjaus, jossa ristivarsien päihin on lisätty eteistilat ja uuden tiilikaton lappeet ulotettu myös niiden yli. Kirkon interiööriä, seiniä ja holveja, koristavat Mikael Toppeliuksen runollisen lempeät maalaukset. Uuteen ja Vanhaan testamenttiin perustuvia kuva-aiheita on kaikkialla kirkon valkeiksi maalatuissa hirsiseinissä ja holvissa. Kuvat on varustettu raamatuntekstein ja kuvia lahjoittaneiden varakkaiden talollisten nimin.

Kirkkotarhan aitaan liittyy kolmikerroksinen pohjalainen, rakennusmestari Heikki Väänäsen johdolla rakennettu renessanssitapuli vuodelta 1751.

Lähiympäristön arvokkaat kohteet ovat toisella puolen oleva vanha hautausmaa, kotiseutumuseona toimiva viljamakasiini, talonpoikaiseen rakennustraditioon rakennettu Haukiputaan ensimmäinen kansakoulu vuodelta 1879 sekä modernia arkkitehtuuria edustavat uusi ja vanha seurakuntakeskus.

historia:

Matti Hongan suunnittelema ja Jaakko Suonperän johdolla 1762 aloitettu Haukiputaan kirkon rakennustyö valmistui 1764, jolloin kirkon vihkiminen toimitettiin. Kirkko oli Kälviältä kotoisin olleen Suonperän ensimmäinen. Mikael Toppelius aloitti kirkon maalausten tekemisen 1774 ja niistä viimeinen, pohjoisseinän suuri Viimeinen tuomio valmistui viisi vuotta myöhemmin. Kirkon 1902 tehdyn uudistuksen suunnitteli arkkitehti Viktor Sucksdorff.

Iin laajaan, jo keskiajalla syntyneeseen emäseurakuntaan 1630-luvulla perustettu Haukiputaan kappeli itsenäistyi 1873.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 1. Kirkko ja tapuli (valtakunnallisesti merkittävä). Kohdemerkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuullinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytti kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2076 (8.5.2015)

kohteen nimi: **Haukiputaan kirkkopuisto**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-98-9

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: puistot

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: Kirkko rakennettu vuonna 1762

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haukiputaan kirkkopuisto, ja eritoten kirkko, on näkyvällä paikalla Kiiminkijoen rannalla pohjoisesta päin Haukiputaalle tultaessa. Puisto on epäsymmetrinen ja toispuoleinen painottuen itään. Kooltaan puisto on kuitenkin sopusuhtainen rakennusten kokoon verratessa.

Vanha luonnonkiviaita rajaa kirkkopuistoa joka puolelta. Puistossa on kolme selkeästi toisistaan erottuvaa osaa, jotka ovat pääsisäänkäyntiä ympäröivä alue, sankarihautojen alue sekä nurmialueet. Pääsisäänkäynnin vierestä löytyy vanhan kirkon muistomerkki ja sankarihauta-alueelta valaistu kaatuneiden muistomerkki.

Kasvillisuus on pääasiassa puita ja pensaita. Pihan länsiosasta, luonnonkiviaidan läheltä löytyy kymmenkunta vanhaa ja muutama uudempi kuusi. Sankarihauta-alueetta rajaa orapihlaja-aidat ja lisäksi haudoilla on vuodenaikojen mukaiset istutukset.

Pääsisäänkäyntiä ympäröivältä alueella on useampi mongolianvaahtera, pihlaja sekä 6 syreeniä. Kirkon takapuolelta löytyy lisäksi luonnontilainen katajaryhmä.

historia:

Ennen nykyisen kirkon rakentamista paikalla oli 1600-luvulla rakennettu suorakaiteen muotoinen kirkko. Uusi kirkko rakennettiin 1762 ja otettiin käyttöön 1764. Tapuli rakennettiin vuonna 1751. Kirkon pihalla sijaitsevan sankarihautausmaan patsas paljastettiin 1923 ja myöhemmin (1949) sankarihaudoille tehtiin kunnostus. Rakennuksen suunnitteli Matti Honka ja sen rakennutti Heikki Väänänen. 1900-luvun alussa Viktor J. Suckdorf uudisti kirkon arkkitehtuuria jugend-tyyliseksi.

Kirkon pihalle on tehty Oamk:n opinnäytetyönä kunnostussuunnitelma (Latvalehto Päivi) mutta sitä ei toteutettu sellaisenaan. Lopullisen suunnitelman teki Airix ympäristö Oy ja se toteutettiin vuonna 2009.

arviointi:

MRKY 2015: Ht, H, M, S, I

lähteet:

Vahtola J. 1980: Haukiputaan seurakunnan historia
http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200618
<http://www.haukiputaanseurakunta.fi/>
Erkki Mikkonen, puhelinhaastattelu 19.10.2011

kohteen nimi: **Haukiputaan kotiseutumuseo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-98-9

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: kulttuuri

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: 1858

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Makasiini;

kuvaus:

Alkuperäisellä arvokkaalla paikallaan sijaitseva entinen lainajyvämakasiini kertoo paikkakunnan historiasta kotiseutumuseona. Se kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen aluekokonaisuuteen Haukiputaan kirkko ympäristöineen (RKY 2009).

Museomakasiini sijaitsee vuonna 1990 valmistuneen seurakuntatalon vieressä vanhan kirkolle johtavan kujan varressa, vanhan hautausmaan vieressä. Etupuolella on kunnantalo ja kunnan liikekeskusta. Katujen kulmaan jäävä tontti on nurmikkoinen, ei puita.

Haukiputaan kotiseutumuseon kokoelmat omistaa Haukipudas-seura, museorakennuksen omistaa Haukiputaan maataloustuottajat ja tontin Haukiputaan seurakunta. Kotiseutumuseoon kuuluu ainoastaan makasiinirakennus.

historia:

Haukiputaan kotiseutuyhdistys perustettiin 1950-luvun alussa, ja kotiseutumuseon toiminta on alkanut 1961. Aluksi museon käyttöön yritettiin saada vanhaa koulurakennusta, mutta sitten Haukiputaan manttaalikunta antoi luvan sijoittaa museo entiseen lainajyvämakasiiniin. Kotiseutumuseon kokoelmien keruun suorittivat pohjoispohjalaisen osakunnan retkikunta ja Kellon nuorisoseura. Museorakennus on edelleen lainajyvästön jäljiltä Haukiputaan maataloustuottajien/maamiesseuran omistuksessa, ja tontti on aina kuulunut Haukiputaan seurakunnalle. Haukiputaalle on myöhemmin perustettu erillinen koulumuseo, joka esitellään omana kohteenaan.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 3. Kotiseutumuseo. Kohdemerkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: H, R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto, Ympäristöministeriö 1993

Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987

Museoita Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002

Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto

Suullista tietoa antaneet Liisa Ervasti-Julku, Kaarina Tilanto, Tapani Uusinoka, Eero Jussila ja Martti Asunmaa
16.5.2006

kohteen nimi: **Haukiputaan seurakuntakeskus**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-209-0

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: hallinto

ajoitus: 1975-

ajoitusselite: 1990

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Seurakuntakeskus on edustava esimerkki oman aikansa laadukkaasta julkisesta rakentamisesta. Se on arvokas osa ajallisesti ja tyylillisesti kerroksellista, Haukiputaan seurakunnan tärkeimpien rakennusten muodostamaa kokonaisuutta, johon kuuluvat 1760-luvulla rakennetut kirkko ja tapuli, 1870-luvulla rakennettu Kirkonniemen kansakoulu ja kotiseutumuseona toimiva 1850-luvulla rakennettu lainajyvämakasiini sekä 1960-luvulla rakennettu seurakuntatalo. Haukiputaan kirkkoympäristö on kokonaisuutena määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009).

Seurakuntakeskus sijaitsee Kiiminkijoen etelärannalla, kirkon ja kellotapulin vieressä, samassa pihapiirissä seurakuntatalon sekä Kirkonniemen kansakoulun kanssa. Hahmoltaan polveileva rakennus rajaa Haukiputaan keskustasta kirkolle johtavaa reittiä.

Haukiputaan seurakuntakeskuksen suunnittelusta järjestettiin yleinen arkkitehtikilpailu vuonna 1988. Rakennus perustuu voittaneeseen ehdotukseen "Jae". Sen ovat suunnitelleet Minna ja Ilmari Lahdelma / 8 Studio Oy. Rakennus valmistui syyskuussa 1990.

arviointi:

MRKY 2015: T, M, I

lähteet:

Haukiputaan seurakuntakeskus. Arkkitehti 1/1992.

kohteen nimi: **Haukiputaan seurakuntatalo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-208-0

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1967

arvottaminen: ei määritelty

kohteen sisältämät rakennukset: 01 seurakuntatalo; 02 asuinrakennus (paritalo) ja autotallit; 03 aitta;

kuvaus:

Arkkitehtien Risto Harju ja Kari Karjalainen suunnittelema ja vuonna 1967 valmistunut Seurakuntatalo sijaitsee kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden Haukiputaan kirkon ja Kirkkonniemen kansakoulun välissä. Seurakuntatalo on ulkoiselta olemukseltaan mielenkiintoinen oman aikansa tuote. Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa. Rakennus on arvokas osa ajallisesti ja tyyllisesti kerroksellista kokonaisuutta. Haukiputaan kirkko ympäristöineen on määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009).

Haukiputaan seurakunta päätti rakentaa Kirkkonkylän Seurakuntatalon vuonna 1965 vanhan kanttorilan paikalle Kiiminkijien törmälle. Talo toteutettiin arkkitehtien Risto Harjun ja Kari Karjalaisen suunnitelmien mukaan ja se vihittiin käyttöön loppiaisena 1968. Rakennustyön urakoi Pohjois-Suomen rakennus Oy. Seurakuntatalossa on 200 hengen juhlasali sekä nuoriso- ja kerhotiloja. Asunto-osassa ovat huoneistot kanttorille ja vahtimestarille, ja autotallirakennuksen kellarissa lämpökeskus.

Seurakuntatalo sijaitsee Haukiputaan kirkonkylällä Kiiminkijoen etelärannalla, Kirkkotien ja joen välissä. Haukiputaan kirkko on sen luoteispuolella ja vanha hautausmaa Kirkkotien länsipuolella. Talon kaakkoispuolella on Kirkkonniemen kansakoulu ja sen itäpuolella on uusia asuintaloja. Seurakuntatalon eteläpuolella Kirkkoherran virasto ja sen takana Kirkkotien eteläpuolella ovat kunnantalo ja Kotiseutumuseona oleva lainajyvästön makasiini.

Samassa pihapiirissä sijaitsevat vuonna 1879 rakennettu Kirkkonniemen kansakoulu ja 1990-luvulla valmistunut seurakuntakeskus. Pihapiirissä on lisäksi vanha aitta. Kansakoulu, Seurakuntatalo ja Kirkkoherran virasto muodostavat kolmion muotoisen pihapiirin, jonka pohjoisreunaa Seurakuntatalo rajaa. Asunto-osa ja autotallirakennus sijaitsevat varsinaisen seurakuntatalon kaakkoispuolella ja aitta on asuinrakennuksen itäpäässä. Rakennusten välissä on nurmikenttä, jonka reunoja kiertävät jalankulkuväylät sekä puu- ja pensasistutukset. Asunto-osan ja seurakuntatalon väliin muodostuu torimainen piha, joka avautuu kohti jokea. Alue on erotettu pihapiiriä halkovasta kävelytiestä parilla porrasaskelmalla. Myös asunto-osan sisälle muodostuu vielä torimaista pihaakin yksityisemmän alueen. Koko piha on erilaisten suljettujen ja avoimien tilojen ketju, joka jatkuu myös rakennukseen sisälle.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 50. Seurakuntatalo. Kaavassa merkinnällä esitetään paikallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet, Haukipudas-seuran esittämät kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Matti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

-Jouko Vahtola: Haukiputaan seurakunnan historia. Haukiputaan seurakunta 1980.

kohteen nimi: **Haukiputaan vanha hautausmaa**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-98-10

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: hautausmaa

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: 1700-luvun loppu

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Metsäinen vanha hautausmaa sijaitsee Haukiputaan keskustassa Kirkkotien varrella, vastapäätä Haukiputaan kirkkoa. Hautausmaalla on vanhoja valurautaristejä ja muistokiviä. Hautausmaa on sekä maisemallisesti että historiallisesti arvokas kokonaisuus.

historia:

Vanha hautausmaa on ollut käytössä 1700-luvun lopulta vuoteen 1890 saakka. Aikaisemmin vainajat haudattiin vuonna 1640 rakennetun kirkon ympärille, kirkkopihaan tai kirkon lattian alle, vuoteen 1765 saakka. Haukiputaan nykyinen kirkko valmistui entisen kirkon paikalle vuonna 1762. Vanhaa hautausmaata on laajennettu vuosina 1845 ja 1886.

Hautausmaalla sijaitsevat mm. Snellmanin suvun hautamuistomerkit. Alueelle on haudattu Benjamin Snellman, joka toimi Haukiputaan lukkarina 1807-1807, ja oli myös kirkonisäntä, kunnallismies ja välskäri, sekä hänen veljensä merikapteeni Kristian Henrik Snellman, J. V. Snellmanin isä, ja muita omaisia.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 2. Vanha hautausmaa (Snellmanin suvun sukhauta). Kohdemarkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: Ht, H, M, S, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Kirkkonniemen kansakoulu (Wirkkula)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-210-1

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1879

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 kansakoulu;

kuvaus:

Kirkkonniemen kansakoulu on kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä ja se sijaitsee Haukiputaan kirkon läheisyydessä. Hirsirakennus on rakennettu vuonna 1879. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Kirkkonniemen kansakoulu sijaitsee Haukiputaan kirkonkylällä Kiiminkijoen etelärannalla, Kirkkotien ja joen välissä. Haukiputaan kirkko sijaitsee luoteispuolella ja vanha hautausmaa Kirkkotien länsipuolella. Kansakoulun ja kirkon välissä ovat vuonna 1967 valmistunut Seurakuntatalo ja 1990-luvulla valmistunut Kirkkoherran virasto. Itäpuolella on uusia asuintaloja ja Kirkkotien eteläpuolella ovat kunnantalo ja Kotiseutumuseona oleva lainajyvästön makasiini. Kansakoulu, Seurakuntatalo ja Kirkkoherran virasto muodostavat kolmion muotoisen pihapiirin, jonka kaakkoisreunaa koulurakennus rajaa. Seurakuntatalon asuinosaan itäpäässä on aitta. Rakennusten välissä on nurmikenttä, jonka reunoja kiertävät jalankulkuväylät sekä puu- ja pensasistutukset.

Kirkkonniemen kansakoulu on valtakunnallisesti arvokas kulttuurihistoriallinen kohde ja se on suojeltu asemakaavalla. Rakennukseen on tehty palauttava kunnostus vuonna 2004.

historia:

Haukiputaan kansakoulu aloitti toimintansa Jussilan talon pirtissä vuonna 1875. Seuravana vuonna koulu muutti Simppulan taloon ja toimi siellä vuoteen 1879 asti. Ensimmäisenä opettajana toimi Anna Kujala vuoteen 1892 asti. Koulun johtokunnan puheenjohtaja maanmittari E. A. Leistén oli ilmaiseksi tehnyt piirustukset rakennettavaa koulutaloa varten vuonna 1975. Piirustusten mukaan rakennukseen tulisi luokkahuone 8x8m, kaksi pientä kamaria, keittiö, eteinen ja käsityöhuone, jonka piti alun perin toimia vain kunnan kokoushuoneena. Vuonna 1876 velvoitettiin kunnan tilanomistajat tuomaan rakennuspuutavara; salvominen tehtiin päiväpalkkatyönä. Koulun paikaksi valittiin tontti entisen lukkarilan ja kunnan lainamakasiinin lähistöltä Haukiputaan kirkon kaakkoispuolelta. Paikasta ja sijoittelusta tuli kuitenkin riitaa ja rakennustyö pääsi jatkumaan vasta vuonna 1879. Ensin rakennettiin valmiiksi luokkahuone ja opettajan asunto, kunnantupa sisustettiin seuraavana vuonna. Perimätiedon mukaan rakennuksen kuistit on rakentanut Pekka Häli. Koulurakennuksen lisäksi pihapiiriin ovat kuuluneet sauna ja ulkovessat. Kunnan omistuksen ajalta rakennuksen ullakolla on jäljellä papereita 1900-luvun alusta.

Koulurakennuksen toiseen päättyyn on tehty sisätilaremontti vuonna 1906, jolloin asennettiin liimamaalatut pinkopahvit; seuraava tiedossa oleva korjaus on vuoden 1977 levytysremontti. Vuonna 2004 on tehty arkkitehti Ilpo Väisäsen suunnittelema palauttava kunnostus. Samalla rakennuksen alapohjat on uusittu ja betonitiilikatto kunnostettu ja paikattu kierrätystiilillä. Kunnostustöiden yhteydessä paljastui tiilien aluskatteena olevat teollisesti valmistetut 70cm:n pituiset päreet. Rakennuksessa ei ole jäljellä alkuperäisiä pinnoitteita muualla kuin katoissa ja yksi koristemaalaus. Rakennuksessa oli säilynyt ainoastaan yksi peiliövi, muut on hankittu kansalaiskeräyksenä. Ulkovuoren alaosa on uusittu osittain. Vasemmanpuoleisen verannon ulkopuolelle on tehty invaluiska. Verantojen

kaikki vanhat kunnostetut ikkunat ovat pohjoisemmassa verannossa, ja eteläisessä on uudet ikkunat.

Jo 1940-luvulle tultaessa koulurakennus oli jäänyt liian pieneksi ja osa luokista toimi vuokrahuoneissa. Uusi keskuskoulu valmistui Ukonkaivokselle vuonna 1953. Kirkkonniemen kansakoulu toimi kouluna vuoteen 1971 asti. Varsinaisen koulutoiminnan jälkeen rakennuksessa on ollut kansakoulun puutyöluokka. 1980-luvun lopulla rakennuksessa on toiminut kehitysvammaisten puutyöpaja, ja 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2004 rakennuksessa on toiminut seurakunnan lähetystö ja sen kirpputori. Rakennuksessa toimii nykyisin Haukiputaan seurakunnan nuorisotyön toimisto ja varhaisnuorisotilat.

suojeutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 4. Kirkkonniemen kansakoulu (valtakunnallisesti merkittävä). Kohdemarkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

arviointi:

MRKY 2015: M, R, Ht, H, S, I

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

23.5.2005 nuorisotyönohjaaja Pekka Rintamäki ja arkkitehti Ilpo Väisänen

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Jaakko Jussila: Silmäys Haukiputaan kunnan kansakoulujen vaiheisiin vuosina 1875–1925. Oulu 1925.

-Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaiheita vv. 1875–1975. toim. Viljo Rönty. Haukiputaan kunta 1975.

-Jouko Vahtola: Haukiputaan seurakunnan historia. Haukiputaan seurakunta 1980.

kohteen nimi: **Kirkon kauppa**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-40-6
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-luvun vaihde
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuin- ja liikerakennus; 02 puohirakennus; 03 sauna;

kuvaus:

1900-luvun vaihteessa rakennettu entinen liikerakennus sijaitsee aivan kulttuurihistoriallisesti merkittävien Haukiputaan kirkon ja vanhan hautausmaan vieressä. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa. Kirkon kaupan pihapiiriin kuuluvat asuinrakennus, puohirakennus ja saunarakennus.

Kirkon kauppa sijaitsee Haukiputaan kirkonkylällä, Kirkkotien ja Kappelitien risteyksen länsipuolella, alle sata metriä kirkon länsipuolella. Pihapiirin kaakkoispuolella Kappelitien takana on Haukiputaan vanha hautausmaa. Länsipuolella on eri-ikäisiä omakotitaloja, ja pohjoispuolella Kirkkotien takana on Kiiminkijoki. Rakennusryhmä sijaitsee kolmion muotoisella alueella teiden kulmauksessa. Pihapiiri on suojainen: Kirkkotien varrella ja tontin länsireunalla on puustoa ja pensaita. Asuinrakennus sijaitsee pihapiirin keskivaiheilla lähes itä-länsisuuntaisesti ja piharakennus on kulmittain sen lounaispuolella. Sauna sijaitsee pihan luoteisnurkassa puiden ja pensaiden ympäröimänä. Piha on hyvin hoidettu ja siellä on puita, pensaita ja perennoja.

historia:

Asuinrakennus on rakennettu ilmeisesti useammassa vaiheessa. Vanhimmat osat ovat mahdollisesti 1900-luvun vaihteesta. Talossa säilyneiden asiakirjojen mukaan tontti ja rakennukset on myyty vuonna 1916 Haukiputaan osuuskaupalle, joka on toiminut rakennuksessa mahdollisesti 1950-luvulle asti. Sisäänkäynti kauppaan oli aikoinaan rakennuksen tienpuoleisesta pohjoisnurkasta. 1930-luvulta talosta otetussa valokuvassa näkyy sisäänkäynti nurkassa ja myös pihanpuolen aumattu siipiosa. L:n muotoisen rakennuksen sisäkulmaukseen on tehty jossain vaiheessa lähes tasakattoinen laajennusosa, jonka päällä on ollut parveke. Talon alla on betonirunkoinen kellari, jota on uusittu jossain vaiheessa; kellariin johtavat mm. kahdet portaat, joista toisten yläpää on suljettu.

Osuuskaupan jälkeen rakennuksessa on toiminut apteekki 1970-luvun lopulle asti, minkä jälkeen se on muutettu pelkästään asuinkäyttöön. Mahdollisesti siinä vaiheessa on luoteissivun kuistiin tehty sisäsauna. Apteekin aikana sisäänkäynti oli juuri kuistin puolelta. Rakennuksessa oli tuolloin 1-ruutuiset ikkunat. Piharakennuksen yläkerrassa säilyneet alkuperäiset ikkunat palautettiin remontissa. 1980-luvulla yläkertaan on tehty kaksi huonetta ja vessa. Kaksikerroksisessa rankorakenteisessa puohirakennuksessa ovat ulkovessa, liiteri ja puohi.

Anne Muotka ja Juha Korhonen ostivat Kirkon kaupan tontin rakennuksineen vuonna 1993 Liisa Kauppilalta. Rakennuksiin ei ole tehty sen jälkeen suurempia muutoksia. Asuinrakennuksesta on uusittu keittiö ja tehty pihapuolen sisäänkäynnin päälle katos vuonna 2003. Huopakatto on myös uusittu. Sekä 1980- että 1990-luvun kunnostuksissa on pyritty säilyttämään rakennuksen vanha tunnelma ja rakenteita, niin paljon kuin mahdollista.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

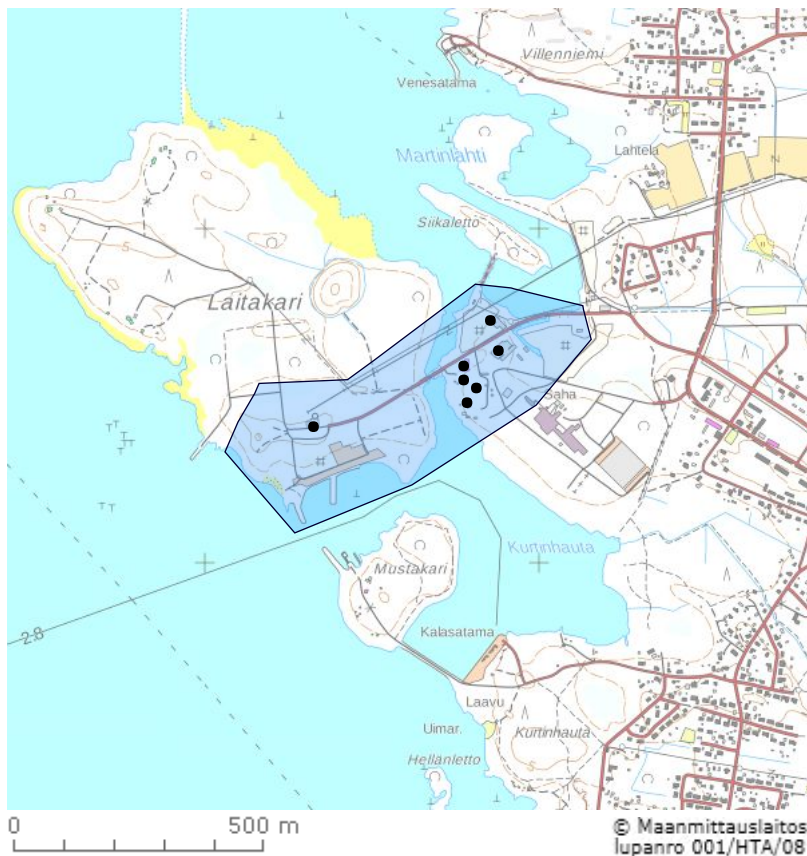
3.7.2005 Anne Muotka

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-vanhoja asiakirjoja, Anne Muotkan kotiarkisto

alueen nimi: **Martinniemen saha (RKY 2009)**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Martinniemen sahan alue: Konttori

Martinniemen sahan alue: Martinhovi

Martinniemen sahan alue: Metsähovi

Martinniemen sahan alue: Paloasema

Martinniemen sahan alue: Saha

Martinniemen sahan alue: Voimalaitos

Martinniemen sahan alue: Ylimetsänhoitajan talo

kuvaus:

Martinniemen saha on höyrysahateollisuuden parhaiten säilyneitä esimerkkejä.

Kaksikerroksinen rankorakenteinen saharakennus on vuodelta 1918, jolloin 1905 valmistunutta laitosta on laajennettu osaksi vanhoja rakenteita hyödyntäen. Sahasaliin liittyy myöhemmänä lisänä runkoa matalampi sivuosa. Julkisivuissa huomio kiinnittyy katonharjan päällä olevaan lyhtyrakennelmaan sekä päätyikkunoihin.

Tukkialtaan ja muun puunkäsittelyn rakennelmia on säilynyt maastossa. Martinniemen saha lienee viimeinen suursaha, jolla on ollut käytössä valta-akseli voimapyörineen.

Länsipuolisella Martinniemen Laitakarilla on entinen puuhiomo ja sen höyryvoimala. Puuhiomo oli Suomen ensimmäinen erillään koskesta sijainnut, höyryvoiman varassa toiminut hiomo.

Sahan ja hiomon välisen kapean salmen rannalla, poikkeuksellisen lähellä teollisuusrakennuksia on tehtaan johdon puisia asuintaloja.

Ennen sahan perustamista Martinniemiessä oli vain muutama maalaistalo. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat siten olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Saha-alue ja Martinniemi sijaitsevat Pohjanlahden itärannalla Kiiminkijokisuun pohjoispuolella. Alue on noin 3–4 kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen päin. Itse saha ja konttori, sekä muutama asuinrakennus sijaitsevat pienellä niemekkeellä, Martinniemiessä, ja sen länsipuolella on Laitakari-niminen saari. Laitakarissa ovat puuhiomo ja voimalaitos sekä satama. Martinniemen kylä, entinen työväen asuntoalue, sijaitsee mantereella sahan itäpuolella ja on osittain ryhmittynyt entisten kantatilojen, Ollilan, Nalkin ja Kropsun, ym. ympärille.

Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahoista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 1980–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama.

Vuodelta 1905 saha-alueella ovat jäljellä vielä tyyliltään jugendhenkiset johtajan asunto (suunnittelija Lappi-Seppälä) sekä klubitalo. Rakennukset sijaitsevat vehmaan puistomaisen piha-alueen reunamilla lähellä sahaa. Nykyinen saharakennus on peräisin vuodelta 1919, puuhiomo vuodelta 1927. Lisäksi alueella on lautatarha, satama ja rautatie.

Martinniemen Sahan asuntoalue on yhtenäinen v. 1910 rakennettu alue, joka käsittää asuintaloja, aittoja, ulkorakennuksia sekä yhteistiloja. Rakennukset muodostavat suljettuja viihtyisiä pihamiljöitä. Alueen uudistaminen on käynnissä. "Pomola", Martinniemen Sahan virkailijoiden asuntoalue on yhtenäinen puutarhamainen ja viihtyisä 1940-50-luvulta peräisin oleva asuma-alue. Kaupinkankaan työväenrivitalot ovat vuodelta 1951. Arkkitehti Väinö Vähäkallion suunnittelema tehtaanjohtajan talo on 1950-luvun alusta, nykyisin taiteilijakotina.

historia:

Martinniemen sahan perusti Kiiminkijoen suiston pohjoispuolelle Keuruun asemapäällikkö Emil Granfelt 1905. Martinniemi Ltd uudisti sahan 1917-1918. Martinniemen viereiselle Laitakarille rakennettiin hiomo ja voimalaitos 1926-1927. Sahalle vedettiin sivuraide Haukiputaan asemalta 1938 ja satama korvasi reitit 1970. Saha päättyi osaksi Rauma-Repolaa 1952, joka lopetti sahauksen 1987. Martinniemen suursaha työllisti Rauma-Repolan aikana enimmillään 1300 henkeä. Uusi yrittäjä aloitti sahauksen alueella uudelleen 1993, joskin vanha saharakennus jäi vaille käyttöä.

lin Röytässä toimineet luotsit siirtyivät Martinniemeen, saha-alueen eteläpuolella olevaan Mustakarin saareen 1960-luvulla, vaiheessa jolloin saaristossa toimineita luotsiasemia ryhdyttiin siirtämään mantereeseen yhteyteen. Luotsiasemasta muodostui olennainen osa Martinniemen alueen teollista satamamiljöötä ja tärkeä maisemaelementti.

historia:

Martinniemen sahan perusti helsinkiläinen asemapäällikkö ja liikemies Emil Granfeld. Sahan koneet ja laitteet tuotiin Granfeltin edelliseltä sahalta Keuruusta. Sahan paikan vaihtoon vaikutti puutavaran saannin vaikeutuminen Keski-Suomessa. Granfelt osti vuonna 1904 maapalstan Ollilan tilasta ja vuokrasi Haukiputaan ja Kellon jakokunnilta maa-alueen Martinniemen ympäriltä. Seuraavana vuonna hän osti myös Kaupin tilan (Rno33). Sahan paikan oli etsinyt Granfeltin luottomies Adolf Koivisto, joka myös toimi sahanhoitajana vuosina 1905–08. Sahan konttori sijaitsi aluksi Luukisen talossa, missä myös sahanhoitaja asui. Sahaa varten rakennettiin maantie puhelinlinjoineen heti syksyllä 1904. Sahan valmistuspäivä ei ole tiedossa, mutta ensimmäinen koehaus tehtiin huhtikuussa 1905. Sahassa oli kaksi kaksoisraamia, sirkkeli, päre- ja kimpikoneet sekä sähkökone, ja se toimi höyryvoimalla.

Vuonna 1905 olivat valmistuneet saharakennus, paja, konttorirakennus, kaksikerroksinen työväenasuntorakennus ulkokuoneineen ja rullavaunukiskoja. Vuonna 1906 valmistuivat toinen työväen kasarmi ja disponentin asunto, joka tunnetaan nykyisin Martinhovina. Rakennuksessa asui vuosina 1906–08 sahanomistajan veli, insinööri Pehr Fabian Granfelt perheineen. Seuraavaksi 1909–12 disponentti/isännöitsijä Kristian Edvin Ström. Itse sahanomistaja asui Helsingissä. Saha alueella oli vuonna 1906 myös pieni ns. varastonhoitajana asuinrakennus sekä kaksi muuta rakennusta aivan niemen pohjoiskärjessä.

Taloudellisten ja toiminnallisten vaikeuksien myötä Granfelt joutui myymään sahan K.E. Blomberg Aktiebolagille vuonna 1910. Uusi yhtiö meni kuitenkin pian konkurssiin ja saha maineen huutokaupattiin vuonna 1911. 1900-luvun alkuvuosina sahan toiminta oli vaihtelevaa; seisokkeja oli sekä sahattavan puutavaran puutteen, lakkojen että sopimattoman vuodenajan ja viimeiseksi konkurssin vuoksi. Vihdoin vuonna 1917 perustettiin uusi osakeyhtiö Martinniemi Ltd. joka fuusioitiin Raahe Oy:ön vuonna 1920. Raahe Oy:n pääkonttorikin siirrettiin Martinniemeen vuonna

Raahe Oy yhdistettiin vuonna 1942 uuteen yhtiöön jonka nimi oli Rauma-Raahe Oy. Martinniemen tehtaasta kuuluivat yhtiön Pohjoisryhmään yhdessä Halosenniemen sahan, Oulaisten tehtaiden ja Oulun Metsäkonttorin

kanssa. Vuonna 1952 omistajaksi tuli lähes koko maan kattava Rauma-Repola Oy.

Sahan perustamisvuonna työntekijöitä oli 56, 1927 noin 350–450, toisen maailmansodan jälkeen 1500, ja 1980-luvun alussa Martinniemiessä oli noin 400 työntekijää. Rauma-Repola Oy lopetti toimintansa Martinniemiessä vuonna 1987. Rauma-Repolan jälkeen alueen ja tehtaiden omistaja oli UPM-Kymmene –konserni.

Vuonna 1917 rappioitunut saha rakennettiin käytännössä uudelleen ja sitä myös laajennettiin ilmeisesti V.E. Mäkelän suunnitelmien mukaan. Sekä saha että paja-voimalarakennuksen pituutta jatkettiin. Lisäksi sahan koneita ja laitteita uudistettiin merkittävästi; sahassa oli neljä raamia, höyryturbiini kattiloineen sekä kaksi sähkögeneraattoria. Tuolloin uusittiin myös sahasalin kattorakenteet ja saha sai nykyiselle ulkonäölleen merkittävät lapeikkunat. Sahaus alkoi uudelleen vuonna 1919. Uudisrakennuksia rakennettiin vuonna 1919 viisi: työväen asuntorakennuksia, karjakartanoita, saunoja, ym.

Sahausjätteiden käsittely oli ongelmana Martinniemiessä, joten yhtiö päätti rakentaa puuhiomon Laitakarille vuonna 1926. Hiomon suunnitteli diplomi-insinööri Heikki Pellinen, josta tuli myös Martinniemen paikallisjohtaja vuosiksi 1926–1935. Puuhiomo valmistui vuonna 1927 ja sen vaatiman puutavaran kuljettamista varten rakennettiin teräsköysikuljetin. Hiomon yhteyteen valmistui myös uusi voimalaitos 1927. Martinniemen hiomo oli Suomen ensimmäinen pelkästään höyryvoimalla toimiva puuhiomo. Seuraavana vuonna päätettiin rakentaa sahatavaran kuivaamo. Myös sahaa laajennettiin vuonna 1926 ns. naisten sahalla, jossa sahattiin pientä tavaraa. Vuonna 1932 uusittiin ja jatkettiin sahan eteen rakennettua lajittelupöytää. Puuhiomoa laajennettiin vuosina 1933–34 neljännellä hiomokoneella. Pistoraide Oulu – Kemi junaradalta sahalle valmistui vuonna 1938, mutta veturitalli rakennettiin kuitenkin vasta vuosien 1943–52 välillä paloaseman yhteyteen.

Puutaloteollisuus alkoi Martinniemiessäkin kokeilumielessä vuonna 1940, vuoteen 1941 mennessä talonrakennusta varten oli rakennettu neljä tehdashallia ja kaksi varastohallia. Oman tehtaan rakennuksia tehtiin Martinniemeen neljä tehtaan lamellitaloa, kaksi asuinrakennusta ja kaksi parakkirakennusta. Sotien jälkeen vuonna 1944 Laitakariin rakennettiin yhtiön oma kasvihuone ja puutarhurin asunto. Yhtiö myös luovutti viljelypalstoja työntekijöilleen. Yhtiö myös ylläpiti seurataloa Kerholaa, missä työntekijöiden eri yhdistykset saivat toimia. Kerhola rakennettiin ilmeisesti jo vuonna 1929. Vuonna 1945 valmistui lautatarhan kuivantavaran varasto, jonka yhteydessä olivat työnjohtajan konttori ja työntekijöiden ruokailuhuone.

Myös Martinniemen tehtailta toimitettiin sotakorvauksina sekä sahatavaraa että talotahtaan tuotteita. Vuonna 1948 valmistui puutyötehdas ovien ja ikkunoiden valmistusta varten. Samana vuonna myös sahaa kunnostettiin. Puutalotuotanto lopetettiin vuonna 1964, ja puuhiokkeen tuotanto vuonna 1964.

Vanhasta voimalaitoksesta tehtiin korjauspaja vuosina 1951–51. Vuonna 1952 Martinniemeen hankittiin ensimmäiset trukit sekä uusi kuorimakone, jota varten tehtiin oma rakennus. Suurin osa kuorimakoneesta tulleesta jätteestä käytettiin Laitakarin puoleisen matalikon täyttämiseen. Samana vuonna 1952 rakennettiin laaja paloputkiverkosto ja pumppuasema. Vuonna 1956 rakennettiin kaksi suurta sahatavarakatosta lautatarhan eteläosaan.

Rauma-Repola Oy:n Oulun Metsäkonttori, joka hoiti tehtaiden puutavaran hankinnan, siirtyi Oulusta Martinniemeen vuonna 1964. Metsäosasto-Oulu toimi sahan konttorirakennuksen lähistöllä olevassa rakennuksessa. Konttorin vieressä on myös ns. Ylimetsänhoitajan talo. 1970-luvulla toimintaa ryhdyttiin uudistamaan ja rakennettiin rimoituslaitos, sahatavaran varastohalli, painekyllästämö, tasaus- lajittelu- ja paketointilaitos ja sahatavarakatoksia, suuleja, Laitakariin. Höyläämö siirrettiin entisen puuhiomon tiloihin vuonna 1976 ja vuonna 1980 hiomorakennuksessa ryhdyttiin valmistamaan hirsisiä kesämökkejä. Viimeksi höyläämö on ollut toiminnassa vuonna 2002.

Martinniemen satama perustettiin vuonna 1970; sahatavaraa oli kylläkin laivattu Martinniemen rediltä koko sahan toiminnan ajan ja jo ennen sahan perustamistakin 1860-luvulta lähtien. Varsinainen satama rakennettiin Laitakarin ja Mustakarin väliseen salmeen.

historia:

Varsinainen Martinniemen työväen asuntoalue nykyisen Repolantien ja entisen tukkitien varresta on purettu ja korvattu kerrostaloilla 1970-luvulla. Vuonna 1952 yhtiöllä oli yhteensä 85 asuinrakennusta, jotka kaikki olivat puurunkoisia. Oli sekä yhden että kahdenperheen asuntoja ja yli neljän perheen taloja. Esimerkiksi Pomolan työnjohtajien asuintalot rakennettiin sotien jälkeen oman puutalotehtaan tuotteilla. 1920-luvun alussa yhtiön asunnoissa asuminen oli ilmaista.

Martinniemen alueella on runsaasti työväestön itselleen rakentamia pieniä yhdenperheen asuinrakennuksia. Vanhimmat alueet ovat 1920-luvulta ja ne rakennettiin entisen Ollilan kantatilan maille Työväentalon ympäristöön. Rakennukset ovat selvästi erotettavissa tyyppillisten piirteidensä vuoksi: kapea ja korkea runko, jonka katteena on joko mansardi- tai jyrkkä satulakatto. Vuonna 1952 tehdyn laskelman mukaan tehtaiden työntekijöillä oli lähiympäristössä 110 omaa asuntoa, joista 40 oli jälleenrakennuskaudelta 1940–50-luvuilta. Osa rakennuksista on yhtiöltä ostetuilla tonteilla ja yhtiö tuki muutenkin rakentajia.

Sahan portilla oleva porttirakennus on vanha parakki, joka on siirretty nykyiselle paikalleen 1900-luvun

loppupuolella. Portinvartijan huoneen lisäksi rakennuksessa on ollut puhelinvaihte ja paloasema.

1990-luvun alun jälkeen saha-alue ja sen ympäristö sekä rakennukset ovat siirtynyt yksityisten yrittäjien ja asukkaiden hallintaan. Laitakarin rakennukset ja maa-alue ovat kuitenkin edelleen Bonvesta Oy:n omistuksessa. Teollisuusalueella on jo useiden vuosien ajan ollut käynnissä maaperän puhdistustyöt; lisäksi monia alueen rakennuksista ja rakennelmista on purettu vuosikymmenten saatossa.

Sahan eteläpuolella ja Laitakarissa olivat laajat lanssi- ja tapulialueet, jotka olivat käytössä aina vuoteen 1974 asti, minkä jälkeen rakenteet purettiin. Laitakarin tapulikentät kasvavat nuorta puustoa, samoin kaikki asvaltoimattomat alueet. Niemen eteläosassa olleen tapulikentän paikkeilla ovat 1970–90-luvuilla rakennetut uudemmat tuotantorakennukset, jotka ovat Kuhmon höylätuotteen omistuksessa ja edelleen toiminnassa.

Niemen länsikärjessä olevat asuin- ja konttorirakennukset ovat yksityisen omistuksessa ja pääasiassa asuinkäytössä. Vuosina 1905–06, 1922 ja 1927 rakennetut rakennukset Konttoria lukuun ottamatta tehtiin alun perin johtajien asuinrakennuksiksi. Rakennuksia ympäröi puistomainen puutarha-alue, joka rajautuu mantereen ja Laitakarin välissä olevaan kapeaan salmeen sekä itäsvuoltaan vanhoihin varasto- ja autotallirakennuksiin sekä puistikkoon. Puusto ja varistorakennukset rajaavat tuotanto- ja asuinalueet toisistaan ja ovat sen vuoksi merkittävässä asemassa alueen säilymisen kannalta.

Entiseltä rautatielinjalta on purettu kiskot ja vanhan sahan vierestä kulkevalle ratapenkereelle on rakennettu uusi yksityistie, joka johtaa Martinniemen- ja Pomolanteilta Laitakariin asti.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset:
sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varistorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema
sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema
sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit
sk-13.4 Pomolan asuinalue
sk-13.5 tehtaan johtajan talo
sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönnä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4137
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993
- Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila. Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Utajärvi. Oulun kaupunki, A 197, 2010
- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy. Joensuu 1981. s. 7, 12–20, 31–40, 43–48, 55–62, 68, 71–72, 86, 93–94, 98–99, 102–110, 118–126, 128, 140, 149–150, 1957–159,
- Arkon Suunnitteluryhmä Oy: Martinniemi – Halosenniemi. Purkusuunnitelma. Bonvesta Oy – UPM-Kymmene OYJ, 2003.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen, 20.9.2004 Pertti Haverinen

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Konttori**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-38-176

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1904-1905 (1950-, 1970- ja 1990-luvut, 2002-)

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Konttori;

kuvaus:

Vuonna 1905 valmistunut konttorirakennus on osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuurihistoriallista Martinniemen sahayhdyskuntaa. Martinniemen saha-alueella jäljellä olevien tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Konttorirakennus sijaitsee entisellä Martinniemen saha-alueella. Konttori on pohjoisin Laitakarintien ja entisen junaradan väliin jäävistä entisistä asuin- ja toimistorakennuksista. Rakennusryhmä muodostaa niemen kärkeen tiiviin kokonaisuuden puistomaisine piha-alueineen. Laitakariin johtava radanpohja kulkee välittömästi konttorirakennuksen pohjoispuolelta. Ratapenkereelle on rakenteilla uusi yksityistie. Tien pohjoispuolella on nuorta puustoa. Vanha saha sijaitsee konttorin itäpuolella vajaan sadan metrin päässä. Eteläpuolella ovat Ylimetsänhoitajan talo, Metsähovi ja Martinhovi. Mantereen ja Laitakarin väliin jää teiden rajaama pieni salmi.

Konttori sijaitsee pohjois-eteläsuuntaisesti. L:n muotoisen rakennuksen ja entisen ratapenkereen väliin jää kolmionmuotoinen piha, jota suojaavat suuret kuuset. Ratapenkereen reunassa on valkoinen puusäleaita. Rakennuksen itäpuolella on etupiha pyöreine nurmikkosaarekkeineen. Saarekkeen keskellä on lipputanko ja suihkulähde.

historia:

Konttori on vuonna 1905 perustetun Martinniemen sahan entinen konttorirakennus. Se rakennettiin heti ensimmäisten rakennusten joukossa vuosina 1904–1905. Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahoista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–87.

Konttorirakennuksen vanhin osa on ilmeisesti lankkuseinäinen, n.20x20x200cm:n kokoisista lankuista. Taloa jatkettiin 1950-luvulla rankorakenteisena eteläpäädyistä. Laajennusosa on betonipilareilla ja vanhempi osa on lohkokivien päällä. Samoihin aikoihin tehtiin rakennuksen eteläsvulle tiilirunkoinen kassaholvi.

1970-luvulla laajennettiin kahteen otteeseen rankorakenteisella siipiosalla. Siipeen tehtiin lisää konttoritilaa, ja sen piirustukset olivat 1960-luvulta. Siivessä toimi mm. talotehtaan konttori. 1970-luvulla konttorihuoneita tehtiin myös vanhan osan yläkertaan. Tuolloin rakennus sai länsisivulleen neljän huoneen kohdalle frontonit.

Yläkerran päädyissä on ollut alusta asti asunnot molemmissa päissä. Perimätiedon mukaan yläkerrassa asui sahan konttorihenkilökuntaa. Tarinan mukaan rakennuksen pohjoispään huoneessa on kummitus. Huoneessa asui aikoinaan kasoörinä ollut nuori mies. Tämä ampui itsensä huoneessa, sen jälkeen kun häntä oli syytetty kavalluksesta.

Rakennuksessa on ollut alun pitäen kaksi lasiverantaa nykyisten avokuistien sijaan. 1950-luvun laajennuksen

jälkeen johtajan toimisto- ja neuvotteluhuoneet olivat rakennuksen eteläpäässä, nykyisten keittiön ja ruokasalin kohdalla.

Vanhassa osassa on jäljellä neljä peltikuoriuunina. Ikkunat on uusittu jossain vaiheessa vanhaan osaan. Rakennuksen ulkoasu on kuitenkin säilynyt lähellä alkuperäistä.

Tiina ja Mikko Tienhaara ostivat konttorin vuonna 2002. Rauma-Repola Oy luopui kiinteistöstä 1980-luvun lopulla, minkä jälkeen se on ollut asuin- ja harrastustiloina. 1990-luvulla keskelle eteläpään entistä käytävää oli tehty sauna.

Nykyisin rakennuksen eteläpäässä ja yläkerrassa on asuinhuoneisto ja pohjoispäässä toimii yksityinen päiväkot. Rakennuksen kunnostus on edelleen menossa. Kaikki vanha, mikä on voitu säilyttää, on säilytetty. Mahdollisesti vanhat umpikuistit palautetaan. 1970-luvulla rakennetussa siipiosassa on jonkin verran kosteusvaurioita ja mahdollisesti siipi puretaan ainakin osittain.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset:
sk-13.1 vanha höyrystys, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema
sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema
sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit
sk-13.4 Pomolan asuinalue
sk-13.5 tehtaan johtajan talo
sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönsä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen 17.9.2004 Tiina ja Mikko Tienhaara

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Martinhovi**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-38-167/4-397

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1864-1917

ajotusselite: 1906 (1996)

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Tilausravintola, ent. johtajan asuinrakennus; 002 Sauna; 003 Varasto; 004 Savusauna, ent. kalakellari; 005 Viinikellari; 006 Pukukoppi;

kuvaus:

Vuonna 1905 valmistunut entinen disponentin talo on osa valtakunnallisesti arvokasta Martinniemen sahayhdyskuntaa. Rakennuksessa on vuosisadan alun jugendin tyylipiirteitä. Rakennus on hyvin säilynyt. Martinhovin ympärillä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Martinhovi sijaitsee entisellä Martinniemen saha-alueella Laitakarintien ja entisen junaradan väliin jäävällä puistomaisella alueella yhdessä Konttorin, Metsähovin ja Ylimetsänhoitajan talon kanssa. Vanha saha sijaitsee koillispuolella vajaan sadan metrin päässä. Rakennusryhmä muodostaa niemen kärkeen tiiviin kokonaisuuden puistomaisine piha-alueineen. Laitakariin johtava entinen ratapenkere kulkee välittömästi Konttorin pohjoispuolelta ja Laitakarintie Martinhovin eteläpuolelta. Ratapenkereelle on rakenteilla uusi yksityistie, ja tien pohjoispuolella on nuorta puustoa. Mantereen ja Laitakarin väliin jää teiden rajaama pieni salmi. Pitkänomaiset vanhat varastorakennukset ja puusto rajaavat asuin- ja teollisuusalueet toisistaan.

Martinhovi sijaitsee alueen keskellä pohjois-eteläsuuntaisesti salmen rannalla. Konttori ja Ylimetsänhoitajan talo ovat sen pohjoispuolella ja Metsähovi koillispuolella. Keskellä pihapiiriä olevan päärakennuksen lounaispuolella on rantaviivan suuntaisesti oleva saunarakennus. Varasto, kasvihuone ja entinen kalakellari rajaavat pihapiirin eteläosaa ja niiden takana on Laitakarintien penkere. Toinen maakellareista on pihan kaakkoisnurkassa Laitakarintieltä pihaan tulevan ajotien reunassa. Tenniskenttä pukukoppeineen sijaitsee pihan pohjoisosassa ja jätevedenpuhdistamo ja grillikatos ovat lähellä rantaviivaa pihan länsiosassa. Päärakennuksen ja rantaviivan välinen piha on terrassimainen.

Pihalla on leikattu nurmikko, muutamia puita ja pensaita. Saunan koillisnurkalla on merituulten muotoilema mänty.

historia:

Martinhovi on vuonna 1905 toimintansa aloittaneen Martinniemen sahan entinen johtajan asuinrakennus ja klubitalo.

Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahoista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 19880–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle muutaman talon kylästä nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Disponentin asunto, joka tunnetaan nykyisin Martinhovina, on rakennettu vuonna 1906. Rakennuksessa asui

vuosina 1906–08 sahan perustajan Emil Granfeltin veli, insinööri Pehr Fabian Granfelt perheineen. Seuraavaksi 1909–12 disponentti/isännöitsijä oli Kristian Edvin Ström. Itse sahanomistaja asui Helsingissä. Sahan toiminnan pysähdyttyä 1920-luvulla rakennus oli jonkin aikaa tyhjiään. Ensimmäisen maailmansodan aikaan kasakat käyttivät sitä tukikohtanaan ja meriliikenteen tähtystusasemana, ja toisen maailmansodan aikaan rakennukseen asettui saksalaisia.

Rakennus on toiminut pitkään sahan klubitalona, johtoportaan ruokailu- ja illanviettopaikkana; yläkerta oli majoitustilana. Mm. 1960-luvulla Pohjois-Suomen metsänhoitajat majoittuivat rakennukseen asioidessaan viereisessä Metsähovissa, Rauma-Repola Oy:n Metsäosasto-Oulun konttorissa. Pihapiirissä on pidetty tuolloin puutarhajuhlia. Tenniskenttä rakennettiin englantilaisia vieraita varten, ja saunassa vieraat perehdytettiin suomalaisiin tapoihin.

Martinhovi on edelleen samassa käytössä tilausravintolana, juhla- ja pitopaikkana. Juhlatalotoiminnan aloitti jo edellinen omistaja Kullervo Rauhala ja hänen aikanaan 1990-luvulla rakennus kunnostettiin nykyiseen asuunsa. Juha Huhta osti Martinhovin vuonna 2000.

Rakennusta on kunnostettu sisäpuolelta vuonna 1996, kunnostuksessa on pyritty säilyttämään rakennuksen alkuperäinen tyyli. Rakennuksen alakerrassa ovat keittiö ja juhlahuoneet, yläkerrassa on asuinhuoneisto. Huoneissa ovat korkeat rintapaneelit ja jugend-tyyliset tapetit; koristeelliset ikkuna- ja ovilistat ovat ilmeisesti alkuperäiset. Salien välisissä taiteovissa ja muissa sisäöovissa sekä ulko-ovessa ovat jugend-tyyliset kaarevat peilit. Myös julkisivussa on säilynyt alkuperäisiä koristeaiheita, mm. ikkunoiden vuorilaudoissa, parvekkeiden konsoleissa, räystäskoristeissa ja päätykolmioiden japaninauringoissa.

Hirsinen saunarakennus on rakennettu 1950-luvulla. Rakennusta on laajennettu kahdesti, ja vuonna 2004 sitä on kunnostettu.

Entinen betonirunkoinen kalakellari on muutettu savusaunaksi vuonna 2004. Toinen tiilestä muurattu kellari on edelleen alkuperäisessä käytössä. Pihapiirissä on lisäksi vanha varastorakennus ja kasvihuone, grillikatos, jätevedenpuhdistamon katos sekä tenniskenttä pukukoppeineen. Pihapiirissä oleva grillikatos on rakennettu 1990-luvulla.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset: sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit sk-13.4 Pomolan asuinalue sk-13.5 tehtaan johtajan talo sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönnä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, M, R, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antanut 24.9.2004 Juha Huhta

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Metsähovi**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-4-342

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1922 (1970-luku, 2002-04)

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Metsähovi;

kuvaus:

1920-luvun alussa valmistunut entinen asuin- ja konttorirakennus on osa valtakunnallisesti arvokasta Martinniemen sahayhdyskuntaa. Rakennuksessa on 1920-luvun klassismia tyylipiirteitä.

Ympäriällä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon. Asuin- ja konttorirakennusten alue on yhtenäinen ja asukkaiden tarkoituksena olisi säilyttää sekä rakennukset että alueen luonne. Metsähovin omistajat ovat valmiita tekemään rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa säilyttäviä ja palauttavia kunnostuksia. Ympäriällä oleva puistomainen puutarha on tarkoitus säilyttää.

Metsähovi sijaitsee entisellä Martinniemen saha-alueella Laitakarintien ja entisen junaradan väliin jäävällä puistomaisella alueella yhdessä Konttorin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin kanssa. Vanha saha sijaitsee koillispuolella vajaan sadan metrin päässä. Rakennusryhmä muodostaa niemen kärkeen tiiviin kokonaisuuden puistomaisine piha-alueineen. Laitakariin johtava entinen ratapenkere kulkee välittömästi Konttorin pohjoispuolelta. Ratapenkereelle on rakenteilla uusi yksityistie, ja tien pohjoispuolella on nuorta puustoa. Mantereen ja Laitakarin väliin jää teiden rajaama pieni salmi. Metsähovi sijaitsee alueen keskellä itä-länsisuuntaisesti ja muut rakennukset ovat sen länsipuolella rantaviivan suuntaisesti. Pitkänomaiset vanhat varstorakennukset ja puusto rajaavat asuin- ja teollisuusalueet toisistaan.

historia:

Metsähovi on vuonna 1905 toimintansa aloittaneen Martinniemen sahan entinen asuin- ja konttorirakennus. Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahaista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 19880–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle muutaman talon kylästä nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Martinniemen kylän historiaa tuntevan Pentti Utriainen mukaan Metsähovin rakennus olisi alun perin rakennettu asuinrakennukseksi sahan yhteyteen. Rakennus on todennäköisesti rakennettu 1920-luvun alkupuolella. Vinttikerroksen hirsissä on vuosiluku 1922 ja sen vieressä nimi Lauri Lahtinen. Rakentamisessa on käytetty mahdollisesti vanhoja hirsii. Utraisen mukaan rakennuksessa on asunut sahalla johtotehtävissä olleita henkilöitä, ja rakennus on ollut jo 20-luvulla osittain konttorikäytössä.

Rauma-Repola Oy:n Oulun Metsäkonttori, joka hoiti tehtaiden puutavaran hankinnan, siirtyi Oulusta Martinniemeen vuonna 1964. Ilmeisesti tässä yhteydessä sahan varsinaisen konttorirakennuksen lähistöllä oleva rakennus sai nimen Metsähovi, ja se muutettiin Metsäosasto-Oulun konttorikäyttöön. Peruskorjauksessa

rakennuksen sisätiloja muokattiin ja pinnat vuorattiin lastulevyillä ja muovimatoilla, ja rossilattia korvattiin betonista valetulla täytepohjalattialla. Myös rakennuksessa olleet tulisijat purettiin ja korvattiin avotakoilla, peiliovet poistettiin, mutta vanhat ikkunat säilyivät.

1970-luvulla rakennus siirtyi yksityiseen omistukseen ja sen omistajia olivat Ruonamot, Jokikokot, Kullervo Rauhala ja syksystä 2002 alkaen Juha Niinimaa. Rakennuksessa 1970-luvulla asuneet Ruonamot olivat vielä töissä sahalla. Omistajien lisäksi rakennuksessa on ollut myös vuokralaisia, ja nykyisin siinä on kolme huoneistoa.

Rakennuksen kunnostus on aloitettu vuosien 2002–04 aikana: alakerrasta on purettu sauna ja rakennettu kaksi kylpyhuonetta; uusittu vesijohtot ja viemärit; korjattu alapohjaa; lisätty ylä- ja alapohjan lämmöneristettä. Viimeksi vuonna 2004 rakennus on maalattu ulkopuolelta Museoviraston korjausavustusvarojen avulla. Väri palautettiin ulkoseinästä löytyneen maalinäytteen mukaiseksi. Eteläsivun kuisti on korjattu jo 1990-luvun lopulla.

Alun perin rakennuksessa on ollut kaksi asuntoa, joissa on ollut seuraavat huoneet: sali, olohuone, makuuhuone, eteinen, keittiö ja apulaisen huone. Vanha huonejako halutaan säilyttää mahdollisuuksien mukaan. Ulkoasultaan lähes symmetrisessä rakennuksessa on lisäksi kolme kuistia tai verantoa. Varsinainen pääsisäänkäynti on pohjoissivulla, missä on avokuisti kaksine ulko-ovineen. Sisäänkäyntikatos on ollut jossain vaiheessa kaareva, mistä on jälkiä ulkovuorilaudoituksessa. Itäpäässä olevan sisäänkäynnin yhteydessä ovat ns. piianportaat yläkertaan, ja eteläsivulla on avokuisti, jonka päällä on parveke.

Aikoinaan, kun alueen rakennukset kuuluivat samalle omistajalle, ne muodostivat yhteisen pihapiirin ja niillä oli myös yhteiset ulkorakennukset. Metsähovin, Konttorin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiiriin kuuluneet kaksi maakellaria, kasvihuone, tenniskenttä ja kaksi piharakennusta ovat vielä jäljellä. Entisessä autotalli-varastorakennuksessa on ollut puuvarasto, ulkovessat ja varastot ja myöhemmin autotallit. Autotallissa on ollut jossain vaiheessa myös hevostalli. Kaksikerroksisessa piharakennuksen eteläpäädyssä on ollut kaksi aittahuonetta, pohjoispäässä taukotupa ja varasto. Varastossa on säilytetty aikoinaan sahan kyllästämön kemikaaleja.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset: sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit sk-13.4 Pomolan asuinalue sk-13.5 tehtaan johtajan talo sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönnä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen, 14.9.2004 Tuuli Mäentausta

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Paloasema**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-1-223

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuuskohteet

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: Paloasema, veturitalli ja trukkihalli 1900-l alku (1943–52, 90–91), työväen as.rak. 1906 (1920/30-l)

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Työväen asuinrakennus; 002 Paloasema, veturitalli ja trukkihalli; 003 Varasto;

kuvaus:

Vuonna 1906 valmistunut entinen työväen kasarmi ja vuosien 1943–52 välillä valmistunut paloasema- ja veturitallirakennus ovat osa valtakunnallisesti arvokasta Martinniemen sahayhdyskuntaa. Ympäriällä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Entinen työväenkasarmi ja paloasema pihapiireineen sijaitsevat Martinniemen saha-alueella Laitakarintie 22:ssa. Rakennukset sijaitsevat niemen pohjoiskärjessä entisen junaradan pohjoispuolella. Vanha saharakennus on välittömästi ratapenkereen eteläpuolella ja sahan konttori- ja johtajiston asuinrakennukset ovat sahan länsipuolella. Ratapenkereelle on rakennettu yksityistie, joka johtaa Martinniemen- ja Pomolanteilta Laitakariin asti.

Työväen kasarmi sijaitsee pihapiirin luoteisreunassa lounais-koillissuuntaisesti, varastorakennus on kulmittain sen itäpuolella ja entinen paloasema on samassa linjassa varastorakennuksen kanssa, pääty rautatielle päin. Toinen asuinrakennus on sijainnut jäljellä olevan lounaispuolella. Keskellä pihaa on ollut bensa/dieselmittari säiliöineen. Rakennusten pohjoispuolella niemen kärjessä on ollut vanha kuorimokenttä.

historia:

Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahaista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 19880–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle muutaman talon kylästä nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Säävälän veljekset ostivat entiset Martinniemen sahan paloaseman, työväen asuinrakennuksen ja varastorakennuksen vuonna 1990. Tontti on jakokunnan vuokratontti.

Laitakarintie 22:ssa oleva vanha asuinrakennus on toinen Martinniemen sahan viereen valmistunut työväen kasarmi. Ensimmäinen valmistui vuonna 1905 ja toinen vuonna 1906. Vanhempi rakennus on purettu useita vuosikymmeniä aiemmin. Ennen kuin jäljellä oleva asuinrakennus siirtyi nykyisille omistajille, se oli Rauma-Repola Oy:n arkistona. Asuinrakennus oli alun perin kaksikerroksinen ja siinä oli satulakatto, aumakatto on asennettu vuoteen 1943 mennessä. Tuolloin molemmat rakennukset olivat vielä pystyssä, samoin pihapiiriin kuului ainakin kaksi muuta aumakattoista rakennusta.

Säilyneessä työväenkasarmissa on ollut viimeiseksi kahdeksan huoneistoa. Runkona on kahdelta puolelta laudoitettu lankkusalvos. Rakennuksessa on ollut erilaisia kuisteja ja jossain vaiheessa eteläsivulle on tehty lastauslaituri. Rakennuksen huoneissa on vielä peltikuoriuunit jäljellä. Alkuperäinen väri on ollut punamulta.

Piharakennus on ilmeisesti rakennettu samaan aikaan asuinrakennuksen kanssa, mutta sitäkin on laajennettu myöhemmin eteläpäästä sementtitiilirunkoisena. Kyseisessä osassa on nykyisen omistajan mukaan säilytetty maaleja. Rakennuksen eteläpäässä on vanha huonokuntoinen muuntaja, jonka kautta kulki aikoinaan koko tehdasalueen sähkö, ja pohjoispuolella olivat kuorimorakennus ja -kenttä.

Toisen piharakennuksen paikalla on entinen paloasema- ja trukkihallirakennus. Vuonna 1952 yhtiö sai valmiiksi palovakuutusyhtiön vaatiman paloputkiverkoston ja pumppuaseman rakentamisen. Paloasema letkunkuivaustorneineen oli siis valmistunut siihen mennessä, vuosien 1943 ja 1952 välillä. Pääosin sementtitiilirunkoinen rakennus sijaitsee aivan sahan välittömässä läheisyydessä. Rakennusten välissä oli entinen junarata, ja paloaseman eteläpäässä oli yhtiön veturitalli. Pistoraide Oulu – Kemi junaradalta sahalle valmistui vuonna 1938, mutta veturitalli rakennettiin kuitenkin vasta vuosien 1943–52 välillä paloaseman yhteyteen.

Ensimmäiset trukit hankittiin Martinniemen tehtaille samana vuonna. Niitä varten laajennettiin autotallia, joka ilmeisesti oli osa paloasemaa. Paloaseman sementtitiilirunkoisien osan keskellä on paksu tiilinen sydänseinä. Tornin alla on kattilahuone ja rakennuksen alla on puuvarasto. Rakennuksen pohjoispäädyssä olevassa hallissa on puiset elementtirakenteet. Paloaseman toiminnan loputtua rakennus muutettiin kokonaan trukkihalliksi.

Säävälät laajensivat paloasemaa vuosina 1990–91: länsisivulle tehtiin siipi, jossa on korjaushalli ja yläkertaan, entiseen palomestarin asuntoon, sisustettiin toimistohuoneita. Kunnostuksen yhteydessä rakennukseen on asennettu tyyliin sopimattomia ikkunoita. Halliosaa saatetaan laajentaa tulevaisuudessa.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset: sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit sk-13.4 Pomolan asuinalue sk-13.5 tehtaan johtajan talo sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönsä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saa 1905–1980. Rauma-Repola Oy. Joensuu 1981. s. 102 ja 105.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen, 20.9.2004 Seppo Säävälä

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Saha**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-38-167

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: Höyrysaha 1905/1917–19, voimalaitos ja paja 1905, varastot 1900-luvun alku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Höyrysaha; 002 Voimalaitos ja paja; 003 Varasto-taukotupa; 004 Varasto-autotalli; 005 Kuivaamo; 006 Rakennusosaston varasto; 007 Varasto; 008 Pumppuhuone;

kuvaus:

Vuonna 1905 toimintansa aloittanut Martinniemen saha ympäristöineen on valtakunnallisesti arvokas kulttuurihistoriallinen kokonaisuus. Saharakennuksen nykyinen asu on pääasiassa vuodelta 1919. Ympäriällä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennusten ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Saha-alue ja Martinniemi sijaitsevat Pohjanlahden itärannalla Kiiminkijokisuun pohjoispuolella. Alue on noin 3–4 kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen päin. Itse saha ja konttori, sekä muutamia asuin- ja varastorakennuksia sijaitsee pienellä niemekkeellä, Martinniemessä, ja sen länsipuolella on Laitakari-niminen saari. Laitakarissa ovat puuhiomo ja voimalaitos sekä satama. Martinniemen asuinalue sijaitsee mantereella sahan itäpuolella.

Saharakennus sijaitsee alueen keskiosassa koillis-lounaissuuntaisesti, entisen ratapenkereen eteläpuolella. Konttori ja johtajien asuinrakennukset sijaitsevat sahan länsipuolella puistomaisen puutarhan ympäröimänä. Puusto ja varastorakennukset rajaavat tuotanto- ja asuinalueet toisistaan. Ratapenkereen takana ovat työväen kasarmi ja paloasema.

Paja-voimalarakennus on sahan kaakkoisivulla ja kaksi varastorakennusta sekä pumppuhuone ovat niiden kaakkoispuolella. Varasto- ja autotallirakennukset sijaitsevat sahan lounaispuolella, asuinrakennuksia ympäröivän puistikon reunassa, lähes pohjois-eteläsuunnassa. Kuivaamo sijaitsee sahan eteläpuolella.

historia:

Ennen sahan perustamista Martinniemessä oli vain muutama maalaistalo. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat siten olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahoista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 1980–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama.

Martinniemen sahan perusti helsinkiläinen asemapäällikkö ja liikemies Emil Granfeld. Sahan koneet ja laitteet tuotiin Granfeltin edelliseltä sahalta Keuruusta. Sahan paikan vaihtoon vaikutti puutavaran saannin vaikeutuminen Keski-Suomessa. Granfelt osti vuonna 1904 maapalstan Ollilan tilasta ja vuokrasi Haukiputaan ja Kellon jakokunnilta maa-alueen Martinniemen ympäriltä. Seuraavana vuonna hän osti myös Kaupin tilan (Rno33). Sahan

paikan oli etsinyt Granfeltin luottomies Adolf Koivisto, joka myös toimi sahanhoitajana vuosina 1905–08. Sahan konttori sijaitsi aluksi Luukisen talossa, missä myös sahanhoitaja asui. Sahaa varten rakennettiin maantie puhelinlinjoineen heti syksyllä 1904.

Sahan valmistuspäivä ei ole tiedossa, mutta ensimmäinen koesahaus tehtiin huhtikuussa 1905. Sahassa oli kaksi kaksoisraamia, sirkkeli, päre- ja kimpikoneet sekä sähkökone, ja se toimi höyryvoimalla. Vuonna 1905 olivat valmistuneet saharakennus, paja, konttorirakennus, kaksikerroksinen työväenasuntorakennus ulkokuoneineen ja rullavaunukiskoja.

Alueella olevat vanhat rakennukset ovat saha, paja-voimalarakennus, kaksi varastoa, pumppuasema, varastotautotupa, varasto-autotalli ja kuivaamo.

Taloudellisten ja toiminnallisten vaikeuksien myötä Granfelt joutui myymään sahan K.E. Blomberg Aktiebolagille vuonna 1910. Uusi yhtiö meni kuitenkin pian konkurssiin ja saha maineen huutokaupattiin vuonna 1911. 1900-luvun alkuvuosina sahan toiminta oli vaihtelevaa; seisokkeja oli sekä sahattavan puutavaran puutteen, lakkojen että sopimattoman vuodenajan ja viimeiseksi konkurssin vuoksi. Vihdoin vuonna 1917 perustettiin uusi osakeyhtiö Martinniemi Ltd. joka fuusioitiin Raahe Oy:ön vuonna 1920. Raahe Oy:n pääkonttorikin siirrettiin Martinniemeen vuonna

Raahe Oy yhdistettiin vuonna 1942 uuteen yhtiöön jonka nimi oli Rauma-Raahe Oy. Martinniemen tehtaast kuuluvat yhtiön Pohjoisryhmään yhdessä Halosenniemen sahan, Oulaisten tehtaiden ja Oulun Metsäkonttorin kanssa. Vuonna 1952 omistajaksi tuli lähes koko maan kattava Rauma-Repola Oy.

Sahan perustamisvuonna työntekijöitä oli 56, 1927 noin 350–450, toisen maailmansodan jälkeen 1500, ja 1980-luvun alussa Martinniemessä oli noin 400 työntekijää. Nykyisin Martinniemessä Kuhmon höylätuote Oy:llä on 30 työntekijää. Rauma-Repola Oy lopetti toimintansa Martinniemessä vuonna 1987. Rauma-Repola Oy:n jälkeen tehtaiden omistaja oli UPM-Kymmene –konserni. Tämän jälkeen saha-alueella ja sen rakennuksissa on ollut erilaisia yksityisiä yrityksiä vuokralla. Sahaustoiminta on jatkunut uudemmassa, 1970-luvulta lähtien rakennetussa tuotantorakennuksessa.

1990-luvun alun jälkeen saha-alue ja sen ympäristö sekä rakennukset ovat siirtyneet yksityisten yrittäjien ja asukkaiden hallintaan. Teollisuusalueella on jo useiden vuosien ajan ollut käynnissä maaperän puhdistustyöt; lisäksi monia alueen rakennuksista ja rakennelmista on purettu vuosikymmenten saatossa.

historia:

Vuonna 1917 rappioitunut saha rakennettiin käytännössä uudelleen ja sitä myös laajennettiin ilmeisesti V.E. Mäkelän suunnitelmien mukaan. Sekä sahan että paja-voimalarakennuksen pituutta jatkettiin. Lisäksi sahan koneita ja laitteita uudistettiin merkittävästi; sahassa oli neljä raamia, höyryturbiini kattiloineen sekä kaksi sähkögeneraattoria. Tuolloin uusittiin myös sahasalin kattorakenteet ja saha sai nykyiselle ulkonäölleen merkittävät lapeikkunat. Sahaus alkoi uudelleen vuonna 1919.

Sahaa laajennettiin vuonna 1926 ns. naisten sahalla, jossa sahattiin pientä tavaraa. Vuonna 1932 uusittiin ja jatkettiin sahan eteen rakennettua lajittelupöytää. Sahatavaran kuivaamo päätettiin rakentaa vuonna 1928, ilmeisesti tämä kuivaamo on nykyisin käytöstä poistunut sementtitiilirunkoinen kuivaamorakennus. Vanhasta sahan vieressä olevasta voimalasta tehtiin korjauspaja vuosina 1950–51. Vuonna 1952 rakennettiin laaja paloputkiverkosto ja pumppuasema, joka on vielä huonokuntoisenaakin pystyssä. Vuonna 1956 rakennettiin kaksi suurta sahatavarakatosta lautatarhan eteläosaan.

Rauma-Repola Oy:n Oulun Metsäkonttori, joka hoiti tehtaiden puutavaran hankinnan, siirtyi Oulusta Martinniemeen vuonna 1964. Metsäosasto-Oulu toimi sahan konttorirakennuksen lähistöllä olevassa rakennuksessa. Konttorin vieressä on myös ns. Ylimetsänhoitajan talo. Teollisuusalueen ja asuinalueen välissä on kaksi vanhaa puurunkoista varistorakennusta, jotka toimivat alueita erottavana suojarakenteena.

1970-luvulla toimintaa ryhdyttiin uudistamaan ja rakennettiin rimoituslaitos, sahatavaran varastohalli, painekyllästämö, tasaus- lajittelu- ja paketointilaitos ja sahatavarakatoksia, suuleja, Laitakariin. Höyläämö siirrettiin entisen puuhiomon tiloihin vuonna 1976 ja vuonna 1980 hiomossa ryhdyttiin valmistamaan hirsisiä kesämökkejä. Viimeksi höyläämö on ollut toiminnassa vuonna 2002.

Sahan eteläpuolella ja Laitakarissa olivat laajat lanssi- ja tapulialueet, jotka olivat käytössä aina vuoteen 1974 asti, minkä jälkeen rakenteet purettiin. Laitakarin tapulikentät kasvavat nuorta puustoa, samoin kaikki asvaltoimattomat alueet. Niemen eteläosassa olleen tapulikentän paikkeilla ovat 1970–90-luvuilla rakennetut uudemmat tuotantorakennukset, jotka ovat Kuhmon höylätuote Oy:n omistuksessa ja edelleen toiminnassa.

Entiseltä rautatielinjalta on purettu kiskot ja vanhan sahan vierestä kulkevalle ratapenkereelle on rakennettu uusi yksityistie, joka johtaa Martinniemen- ja Pomolanteiltä Laitakariin asti.

Martinniemen saha on ainoa tulipaloilta säästynyt saha Perämeren länsirannikolla. Suurin yksittäinen tuho on ollut katon rikkoutuminen lumen painosta 1920- tai 1930-luvulla. Ilmeisesti rakennuksen nykyinen asu on pääasiassa vuosilta 1917–19, minkä jälkeen rakennusta on kuitenkin laajennettu jonkin verran ja koneita on uudistettu. Sahasalin korkeaa kattoa kannattavat monimutkaiset kattoristikot ja sivuttaisjäykisteenä ovat

rautajänteet. Suurin osa sahasalista on ennallaan ja koneista paikoillaan. Itäpäädyssä olleet tukkikuljettimet on osittain purettu samoin länsipäässä olleet lajittelurakennukset.

Sahassa kiinni olevan paja-voimalarakennuksen vanhin osa on vuodelta 1905. Rakennuksessa on nähtävillä ainakin kolme rakennusvaihetta, joissa ovat erilaiset ikkunat ja koristeaiheet. Vanhin osa, sepä paja ja kattilahuone ovat piipun länsipuolella. Kattiloiden lisäksi rakennuksessa on ollut sähkö- ja konepajat, sekä yläkerrassa sahan työntekijöiden sosiaalitilat sekä varasto- ja arkistohuoneita. Arkisto on siirretty suurimmaksi osaksi Lappeenrantaan. Sosiaalitiloissa ovat jäljellä vanhat pukukopit sekä emaliset pesualtaat, ja yhdessä varastohuoneessa ovat sahan vanhat varaosien alkuperäiset puiset valumuotit. Rakennusten välissä ovat puurakenteiset portait, kulkusillat sekä huoltotiloja.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset:
sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema
sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema
sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit
sk-13.4 Pomolan asuinalue
sk-13.5 tehtaan johtajan talo
sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönnä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Jyväskylästä.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen, 20.9.2004 Pertti Haverinen

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Voimalaitos**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-1-223

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: voimalaitos 1927

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Puuhiomo; 002 Voimalaitos; 003 Puutarhurin asuinrakennus, kylmillään; 004 Pumppuasema;

kuvaus:

Voimalaitos ympäristöineen ovat osa valtakunnallisesti arvokasta Martinniemen sahayhdyskuntaa. Voimalaitoksen korkea tiilipiippu erottuu maisemassa maamerkinä. Ympärillä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Martinniemen voimalaitos, puutarhurin asunto ja pumppaamo sijaitsevat Martinniemen länsipuolella Laitakarissa. Niemen ja saaren välissä on kapea salmi. Rakennukset pihapiireineen sijaitsevat saaren eteläosassa. Saaren eteläkärjessä on satama, ja lännessä avautuu Perämeri. Laitakarin eteläpuolella on Mustakari Merivartioasemineen.

Rakennuksista eteläisimpänä on pumppuasema, joka sijaitsee Merimajan pihapiirissä. Suuret suulit sijaitsevat sataman tuntumassa lähes pohjois-eteläsuuntaisesti. Laitakarintie kulkee saaren etelärantaa ja kääntyy pohjoiseen Merimajan ja suulien välistä. Voimalaitos ja puutarhurin asunto ovat suulien pohjoispuolella ja Laitakarintien itäpuolella. Rakennukset ovat lähes itä-länsisuuntaisesti, ja voimalaitos on niistä pohjoisin.

Vuoden 2015 päivitysinventoinnissa kävi ilmi, että Suomen ensimmäinen pelkästään höyryvoimalla toiminut puuhiomo on purettu.

historia:

Puuhiomo, voimalaitos ja puutarhurin asunto ympäristöineen ovat osa vuonna 1905 toimintansa aloittanutta Martinnimen sahaa. Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahoista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 1980–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama.

Sahausjätteiden käsittely oli ongelmana Martinniemessä, joten yhtiö päätti rakentaa puuhiomon Laitakarille vuonna 1926. Hiomon suunnitteli diplomi-insinööri Heikki Pellinen, josta tuli myös Martinniemen paikallisjohtaja vuosiksi 1926–1935. Puuhiomo valmistui vuonna 1927 ja se oli Suomen ensimmäinen pelkästään höyryvoimalla toimiva puuhiomo. Tehtaan vaatiman puutavaran kuljettamista varten rakennettiin teräsköysikuljetin salmen yli sahalla hiomolle Laitakariin. Hiomon yhteyteen valmistui myös uusi voimalaitos 1927. Puuhiomoa laajennettiin vuosina 1933–34 neljännellä hiomokoneella. Ennen hiomon valmistumista suurin osa sahan kuorimakoneesta tulleesta jätteestä käytettiin Laitakarin puoleisen matalikon täyttämiseen.

Vuosina 1926–27 valmistuneet hiomo- ja voimalaitos ovat betonipilari-palkkirunkoisia. Hiomossa tuotettiin

paperinvalmistuksessa käytettyä hioketta, joka vietiin pääasiassa Englantiin. Puuhiokkeen tuotanto lopetettiin vuonna 1964 kannattamattomana. Höyläämö siirrettiin entisen puuhiomon tiloihin vuonna 1976 ja vuonna 1980 hiomossa ryhdyttiin valmistamaan hirsisiä kesämökkejä. Viimeksi höyläämö on ollut toiminnassa vuonna 2002. Alkuperäisen toiminnan lakattua rakennuksessa on ollut höyläämö, minkä vuoksi rakennuksen alimpaan kerrokseen on tehty useita betonilla tuettuja aukkoja nosto-ovineen. Rakennuksen ympäriltä on purettu puurakenteisia lisäosia.

Voimalarakennus on kaksikerroksinen ja osittain maanpinnan alapuolella. Voimala on tuottanut hiomon tarvitseman sähkön. Rakennuksen yhteydessä on tehdasalueelle kaukolämpöä tuottanut kattilalaitos. Lauhdevesillä on pidetty sulana sahan itäpuolella ollut tukkien lajitteluallas. Voimalarakennuksessa ovat jäljellä alkuperäiset koneet ja laitteet, joita kuitenkin on nykyaikaistettu vaiheittain. Voimalarakennuksen itäpäädyssä on 1970-luvulla uusittuja ja rakennettuja polttoainevarasto, savukaasujen vesipesuri ja sykloonirakennus. Rakennus on jäänyt pois käytöstä 1980-luvulla. Kaukolämpölaitos on ollut käytössä vuoteen 2002 asti.

Hiomo ja voimala ovat lähes alkuperäisessä asussaan lukuun ottamatta edellä mainittuja lisäyksiä ja molempien rakennusten ulkopuolelle on rakennettu teknisiä laitteita ja putkistoja. Rakennukset kaipaavat kunnostusta.

Pistoraide Oulu – Kemi junaradalta sahalle ja Laitakariin asti valmistui vuonna 1938. Ratapenkereelle on rakennettu vuonna 2004 uusi yksityistie, joka johtaa Martinniemen- ja Pomolanteiltä Laitakariin asti.

Sotien jälkeen vuosina 1943–44 Laitakariin rakennettiin yhtiön oma kasvihuone ja puutarhurin asunto. Puutarhurin asuinrakennuksen eteläsvuonalla ollut kasvihuone on purettu 1970-luvulla, minkä jälkeen asuinrakennus on ollut paikallismyynnin konttorina vuoteen 1995 asti.

Puutarhurin asunnon lähistöllä, Merimajan pihapiirissä, oleva pumppuhuone on rakennettu joko vuonna 1936 tai 1952. Asema on rakennettu hiomon prosessissa tarvittavan veden pumppaamiseksi merestä. Rakennus on ollut varastona hiomotoiminnan lakattua, mutta pumppulaitteistot ovat edelleen paikallaan.

Martinniemen satama perustettiin vuonna 1970; sahatavaraa oli kylläkin laivattu Martinniemen rediltä koko sahan toiminnan ajan ja jo ennen sahan perustamista 1860-luvulta lähtien. Varsinainen satama rakennettiin Laitakarin ja Mustakarin väliseen salmeen. 1970-luvulla Martinniemen tehtaiden toimintaa ryhdyttiin uudistamaan ja rakennettiin mm. uusia sahatavarakatoksia, suuleja, Laitakariin satama-alueelle.

Rauma-Repola Oy lopetti toimintansa Martinniemessä vuonna 1987. Rauma-Repolan jälkeen alueen ja tehtaiden omistaja oli UPM-Kymmene –konserni.

historia:

1990-luvun alun jälkeen saha-alue ja sen ympäristö sekä rakennukset ovat siirtyneet yksityisten yrittäjien ja asukkaiden hallintaan. Laitakarin rakennukset ja maa-alue ovat kuitenkin edelleen UPM-Kymmene –konserniin kuuluvan Bonvesta Oy:n omistuksessa. Teollisuusalueella on jo useiden vuosien ajan ollut käynnissä maaperän puhdistustyöt; lisäksi monia alueen rakennuksista ja rakennelmista on purettu vuosikymmenten saatossa.

Sahan eteläpuolella ja Laitakarissa olivat laajat lanssi- ja tapulialueet, jotka olivat käytössä aina vuoteen 1974 asti, minkä jälkeen rakenteet purettiin. Laitakarin tapulikentät kasvavat nuorta puustoa, samoin kaikki asvaltoimattomat alueet.

Hiomon lounaispuolella ollut paalivarasto on purettu 1970- tai 1980-luvulla. Tehdasrakennusten länsipuolella olleet asuin- ja varistorakennukset on purettu ilmeisesti jo 1960-luvulla. Laitakarista on purettu lisäksi 1970-luvulla rakennetut kyllästämö ja lujuuslajittelulaitos sekä osa satamarakenteista vuosina 1998–99.

Muita rakennuksia Laitakarissa ovat: Merimaja, entinen sataman huoltorakennus/ruokala, joka on 1970-luvulla rakennettu parakkirakennus. Rakennus on vuokrattu vapaa-ajankäyttöön. Vuonna 1939 rakennettu ”Tuulentupa” piharakennuksineen on entinen sahan johtajan vapaa-ajanasunto, joka on vuokrattu vapaa-ajankäyttöön. Pituuspakointilaitos vuodelta 1971; puurakenteinen rakennus on ollut 1980-luvulla kattotuoli- ja ristikkotehtaana Sataman ja hiomorakennuksen välissä on viisi sahatavarakatosta vuosilta 1971–73. Hiomon ja voimalan pohjoispuolella ovat 1950-luvun tienoilla rakennettu huonokuntoinen varistorakennus, entinen muuntamokenttä ja öljysäiliö.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset: sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varistorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit sk-13.4 Pomolan asuinalue sk-13.5 tehtaan johtajan talo sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöön kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Arkon Suunnitteluryhmä Oy: Martinniemi – Halosenniemi. Purkusuunnitelma. Bonvesta Oy – UPM-Kymmene OYJ, 2003.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 13.9.2004 Pentti Utriainen, 20.9.2004 Pertti Haverinen

kohteen nimi: **Martinniemen sahan alue: Ylimetsänhoitajan talo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-38-167

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1927

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Johtajan asuinrakennus; 002 Puutarhavarasto, ent. kanala (?);

kuvaus:

1920-luvulla valmistunut entinen johtajan asuinrakennus on osa valtakunnallisesti arvokasta Martinniemen sahayhdyskuntaa. Rakennuksessa on vuosisadan alun jugendin tyylipiirteitä. Ympärillä olevien Martinniemen saha-alueen tuotanto-, varasto- ja asuinrakennusten säilyminen vaikuttaa sekä rakennuksen ympäristön viihtyisyyteen että kulttuurihistorialliseen arvoon.

Ylimetsänhoitajan talo sijaitsee entisellä Martinniemen saha-alueella Laitakarintien ja entisen junaradan väliin jäävällä puistomaisella alueella yhdessä Konttorin, Metsähovin ja Martinhovin kanssa. Vanha saha sijaitsee koillispuolella vajaan sadan metrin päässä. Rakennusryhmä muodostaa niemen kärkeen tiiviin kokonaisuuden puistomaisine piha-alueineen. Laitakariin johtava entinen ratapenkere kulkee välittömästi Konttorin pohjoispuolelta. Ratapenkereelle on rakenteilla uusi yksityistie, ja tien pohjoispuolella on nuorta puustoa. Mantereen ja Laitakarin väliin jää teiden rajaama pieni salmi. Pitkänomaiset vanhat varistorakennukset ja puusto rajaavat asuin- ja teollisuusalueet toisistaan.

Ylimetsänhoitajan talo sijaitsee alueen keskellä pohjois-eteläsuuntaisesti salmen rannalla. Konttori on sen pohjoispuolella, Martinhovi eteläpuolella ja Metsähovi itäpuolella. Entinen kanala on asuinrakennuksen lounaispuolella.

historia:

Ylimetsänhoitajan talo on vuonna 1905 toimintansa aloittaneen Martinniemen sahan entinen asuinrakennus.

Martinniemen saha oli suurin Haukiputaan suursahaista, ja se oli toiminnassa vuodet 1905–1987. Tehtaan kukoistuskausi oli toisen maailmansodan jälkeen. Sahan lisäksi Martinniemen tehtaisiin kuuluivat: puuhiomo 1927–1964, puutalotehdas 1940–1960, höylähirsimökkien valmistus 19880–1988, puusepäntehtas, oma rautatie ja satama. Saha ja muu sen yhteydessä ollut toiminta ovat olleet tärkein syy Martinniemen kehittymiselle muutaman talon kylästä nykyiseksi usean tuhannen asukkaan asuinalueeksi.

Rakennus on pystytetty vuonna 1927, ja sen hirret on tuotu Ruotsin puolelta. Ullakon hirsissä Oonruotsalaisia nimiä ja ihmisten kuolinvuosia 1800-luvulta.

Omistajien kuuleman tarinan mukaan Kaupin mummo on kertonut käyneensä rakennuksessa 1930-luvulla, jolloin siinä asui insinööri Pellinen. Diplomi-insinööri Heikki Pellinen oli Martinniemen tehtaiden paikallisjohtaja vuosina 1926–1935, joten ilmeisesti rakennus on rakennettu alun perin sahan johtajan asuinrakennukseksi.

1960-luvun alussa, kun Rauma-Repola Oy:n Oulun Metsäkonttori, siirtyi Oulusta Martinniemeen, talo muuttui Ylimetsänhoitajan virkataloksi. Tuolloin rakennukseen tehtiin suurempi remontti, jonka piirustukset olivat vuodelta 1962; rakennukseen teetettiin myös sisustussuunnitelma sisustusarkkitehdilla.

Talossa on asunut mm. Jorma Heikkilä, joka oli Metsäosasto-Oulun metsänhoitajana ja piirimetsänhoitajana vuosina 1956–1964 sekä ylimetsänhoitajana vuosina 1977–(1987?). Nykyiset omistajat ovat kuulleet talon vaiheista Heikkilän tyttäreltä Anna-Liisa Vuononvirralla (os. Heikkilä). Hänen kertoman mukaan metsänhoitaja asui aiemmin Laitakarissa olleessa isossa asuinrakennuksessa, joka purettiin 1960-luvulla. Ylimetsänhoitajan talon pohjoispään huoneet ovat olleet edustiloina; eteläpääty ja yläkerta yksityistiloina. 1960–80-luvuilla yläkerrassa on asunut vuokralaisia.

Rauma-Repola Oy:n jälkeen rakennuksen ovat omistaneet mm. Matti ja Maija Määttä perheineen sekä Elina ja Harri Vähäyjylkkä 1990-luvulla. Mervi ja Sami Myllymäki ostivat Ylimetsänhoitajan talon vuonna 2001 Vähäyjylkiltä. Edelliset asukkaat ovat kunnostaneet rakennusta palauttaen sen vanhaa tyyliä. Nykyiset omistajat ovat jatkaneet kunnostusta huone kerrallaan: portaikko ja yläkerta lukuun ottamatta yhtä huonetta on kunnostettu, lämpö-, sähkö- ym. teknisiä laitteita ja putkistoja on uusittu. Sisustus on palautettu jugendin-tyyliin.

Rakennuksessa on kaksi kerrosta, kylmä ullakko ja kellari; väliseinät ja päätykolmiotkin ovat hirsisiä. Peltikatto on ilmeisesti alkuperäinen. Rakennuksessa on yhteensä kymmenen huonetta ja myös yläkerrassa on sali. Pohjoispäässä on ollut aina olohuone; rakennuksen keskimmäinen sali on muutettu keittiöksi ja vanha keittiö ja vessa kodinhoituhuoneeksi ja saunatiloiksi. Portaikko on käännetty jossain vaiheessa toisin päin, aiemmat portaat ovat olleet verannolta suoraan ylös. Rakennuksen alla on betonirunkoinen kellari, johon sisäänkäynti on eteläpäädyen kuistista. 1960-luvulla rakennukseen oli tehty neljä vessaa. Kirjastohuoneessa on ainoa säilynyt alkuperäinen jugend-tyylinen kaakeliuuni, joka on edelleen käytössä. Olohuoneeseen on muurattu uusi tulisija 1990-luvulla. Entisen keittiön vierestä johtavat ns. piianportaat yläkertaan.

Pihapiirissä on kaksi rankorakenteista varastorakennusta, joista toinen on entinen kanala. Kanala on ollut mahdollisesti käytössä 1960-luvulla. Kanalassa on samanlaisia yksityiskohtia kuin asuinrakennuksessa. Pihassa ollut lisäksi lasinen kasvihuone, ja rannassa on ollut laituri.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset:
sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema
sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema
sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit
sk-13.4 Pomolan asuinalue
sk-13.5 tehtaan johtajan talo
sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönnä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

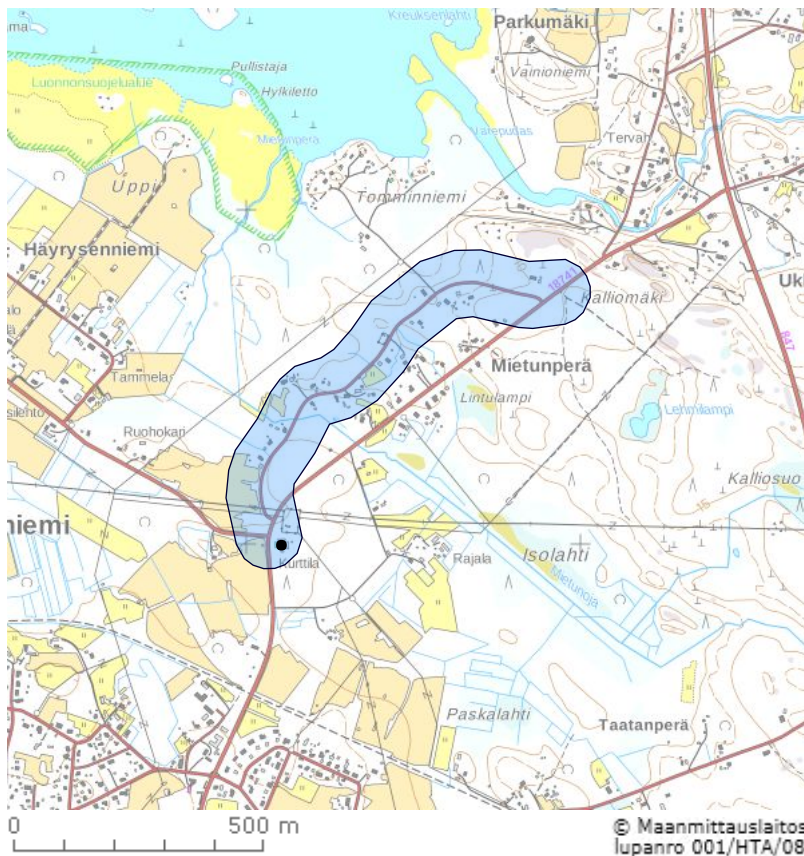
arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M, I

lähteet:

- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.
- Martti Asunmaa: "Retkeilyä Haukiputaalla". Haukiputaan päristin. Haukipudas-seura 50-vuotta. Haukipudas-seura 2001. s.151–152.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Lisätietoja Rauma-Repola Oy:n arkistosta Lappeenrannasta.

Suullista tietoa antaneet 17.9.2004 Mervi ja Sami Myllymäki

alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Mietunperäntie (RKY 2009)**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kurttila

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjois-Pohjanmaalla Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet kunnittain ovat: Kalajoella Alajoentie, Juolantie, osa Sunintietä; Pyhäjoella Sunintie kaksiosaisena, Yppärin Vanha tie, Etelänkylän silta - Vanhatie - Lahnaojantie, Parhalahdi; Raahessa Saloinen, Haaksiluodontie – Oikotie; Siikajoella Vanha maantie – Kirkkotie, Klingsporintie, Karinkannantie; Lumijoella Äijänseläntie; Haukiputaalla Mietunperäntie; Iissä Räinäperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekseksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä

käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Kulttuurihistoriallisesti merkittävä tie. Pohjanmaan rantatie 1780-luvulla (Wallenborgin tiekartan 1785 mukaan). Tienkäyttöä mm. matkailu- ja virkistysreittinä on pyrittävä edistämään siten, että tien linjaus ja kulttuurihistorialliset sekä maisemalliset arvot säilyvät. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372

kohteen nimi: **Kurttila**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-21-58

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: maatilan päärakennus 1933–35, navetta noin 1935, puohi noin 1939–40

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kurttilan pihapiirin rakennukset on rakennettu 1930-luvun lopulla. Rakennukset on suunnitellut rakennusmestari Kaarlo J. Kaattari. Hirsiset päärakennus ja navetta sekä rankorakenteinen puohi muodostavat yhtenäisen neliömäisen pihapiirin. Päärakennuksessa on jugend-piirteitä. Rakennustaiteellisesti ja –teknisesti arvokkaita.

Kurttilan pihapiiri sijaitsee Martinniemiessä viisi kilometriä Haukiputaan kirkolta pohjoiseen Putaankyläntien ja Häyrysentien risteyksen itäpuolella. Putaankyläntien länsipuolella on laaja peltoaukea, jonka keskellä on jälleenrakennuskauden maatilapihapiiri. Kurttilan itä- ja eteläpuolella on männyllä metsitetty peltoa. Pohjoispuolella on aidalla ympäröity sähköjakokeskus.

Rakennukset muodostavat kolmelta sivulta rajatun kulmistaan avoimen pihapiirin. Päärakennus sijaitsee pohjois-eteläsuuntaisesti pihan länsireunalla ja navettarakennus sijaitsee sitä vastapäätä rajaten pihan itäreunan. Puohi on pihan eteläreunalla. Ajojtie Putaankyläntieltä pihaan tulee päärakennuksen pohjoispäädystä. Piha rakennusten välissä on melko avointa ruohokenttää, jolla kasvaa muutama puu; päärakennuksen eteläpuolella on viinimarjapensaita. Navetan edessä on kaivo.

historia:

Antti Haapalahti osti Aholan kantatilasta erotetun Kurttilan tilan vuonna 1904. Lopullinen lohkominen tapahtui vuonna 1916. Tilaa hoidettiin aluksi Haukiputaan Asemakylällä sijaitsevalta Haapalahti-nimiseltä tilalta käsin. Pihapiirin rakentaminen alkoi perimätiedon mukaan 1910-luvun lopulla rakennetulla niittypirtillä. Kalle Haapalahti aloitti muiden maatilarakennusten suunnittelun 1920-luvun alussa ollessaan Ruukin maamieskoulussa. Lopulliset suunnitelmat teki rakennusmestari Kaarlo J. Kaattari, joka on suunnitellut useita rakennuksia Oulun kaupungin alueelle (mm. ns. Kulman asuinkerrostalon Rautatienkadulla).

Perimätiedon mukaan Kurttilan päärakennus ja navetta tehtiin vanhoista hirsistä, jotka uitettiin Koillismaalta Haukiputaalle ja kuljetettiin edelleen hevosilla Kurttilaan. Rakennuksissa käytettiin ajan uusimpia rakennustekniikoita, mm. sokkeli valettiin betonilla vahvistetulle maapohjalle. Erityisesti päärakennuksessa on ajalle tyypillisiä jugendpiirteitä mm. huonekorkeudessa, verannassa, ikkunoissa ja ulkovuorauksessa. Rakennus oli hirsikehällä 5–7 vuotta; Aili ja Kalle Haapalahti muuttivat tilalle vuonna 1935. Päärakennuksessa on leveä veranta, pirtti, keittiö, tampouri ja sali. Verannalla on ovi suoraan pirttiin ja toinen ovi tampourin kautta saliin sekä portaat yläkertaan.

Myös navetassa on ajan uusimmat keksinnöt: Sinne vedettiin jo rakentamisvaiheessa vuonna 1935 teräsputket, joita pitkin voitiin pumpata vesi betonirakenteisiin juomakuppeihin. Parsiin tehtiin lietekourut, joilla lietelanta johdettiin betonirakenteiseen saos-tuskaivoon. Navettarakennuksessa oli alusta asti sauna ja karjakeittiö. Rakennuksen eteläpäässä olevassa liiterissä on pihan puolelta kaarevin kehyksin koristellut pariovet. Navetan itäisivulle rakennettiin 1950-luvulla frontoni ja ajosilta ylisille.

Kalle Haapalahti aloitti rankorakenteisen puohin rakentamisen kellarin valulla vuonna 1939, mutta sodan vuoksi se jäi kesken.

Pihapiiriin on kuulunut myös ns. pikkupirtti, jonka länsipäässä oli ilmeisesti pihapiiriin ensimmäisenä rakennettu vanha niittypirtti. Pirtin alla oli kellari, ja sen jatkona olivat liiteri ja talli. Sodan jälkeen pirtissä asui vuokralaisia. Rakennus purettiin 1980-luvulla.

Tila on ollut kylmillään ja kesäkäytössä vuodesta 1962 1990-luvun lopulle, jolloin pihapiirin rakennuksia ryhdyttiin kunnostamaan. Päärakennukseen on uusittu ulkovuori ja osa ikkunoista; perustukset on kunnostettu ja pinnoitettu. Sisälle rakennettiin vessa entiseen vaatekomeroon ja sauna ruokakahverin paikalle; lattiat aukaistiin ja lisättiin lämmöneristettä. Rakennuksessa on jäljellä alkupe-räiset tulisijat. Yläkerrassa ei ole huoneita, mutta pohjoispäätyyn on muurattu valmiiksi pönttöuuni.

Rakennuspiirustusten lisäksi tilalle oli tehty myös puutarhasuunnitelma 1920- tai 1930-luvulla. Rakentamisaikana pihapiirin ympärillä oli niittyä ja peltoa aina Isolahden tielle asti. Pellot metsitettiin 1960-luvun lopulla. Pihapiirin pohjoispuolella oli lehmihaka, jonka halki rakennettiin Putaankyläntie hätäaputöinä vuonna 1952.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, Ht, S

lähteet:

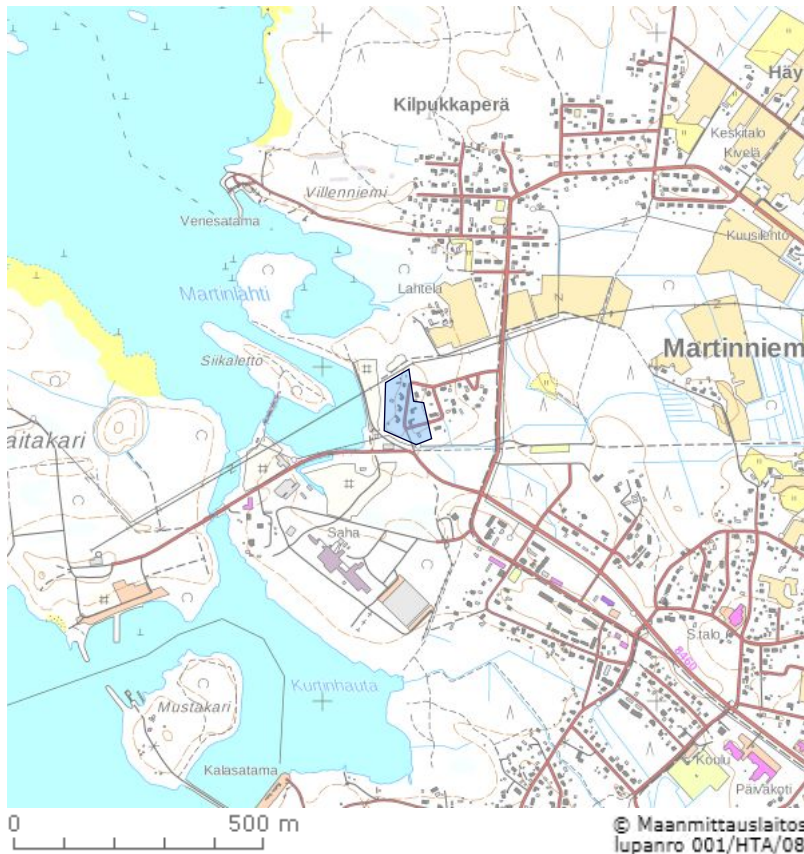
Tuomo Haapalahti: Kurttilan tilan historiaa. Avustushakemuksen liite 24.1.2001.

Juhani Turpeinen: Kurttilan 21:51 tilan kulttuurihistoriallinen arvo. Lausunto 5.11.1999. Moniste.

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Suullisia tietoja antaneet:

13.5.2005 Marjatta Arvola (os. Haapalahti) ja Seppo Arvola

alueen nimi: **Pomolan asuinalue**
 pääas. kunta: Oulu
 pääas. kylä/k.osa: Haukipudas
 tyyppi: taajamaympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

"Pomola", Martinniemen Sahan virkailijoiden asuntoalue, on yhtenäinen puutarhamainen ja viihtyisä 1940-1950-luvulta peräisin oleva asuma-alue. Alue sijaitsee Martinniemessä sahalle johtavan Laitakarintien pohjoispuolella. Nykyään Pomolan aluetta ympäröi uudehko omakotitaloalue. Vanhat omakotitalot hahmottuvat kuitenkin edelleen yhtenäisenä ryhmänä. Ne sijaitsevat polveilevina nauhoina Pomolantien varsilla tien molemmiin puoliin. Alueen menneisyydestä kertova rakennusryhmä tuo asuinmiljööseen historiallista kerroksellisuutta.

Pomolan asuintalot rakennettiin sotien jälkeen oman puutalotehtaan tuotteilla. Rakennukset ovat olleen alkujaan keskenään hyvin samankaltaisia. Ne edustavat jälleenrakennuskaudelle ominaista rakennusperinnettä. Rakennuksiin on tehty vuosikymmenien mittaan korjauksia ja muutoksia.

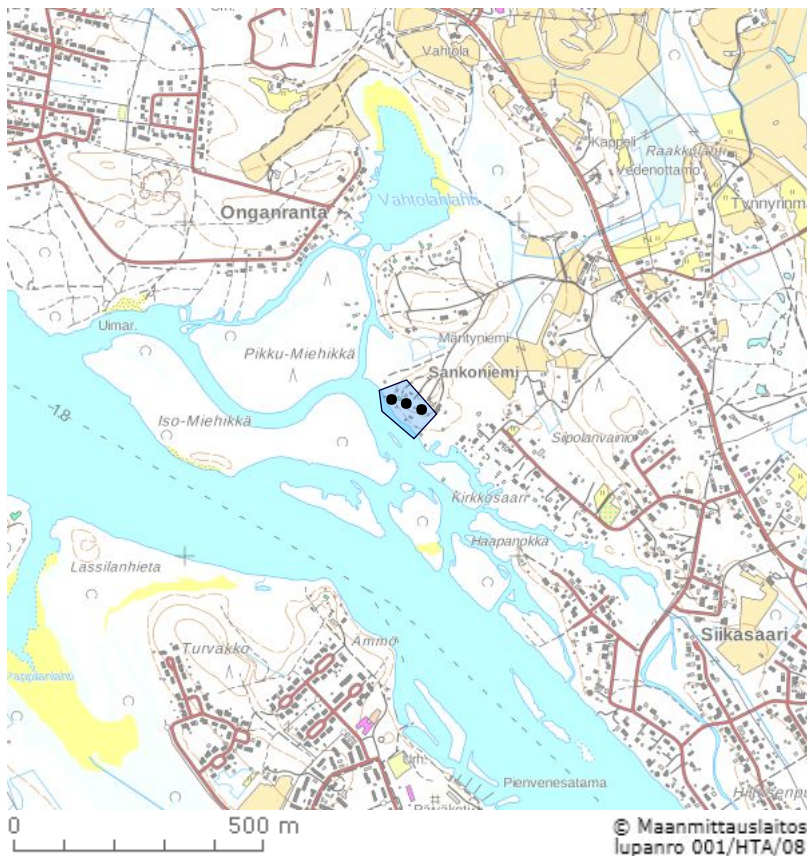
suojelutilanne:

Martinniemen osayleiskaava 2025: Martinniemen sahan alue on seudun yhteisen yleiskaavan valtakunnallisesti merkittävä kohde sekä mainittu myös maakuntakaavassa. Aluekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat erillisrajaukset:

- sk-13.1 vanha höyrysaha, voimalaitos, paja, varastorakennuksia sekä sahan entinen työväenkasarmi ja paloasema
- sk-13.2 Martinniemen puuhiomo, voimalaitos, voimalaitoksen piippu ja pumppuasema
- sk-13.3 entisen sahan konttorin, Metsähovin, Ylimetsänhoitajan talon ja Martinhovin pihapiirit
- sk-13.4 Pomolan asuinalue
- sk-13.5 tehtaan johtajan talo
- sk-13.6 Martinniemen asuinalue

Kaavassa merkinnällä sk esitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet. Kohteet sisältyvät Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisuun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1993". Kohteiden päänumerointi viittaa ko. julkaisuun. Rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127§:ssä tarkoitettua lupaa eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöönsä kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Aluekokonaisuuden ja sen rakennuskannan suojelua koskevat

kysymykset ratkaistaan asemakaavassa. Martinniemen osayleiskaava 2015 on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 9.6.2008. Lainvoimainen 15.4.2010.

alueen nimi: **Sankoniemen huvilat**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: vapaa-ajan ympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kiianmiehen huvila

Nylanderin huvila

Sarkkisen huvila

kuvaus:

Sankoniemen huvilat muodostuu kolmesta kaksikerroksisesta huvilarakennuksesta, joiden tyyliä on yhtymäkohtia Karjalan kannaksen huviloihin. Kokonaisuuteen kuuluvat Kiianmiehen huvila, Nylanderin huvila ja Sarkkisen huvila. Huvilarakennusten muodostama kokonaisuus on rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Sankoniemen huvilat sijaitsevat Kiiminkijokisuon pohjoisrannalla, noin kaksi kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen. Länsipuolella ovat Pikku-Miehkän ja Iso-Miehkän saaret, eteläpuolella on muita pienempiä suiston saaria. Samalla kohdalla Kiiminkijoen etelärannalla on Ämmönniemi. Pohjoispuolella on Mäntyniemi kesämökkeineen ja sen takana Vahtolanlahti. Itäpuolella on metsää ja Martinniementie vajaan kilometrin päässä; välissä on pieni peltoaukea ja eri-ikäisiä omakotitaloja.

Kiianmiehen rakennukset sijaitsevat etelään ja lounaaseen päin viettävässä rinteessä mäntykankaalla. Nylanderin ja Sarkkisen huvilat ovat sen luoteispuolella. Kaakkoispuolella on uudempi omakotitalo ja mökkejä.

suojelutilanne:

Haukiputaan kirkonkylän osayleiskaava 2020: 12. Sankoniemen huvilat. Kohdamerkinnällä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton julkaisun "Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" (1993) mukaiset kohteet. Rakennuksissa suoritettavat muutostyöt on suoritettava siten, että kohteen tai sen lähimaiseman rakennushistoriallinen tai kyläkuvaallinen arvo ei vähene. Kohteessa olevia rakennuksia ei saa

purkaa ilman pakottavaa syytä. Kohteiden purkaminen ratkaistaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella purkamisluvalla. Kirkonkylän osayleiskaava on laadittu oikeusvaikutteisena. Hyväksytty kunnanvaltuustossa 14.6.2004. Lainvoimainen 28.6.2005.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila. Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Utajärvi. Oulun kaupunki, A 197, 2010

kohteen nimi: **Kiianmiehen huvila**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-26-145

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: 1920

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 huvila/asuinrakennus; 02 aittarakennus; 03 sauna; 04 venevaja;

kuvaus:

Kiianmiehen huvila on rakennettu 1920-luvulla. Lähistöllä sijaitsee kaksi 1900-luvun alussa rakennettua huvilaa, joissa on jugendin ja karelianismin tyyli-aihteita. Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Huvilarakennus sijaitsee suorakaiteen muotoisen tontin keskellä, pihan korkeimmalla paikalla. Rakennuksen harja on rantaviivan suuntaisesti. Aittarakennus sijaitsee sitä vastapäätä rinteessä tontin koillispuolella. Sauna sijaitsee pihan etelänurkassa niinikään rantaviivan suuntaisesti; venevaja on tontin luoteisrajalla lähellä vesirajaa, pääty joelle päin. Uusi puuliiteri sijaitsee saunan koillispuolella ja lato aittarakennuksen koillispuolella. Piha on melkein luonnontilassa: siellä on suuria mäntyjä ja kuusia, ja aluskasvillisuus on metsänpohjaa, varvikkoa. Pohjois- ja itäpuolella, mäen päällä ja rinteessä, on kuusikkoja. Vesirajassa on kapea hiekkakaistale jonka yläpuolella on maakivistä ladottu matala pengeri. Rakennukselta toiselle johtavat kapeat polut, ja ajotie Tervakarinpolulta pihaan tulee aittarakennuksen kaakkoispuolelta ja jatkuu leveänä polkuna rantasaunalle asti. Tontin kaakkoispuolella on harva vaakariukuaita.

Pihapiiriin kuuluvat asuinrakennus, aittarakennus, sauna, venevaja ja kaksi liiteriä. Kiianmiehen huvila on rakennettu kilpukoista. Rakennukseen on tehty ilmeisesti 1950- tai 1960-luvulla peruskorjaus, jossa on asennettu mm. keskuslämmitys ja otettu kellari käyttöön. Tuolloin rakennukseen on mahdollisesti tehty koillissivun laajennus. Aittarakennus on uudempi kuin päärakennus. Rakennuksen koillissivulla on koko sivun mittainen kylkiäinen ja eteläpuolella kellarin halssi ja traktorisuoja. Rakennuksessa on ollut päärakennuksen tapaan betonitiilikatto. Aittarakennusta on kunnostettu 2000-luvun alussa. Lähellä rantaa sijaitsevat mahdollisesti 1960-luvulla rakennetut pyöröhuoneinen sauna ja pitkä venevaja. Pihalle on rakennettu pyöreästä puusta uusi harva puuliiteri, johon on tulossa turve/kunttakate. Lisäksi tontilla on uudehko varastolaitos.

historia:

Kiianmiehen huvila on rakennettu 1920-luvulla Siipolan tilan maille. Lähistöllä on kaksi vanhempaa 1900-luvun alussa rakennettua hirsihuvilaa, joiden ensimmäisinä asukkaina oli opettajattaria. Kiianmiehen pihapiirissä on asunut aikoinaan pormestari, ja päärakennus on ollut jossain vaiheessa myös tukkufirman konttorina.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähde:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

5/2005 puhelimitse Martti Veikko Kiianmies ja Sirkka Sarkkinen

11.8.2005 puhelimessa Anja Nylander-Löflund (s.1951)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Huvilaan on uusittu räystäskourut ja kate 1990-luvun puolivälissä. Rakennuksessa on ollut aina huopakatto, ja nykyinen on kolmas uusi huopa. Huvila on lähellä alkuperäistä asuaan, mm. uunit, kattopaneelit ja lattialaudat. Olohuoneessa on valkoinen kaakeliuuni. Alakerrassa ovat olohuone, keittiö, vanhempien makuuhuone, eteistila ja

keittiön porstua. Yläkerrassa on kaksi kamaria ja aula. 1960-luvun puolivälissä keittiöön on asennettu muovimatto ja joihinkin huoneisiin, mm. makuuhuoneeseen, on asennettu rintapaneelit.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, S

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

5/2005 puhelimesta Sirkka Sarkkinen

11.8.2005 puhelimesta Anja Nylander-Löflund (s.1951)

12.8.2005 Håkan Brandt

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Sarkkisen huvila**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-26-2
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-luvun alku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 huvila; 02 pikkupuoli; 03 sauna; 04 liiteri; 05 ulkovessa;

kuvaus:

1900-luvun alussa rakennetussa huvilassa on jugendin ja karelianismin tyylipteitteitä. Lähistöllä sijaitsee toinen samanikäinen hirshuvila sekä toinen hieman uudempi pihapiiri. Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Sarkkisen rakennukset sijaitsevat mäntykankaalla länteen päin viettävässä rinteessä. Nylanderin ja Kiianmiehen huvilat ovat sen kaakkoispuolella. Luoteispuolella on uudempi kesämökki. Huviloiden ympärillä on runsaasti puustoa.

Huvilarakennus sijaitsee pihapiirin keskellä korkeimmalla paikalla. Rakennuksen harja on rantaviivan suuntaisesti. Pikkupuoli sijaitsee pihan etelänurkassa pääty veteen päin; sauna sijaitsee niin ikään pääty joelle päin pihan länsinurkassa aivan veden partaalla. Liiterirakennus sijaitsee huvilan pohjoispuolella pääty joelle päin. Erillinen ulkovessa sijaitsee huvilan koillispuolella samassa rivissä Nylanderin huvilan ulkovessan ja liiterirakennuksen kanssa. Piha on melkein luonnontilassa: siellä on suuria mäntyjä ja metsänpohjaa, varvikkoa ja mm. runsaasti kielioja. Itäpuolella, mäen päällä ja rinteessä, on kuusikko. Ranta on jyrkkä, mutta vesirajassa on kapea hiekkakaistale. Rakennukselta toiselle johtavat kapeat polut, ja ajotie Tervakarinpolulta pihaan tulee liiterirakennuksen kaakkoispuolitse huvilan koillisivulle.

Sarkkisen huvilan pihapiiriin kuuluvat huvila, pikkupuoli, liiteri, sauna ja ulkovessa. Kaksikerroksisessa hirsiurkoisessa huvilassa on joen puolella alakuiti ja tien puolella toinen avoveranta, jonka molemmissa päissä on portaat. Alakuitia ja välikattoa on uusittu jossain vaiheessa. Rannassa oleva pikkupuoli on rakennettu mahdollisesti samoihin aikoihin itse huvilan kanssa. Rakennus on tehty kilpukoista ja se on ollut leivintupana kesäisin. Lankkujen ulkopinnoissa on jonkin verran soikeita hyönteisen lentoaukkoja. Limilaudoitettu sauna on rakennettu myöhemmin oletettavasti 1950- tai 1960-luvulla. Rankorakenteisen liiterin luoteisivulla on kylkiäisenä ulkovessa; vanhempi vessa sijaitsee huvilan koillispuolella Nylanderin huvilan ulkovessa vieressä.

historia:

Sankoniemen huvilat on rakennettu 1900-luvun alussa Siipolan tilan maille. Perimätiedon mukaan lähekkäin sijaitsevat Sarkkisen ja Nylanderin huvilat ovat rakennuttaneet kaksi opettajatarta, jotka olivat ystävyksiä. Nykyisen Nylanderin huvilan rakennutti Oulun tyttökoulun rehtori Angelika Wenell (myöh. Vaheri); ja Sarkkisen huvilan rakennutti Raahen tyttökoulun rehtori. Myös Sarkkisen huvilan myöhempien omistajien joukossa oli opettajia, kuten neiti Elsa Sarkkinen (s.1923), joka oli opettajana Raahen seminaarissa.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:**SUULLISTA TIETOA ANTANEET**

5/2005 puhelimessa Sirkka Sarkkinen ja Sauli Sarkkinen

11.8.2005 puhelimessa Anja Nylander-Löflund (s.1951)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

alueen nimi: **Kiviniemen kalasatama**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Kello

tyyppi: saaristo- ja rannikkoympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kiviniemen kalasatama on monimuotoinen ja kerroksellinen kokonaisuus. Kulttuuriympäristössä näkyy edelleen hyvin paikan historia kalasatamana. Nykyään satamassa on paljon myös huviveneilyyn liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Satama-alueella on merkitystä myös matkailu- ja retkikohteena. Alue kehittyy jatkossa huvivenesatamana ja matkailukohteena.

Kiviniemen kalastajakylä, kalasatama ja venesatama sijaitsee Kraaselin ja Kotakarin rajaaman Kellonlahden edustalla. Se on vilkas kala- ja venesatama. Kokonaisuuteen kuuluvat kalasataman ja venesataman aallonmurtajat ja laiturirakenteet.

Mantereella pienet kalamökit reunustavat satama-alueita yhtenäisenä nauhana. Niiden joukossa on myös uudempia rakennuksia, jotka sopivat hahmoltaan ja väritykseltään hyvin osaksi kokonaisuutta. Mökkirivistön kaakkoispäässä sijaitseva uudehko kookas huoltorakennus sopii ympäristöönsä poikkeavasta koostaan huolimatta hyvin.

Kalamökkirivistön takana on Kiviniemen laajaan asuinalueeseen kuuluvia suurikokoisia omakotitaloja. Asuinalue on laajentunut kohti kalasatamaa, ja vielä 1990-luvun alussa paikalla sijainnut kalastajakylän raitti on lähes kokonaan kadonnut. Rannan myötäisesti kulkevien teiden varsilla uuden asutuksen lomassa on edelleen muutamia vanhoja pihapiirejä ja rakennuksia, jotka kertovat paikan historiasta ja ovat kerroksellisuutta luova osa kokonaisuutta. Rakennusrivistö näkyy merelle avautuvana julkisivuna.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

alueen nimi: **Vehkaperän huvilat ja Vehkaperä**

pääas. kunta: Oulu

pääas. kylä/k.osa: Kello

tyyppi: vapaa-ajan ympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Aavaranta (Reinilän huvila)

Halmeen niemi (Reinilän huvila)

Hedmanin huvila

Meriniemi (Hedmanssonin huvila)

Metsä-Rantala (Komentokämpä)

Rantala

Weckmanin huvila

Vehkaperä (Villa Virpiniemi)

kuvaus:

Haukiputaan Vehkaperällä Kellonlahden pohjoisrannalla sijaitsevat huvilat muodostavat kerroksellisen, arkkitehtonisesti ja historiallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Huvila-alue on hieno ja edustava esimerkki 1900-luvun alkupuoliskon loma-asutuksesta.

Alueella sijaitsevat huvilat, Aavaranta ja Halmeen niemi, Meriniemi (Hedmanssonin huvila), Hedmanin huvila ja Weckmanin huvila, on rakennettu 1910- ja 1920-luvuilla. Ne ovat kukin edustavia ja hyvin säilyneitä esimerkkejä oman aikansa rakennusperinteestä. Metsä-Rantalan päärakennus, entinen kenraali Hjalmar Siilasvuon päämaja, on siirretty Vehkaperälle vuonna 1945. Huvilatontit on erotettu Vehkaperän tilasta 1920-luvun lopulla.

Huvilat sijaitsevat rannan tuntumassa harvana nauhana erillään toisistaan. Pihoilta avautuvat näkymät merelle. Huvila-alueen pohjoispuolella kulkevalta kapealta Vehkaperäntieltä katsottuna rakennukset ovat miltei piilossa tiheään metsän keskellä.

Huvilarakennukset sijaitsevat tonteillaan väljästi piha-alueiden ympärille ryhmiteltyinä. Pihapiireissä on

asuinrakennusten ohella useita pieniä talousrakennuksia. Merinäköalat on otettu huomioon myös rakennusten sijoittelussa ja suunnittelussa: esimerkiksi Hedmanin huvilassa ja Reinilän huvilassa on parvekkeet, joilta avautuvat näkymät merimaisemaan.

kohteen nimi: **Aavaranta (Reinilän huvila)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-111

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1920–1923

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vehkaperäntie 71 A; Vehkaperäntie 71 A, Leikkimökki; Vehkaperäntie 71 A, Varastorakennus;

kuvaus:

Reinilän huvilan on rakennuttanut oululainen varatuomari Karl Torsten Reinilä. Vanhimmat rakennukset ovat valmistuneet 1920-luvun vaihteessa. Huvilakiinteistö on jaettu myöhemmin kahteen osaan, Aavarantaan ja Halmeen niemeen (Halmeen niemen rakennukset on inventoitu omana kohteenaan).

Aavarantaan kuuluu kaksikerroksinen huvilarakennus, leikkimökki ja varastorakennus. Huvilarakennus on rakennettu 1920-luvun vaihteessa. Se rakennettiin laajentamalla paikalle siirrettyä, 1800-luvulta peräisin olevaa pientä yksikerroksista hirsirakennusta, johon alkujaan kuului pieni pirtti. Vuonna 1939 rakennusta laajennettiin vielä kahdella kamarilla.

Huvilarakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on pieni keittiö, kaksi eteistilaa, kaksi salia ja kaksi kamaria, toisessa kerroksessa kolme kamaria, aulasali ja kaksi varastotilaa. Julkisivultaan rakennus edustaa 20-luvun klassismia. Ilmeeltään se on yhtenäinen laajennuksista huolimatta. Sisääntulokuistin yläpuolella on parveke.

historia:

Oululainen varatuomari Karl Torsten Reinilän osti laajan rantatontin Vehkaperän tilasta 1920-luvun vaihteessa ja rakennutti sinne kaksikerroksisen huvilan pihapiireineen. Tila sai nimen Aavaranta siitä, että rannoilla oli laidunnettu Kellon talojen lampaita, minkä vuoksi maisema oli avoin.

Aavarannan tila on halottu vuonna 2001 Reinilän sisarusten kesken siten, että varsinainen huvilarakennus kuuluu Eva Tirkkoselle ja puolet piharakennuksista Erkki Reinilän Halmeen niemi –nimiselle tilalle.

Vanhimmat rakennukset on Erkki Reinilän mukaan rakennettu vuosien 1919–24 tienoilla. Ensimmäisenä tontille oli rakennettu pieni yhden huoneen ja eteisen kokoinen mökki. K. T. Reinilä ryhtyi laajentamaan kesäpaikkaansa avioituttuaan vuonna 1921 Helga Sandelinin kanssa. Mökin hirsikehä siirrettiin uuteen paikkaan, ja sen ympärille rakennettiin varsinainen huvilarakennus. Mökin entiselle paikalle rakennettiin pian navettarakennus heinälatoineen. Sen lisäksi pihapiiriin kuuluivat aitta-liiterirakennus, kylpysauna ja autotalli. Luonnonkivistä ja betonista tehty maakellari on rakennettu ehkä vähän myöhemmin, venevaja 1950-luvun vaihteessa ja leikkimökki noin 1950–51. Olipa pihapiirissä eräänä kesänä livari Reinilän, K. T. :n serkun, pystyttämä pergamenttikattoinen kasvihuonekin.

Talvella 1936–37 Aavarannalle siirrettiin Perämerellä Maakunnassa ollut kalamaja. Krunnille, Nestori Kurttilan maille, mökin oli rakentanut K. T. Reinilä vuosina 1929–30. Reinilä osti tilan Kurttilalta ja käynnisti suojeluhankkeen saatuaan rahoittajiksi lukuisia Pohjois-Suomen suuryrityksiä sekä yksityishenkilöitä. Vuonna 1936 perustettiin Maakrunni-säätiö, jonka puheenjohtajaksi valittiin K. T. Reinilä. Lankuista rakennettu mökki

siirrettiin mantereelle heti sen jälkeen. Myös Erkki Reinilä on toiminut luonnonsuojelualueen hoitajana vuodesta 1953 2000-luvulle.

Viime sotien aikaan Reinilän perhe asui Aavarannalla paossa Oulun pommituksia, kuten muutkin Vehkaperän huviloiden omistajat.

Heljä ja Erkki Reinilä tulivat Halmeen niemeen vuonna 1993. Tuolloin rakennukset olivat olleet jo melko pitkään hoitamattomina, ja huvila asumaton vuodesta 1988. Ensimmäiseksi kunnostettiin Maakrunnin mökki, samalla mökin sisäänkäynti muutettiin länsisivulta itäisivulle. Hieman myöhemmin entinen navettarakennus muutettiin kesämökiksi. Rakennusten ulkovuorauksessa on säilytetty paikoillaan mm. vanhat ovet, vaikka ne eivät ole enää käytössä. Kesämökkiä laajennetaan itäisivulle siipiosalla ja eteläpäätyyn rakennettavalla uudella lasiverannolla. Laajennussiivestä on tarkoitus tehdä aivan samankokoinen kuin vanha navetta ja heinälato olivat: n. 3,6x6m.

Kylpysauna on kunnostettu sisäpuolelta vuonna 2003. Saunassa oli alun perin korkea tiilistä muurattu kiuas, nykyinen on jo kolmas. Kylpysaunassa ollut vanha puuvanna eli amme on nykyisin Turkansaaren ulkomuseossa. 1990-luvun puolivälissä pihapiiriin on rakennettu uusi varastovaja ulkovessoineen.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Tietoja antoi kyselylomakkeella Eva Tirkkonen.

kohteen nimi: **Halmeen niemi (Reinilän huvila)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-87

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: navetta 1922–24, kylpysauna ja liiteri 1920–24, kalamaja 1929–30, kellari 1920-l loppu

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vehkaperäntie 63, Liiteri; Vehkaperäntie 63, Pihamökki; Vehkaperäntie 63, Sauna;

kuvaus:

Halmeen niemi on kuulunut ennen Reinilän huvilakiinteistöön, joka on jaettu kahteen osaan, Aavarantaan ja Halmeen niemeen.

Vehkaperässä sijaitseva Halmeen niemi on osa oululaisen varatuomari K. T. Reinilän vuosien 1920–23 tienoilla rakennuttamaa Aavarannan huvilan pihapiiriä. Pihapiiri on osa Vehkaperän huvila-aluetta.

Halmeen niemen pihapiiri sijaitsee Vehkaperässä meren rannalla. Rakennusryhmä on kuivalla mäntykankaalla Virpiniemeen johtavan tien eteläpuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Eteläpuolella on Kellonlahti, ja pohjoispuolelta kulkee Vehkaperäntie. Tien varrella on muutamia muita vanhoja huviloita. Vehkaperäntien ja Virpiniementien pohjoispuolilla on metsää. Länsipuolella on Aavarannan huvila.

Kesämökki sijaitsee pihapiirin keskivaiheilla pääty etelään, merelle päin ja liiterirakennus sijaitsee sen luoteispuolella rantaviivan suuntaisesti. Krunnin mökki on kesämökin länsipuolella pääty merelle päin. Mökin ja liiterin välissä on maakellari. Kylpysauna sijaitsee mökkien eteläpuolella niin ikään pääty merelle päin. Uusi vaja on kesämökin kaakkoispuolella rantaviivan suuntaisesti.

Ajopolku Vehkaperäntieltä pihaan tulee tontin itäreunaa pitkin, Vehkaperäntien varressa on harva punainen lauta-aita. Jo umpeen kasvanutta pihapiiriä ja rantaa on raivattu vuosien kuluessa, mutta tontin alavamman eteläosan kasvillisuus on edelleen rehevää kukkaniittyä ja vain rakennusten välillä oleva oleskelualue on leikattu lyhyemmäksi. Tontin pohjoisosaa on mäntykangasta varvikkoineen.

historia:

Oululainen varatuomari Karl Torsten Reinilän osti laajan rantatontin Vehkaperän tilasta 1920-luvun vaihteessa ja rakennutti sinne kaksikerroksisen huvilan pihapiireineen. Tila sai nimen Aavaranta siitä, että rannoilla oli laidunnettu Kellon talojen lampaita, minkä vuoksi maisema oli avoin.

Aavarannan tila on halottu vuonna 2001 Reinilän sisarusten kesken siten, että varsinainen huvilarakennus kuuluu Eva Tirkkoselle ja puolet piharakennuksista Erkki Reinilän Halmeen niemi –nimiselle tilalle.

Vanhimmat rakennukset on Erkki Reinilän mukaan rakennettu vuosien 1919–24 tienoilla. Ensimmäisenä tontille oli rakennettu pieni yhden huoneen ja eteisen kokoinen mökki. K. T. Reinilä ryhtyi laajentamaan kesäpaikkaansa avioituttuaan vuonna 1921 Helga Sandelinin kanssa. Mökin hirsikehä siirrettiin uuteen paikkaan, ja sen ympärille rakennettiin varsinainen huvilarakennus. Mökin entiselle paikalle rakennettiin pian navettarakennus heinälatoineen. Sen lisäksi pihapiiriin kuuluivat aitta-liiterirakennus, kylpysauna ja autotalli. Luonnonkivistä ja

betonista tehty maakellari on rakennettu ehkä vähän myöhemmin, venevaja 1950-luvun vaihteessa ja leikkimökki noin 1950–51. Olipa pihapiirissä eräänä kesänä livari Reinilän, K. T. :n serkun, pystyttämä pergamenttikattoinen kasvihuonekin.

Talvella 1936–37 Aavarannalle siirrettiin Perämerellä Maakrunnissa ollut kalamaja. Krunnille, Nestori Kurttilan maille, mökin oli rakentanut K. T. Reinilä vuosina 1929–30. Reinilä osti tilan Kurttilalta ja käynnisti suojeluhankkeen saatuaan rahoittajiksi lukuisia Pohjois-Suomen suuryrityksiä sekä yksityishenkilöitä. Vuonna 1936 perustettiin Maakrunni-säätiö, jonka puheenjohtajaksi valittiin K. T. Reinilä. Lankuista rakennettu mökki siirrettiin mantereelle heti sen jälkeen. Myös Erkki Reinilä on toiminut luonnonsuojelualueen hoitajana vuodesta 1953 2000-luvulle.

Viime sotien aikaan Reinilän perhe asui Aavarannalla paossa Oulun pommituksia, kuten muutkin Vehkaperän huviloiden omistajat.

Heljä ja Erkki Reinilä tulivat Halmeen niemeen vuonna 1993. Tuolloin rakennukset olivat olleet jo melko pitkään hoitamattomina, ja huvila asumaton vuodesta 1988. Ensimmäiseksi kunnostettiin Maakrunnin mökki, samalla mökin sisäänkäynti muutettiin länsisivulta itäisivulle. Hieman myöhemmin entinen navettarakennus muutettiin kesämökiksi. Rakennusten ulkovuorauksessa on säilytetty paikoillaan mm. vanhat ovet, vaikka ne eivät ole enää käytössä. Kesämökkiä laajennetaan itäisivulle siipiosalla ja eteläpäätyyn rakennettavalla uudella lasiverannolla. Laajennussiivestä on tarkoitus tehdä aivan samankokoinen kuin vanha navetta ja heinälato olivat: n. 3,6x6m.

Kylpysauna on kunnostettu sisäpuolelta vuonna 2003. Saunassa oli alun perin korkea tiilistä muurattu kiuas, nykyinen on jo kolmas. Kylpysaunassa ollut vanha puuvanna eli amme on nykyisin Turkansaaren ulkomuseossa. 1990-luvun puolivälissä pihapiiriin on rakennettu uusi varastovaja ulkovessoineen.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Kaarina Niskala: Pitsiverhojen takaa. Rehnback-Reinilän talon vaihteita. Oulu 2004.

Suullista tietoa antaneet:

- 5.7.2005 Heljä ja Erkki Reinilä sekä Eva Tirkkonen

kohteen nimi: **Hedmanin huvila**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 84-401-27-15

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: huvila 1929, vapaa-ajanasunto 1900-luvun vaihde, puuvaja 1929

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Meriniementie 51 Kivennokka; Meriniementie 51, Autotalli, varasto ja käymälä; Meriniementie 51, Maakellari; Meriniementie 51, Pihamökki; Meriniementie 51, Sauna;

kuvaus:

Vehkaperässä meren rannalla sijaitsevan Hedmannin huvilan on rakennuttanut oululainen lääkäri G.E.J. Snellman vuoden 1929 tienoilla. Huvila edustaa tyyliltään 1920-luvun klassismia. Pihapiiri on osa Vehkaperän huvila-aluetta.

Huvilarakennus on kaksikerroksinen ja siinä on meren puolella puolipyöreä avoveranto ja parveke. Merenpuoleisen eteläsivun ikkunat on suurennettu ilmeisesti 1960- tai 1970-luvulla. Huvilan yläkerrassa on kolme huonetta. Keittiön hella ja kalusteet ovat todennäköisesti 1960-luvulta. Pirtissä on alkuperäinen avotakka, myös yläkerran huoneissa on uunit. Parvekkeen lattia on kunnostettu 1990-luvun lopulla. Rakennus on rankorakenteinen.

Pihapiirissä on toinenkin, pienempi asuinrakennus, joka on mahdollisesti vanhempi kuin varsinainen huvila. Perimätiedon mukaan rakennus olisi ollut palvelijoiden asuntona. Pihapiiriin kuuluvat lisäksi vanha rankorakenteinen sauna sekä pyöröhirsinen saunarakennus 1950-luvun lopulta sekä betonirunkoinen maakellari. Maakellarissa on kaksi osaa, joista ulommainen on edelleen käytössä. Huvilan ympärillä on luonnonkiviset polut, ja suoraan verannolta on johtanut polku merenrantaan ja laiturille.

Rakennusryhmä on kuivalla mäntykankaalla Virpiniemeen johtavan tien eteläpuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Eteläpuolella on Kellonlahti, ja pohjoispuolelta kulkee Vehkaperäntie. Tien varrella on muutamia muita vanhoja huviloita. Vehkaperäntien ja Virpiniementien pohjoispuolilla on metsää.

Huvila sijaitsee pihapiirin keskivaiheilla rantaviivan suuntaisesti ja toinen asuinrakennus on saman suuntaisesti sen länsipuolella. Vanha sauna sijaitsee toisen asuinrakennuksen eteläpuolella pääty merelle päin ja uudempi saunamökki on huvilan kaakkoispuolella koillis-lounaissuuntaisesti. Kellari on huvilan luoteispuolella ja liiteri pohjoispuolella Vehkaperäntieltä pihaan tulevan ajotien reunassa. Vehkaperäntien varrella on ollut aita, mutta vain puinen portti on jäljellä liiterin koillispuolella.

Pihapiiri on puistomainen ja siellä kasvaa suuria puita, kuusia ja mäntyjä. Huvilan ympärillä on ketomainen nurmi ja tontin reunoilla metsänpohjaa. Rannassa on suojaisa hiekka-alue.

historia:

Kilvennokka ja Vehkaperäntien varressa olevat muut huvilatontit erotettiin Vehkaperän tilasta pääasiassa 1920-luvun lopulla. Tilalla sijaitseva huvilarakennuksen rakennutti oululainen lääkäri G.E.J. Snellman vuosien 1928–29 tienoilla. Snellman oli Oulun yksityisen sairaalan johtava lääkäri.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Suullista tietoa antaneet:

4.7.2005 puhelimesta Ebba Hedman ja Nanny Granfelt (os. Hedman)

5.7.2005 Erkki Hujanen

15.7.2005 varatuomari Björn Johan Weckman

kohteen nimi: **Meriniemi (Hedmanssonin huvila)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-199-1

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: huvila 1929

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Meriniemi on osa 1900-luvun alussa Vehkaperälle rakentunutta huvila-aluetta. Meriniemi sijaitsee Virpiniemessä Kellonlahden pohjoisrannalla, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Pohjoispuolella on uusi omakotitaloalue ja itäpuolella yleinen uimaranta ja veneenlaskupaikka. Huvilan ja omakotitaloalueen välissä on harva, pieni metsikkö.

Rakennuspaikka on kuivaa, hiekaista mäntykangasta, joka viettää etelään, merelle päin. Rakennukset on sijoitettu väljästi. Päärakennus sijaitsee pihapiirin pohjoisosassa pääty merelle päin ja liiteri on sen pohjoispuolella. Rantasauna sijaitsee pihapiirin kaakkoisnurkassa, lähellä rantaviivaa, pääty merelle päin. Ranta on pengerrytetty matalalla kivimuurilla. Huvilalta on johtanut rantaan suora polku, jonka jatkona on ollut pitkä laituri.

Pihapiiri on lähes luonnontilassa: pihalla kasvaa mäntyjä koivuja ja nuoria kuusia, aluskasvillisuutena on metsänpohja. Pihapiirin itäreunalla on vaalean vihreä pystylaudoitettu aita, jonka keskellä on portti huvilalle. Portin itäpuolella on sorapintainen paikoitusalue. Portilta johtaa suora kuja huvilan pääovelle.

arviointi:

MRKY 2015: H, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

kohteen nimi: **Metsä-Rantala (Komentokämpä)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-65

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: vapaa-ajanasunto (päämaja) 1942, siirretty 1945, liiteri 1945, sauna 1968-69

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vehkaperäntie 61, Komentokämpä;

kuvaus:

Metsä-Rantalan päärakennus on entinen kenraali Hjalmar Siilasvuon päämaja, joka rakennettiin Kiestingissä vuonna 1942. Rakennuksen on suunnitellut rintamalla arkkitehti Uki Heikkinen. Päämaja-aikana rakennuksessa on vieraillut lukuisia tunnettuja henkilöitä, mm. SS-johtaja Himmler. Vehkaperälle rakennus on siirretty vuonna 1945. Rakennus on osa Vehkaperän huvila-aluetta. Rakennuksessa on jäljellä myös alkuperäisiä huonekaluja ja muuta sisustusta.

Metsä-Rantalan pihapiiri sijaitsee Vehkaperässä metsän ympäröimänä meren rannalla, Virpiniemeen johtavan tien eteläpuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Eteläpuolella on Kellonlahti ja pohjoispuolelta kulkee Vehkaperäntie. Rakennusryhmä sijaitsee kuivalla mäntykankaalla. Vehkaperäntien varrella on muutamia vanhempia huviloita ja itäpuolella peltoaukean takana Vehkaperän tilojen vanhat pihapiirit ja kaakkoispuolella kaksi eri-ikäistä omakotitaloa. Vehkaperäntien ja Virpiniementien pohjoispuolilla on metsää.

Päärakennus sijaitsee tontin keskivaiheilla harja koillis-lounaissuuntaisesti ja liiterirakennus on kulmittain sen koillispuolella. Rantasauna sijaitsee lähellä meren rantaa pääty merelle päin. Ajotie Vehkaperäntieltä pihaan tulee päärakennuksen luoteispuolelle; Vehkaperäntien varressa on metalliverkkoaita. Päärakennukselta johtavat varvikoon kuluneet kapeat polut meren rantaan, liiterille ja rantasaunalle.

historia:

Metsä-Rantalan tila on erotettu Vehkaperän kantatilasta (Rno 27). Hjalmar Siilasvuo osti tonttimaan vuonna 1942. Hän oli ostanut viereisen Rantalan pihapiirin (Vehkaperäntie 37) hieman aiemmin samana vuonna. Siilasvuon pojantytär Minna Siilasvuon kertoman mukaan kenraali sai varat Vehkaperän maa-alueen ostoon kirjoistaan Suomussalmen taistelut (Otava 1940) ja Kuhmo talvisodassa (Otava 1944).

Kenraaliluutnantti Hjalmar Siilasvuo osti Karjalan kannaksella Kiestingissä sijainneen entisen päämajansa Suomen valtiolta, kun rintamaosa oli siirtynyt saksalaisten haltuun. Päämaja oli valmistunut kenraalin 50-vuotispäivän kunniaksi vuonna 1942. Rakennuksen oli suunnitellut rintamalla arkkitehti Uki Heikkinen, ja sen olivat rakentaneet Siilasvuon alaisuudessa olleet sotilaat. Päämaja-aikana rakennuksessa on vieraillut lukuisia tunnettuja henkilöitä, mm. SS-johtaja Himmler.

Rakennuksen hirret olivat jonkin aikaa kasassa Vehkaperällä, kunnes se pystytettiin vuonna 1945. Jykevistä Karjalan hongasta salvottu rakennus rakennettiin samaan muotoon kuin se oli ollut Kannaksella. Rakennuksessa on jäljellä myös alkuperäisiä huonekaluja ja muuta sisustusta. Kenraali Hjalmar Siilasvuo suunnitteli asuvansa mökissä eläkepäivinä, mutta kuoli jo vuonna 1947. Liiteri ulkovessoineen on rakennettu vuoden 1945 tienoilla, ja rantasauna n. 1968-69.

Rakennuksen alla on kellari. Hirsiseinät ovat ulkopuolelta pyöreät, mutta sisältä piilutut.

Metsä-Rantala oli aluksi, noin 18 vuotta, vuokrattuna Jon Ferdinand Pyykölle, kunnes siirtyi Rolf Siilasvuon perheen käyttöön vuonna 1965. Pyykön poika arkkitehti Heikki Pyykkö suunnitteli rantasaunan.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H

lähteet:

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Raimo Seppälä: Kenraali ja pahat linnut. Hjalmar Siilasvuo 1892–1947. Otava 1984.

Suullista tietoa antaneet:

5.7.2005 Viesti Siilasvuo ja Minna Siilasvuo sekä Raakel Siilasvuo

kohteen nimi: **Rantala**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-13

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: asuinrakennus 1880-luku ja noin 1900–20, muut rakennukset 1800-luvun loppu, 1940-, -50- ja -60-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vehkaperäntie 39, Pihamökki; Vehkaperäntie 39; Vehkaperäntie 39, Aitta; Vehkaperäntie 39, Entinen saunarakennus; Vehkaperäntie 39, Leikkimökki; Vehkaperäntie 39, Navetta; Vehkaperäntie 39, Puohiaitta;

kuvaus:

Pääasiassa 1800-luvun lopulla rakennettu Rantalan pihapiiri on ollut kenraaliluutnantti Hjalmar Siillasvuon omistuksessa 1940-luvulla, ja kuuluu edelleen suvulle. Pihapiiri on osa Vehkaperän huvila-aluetta.

Rantalan pihapiiri sijaitsee meren rannalla, Vehkaperässä, Virpiniemeen johtavan tien eteläpuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Eteläpuolella on Kellonlahti ja pohjoispuolelta kulkee Vehkaperäntie. Rakennusryhmä sijaitsee kuivalla mäntykankaalla. Itäpuolella on kaksi eri-ikäistä pihapiiriä sekä peltoaukean takana Vehkaperän tilojen vanhat pihapiirit. Luoteispuolella on Metsä-Rantalan pihapiiri. Vehkaperäntien ja Virpiniementien pohjoispuolella on metsää.

Vanhimmat rakennukset muodostavat tiiviin kolmelta sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiiriin. Päärakennus on pihan eteläreunalla rantaviivan suuntaisesti, ja navettarakennus on sitä vastapäätä. Aittapytinki ja Tiinala rajaavat itäsivua. Rakennusten keskellä kasvaa vanhoja pensaita ja reheviä perennoja. Navetan luoteispuolella on hyötykasvitarha.

Autotalli ja rantasauna sijaitsevat päärakennuksen eteläpuolella merelle päin viettävässä loivassa rinteessä. Rantasaunan pääty on merelle päin. Kesämökki ja liiteri sijaitsevat vanhan päärakennuksen lounaispuolella harjat rantaviivan suuntaisesti. Leikkimökki on kesämökin lounaispuolella.

Ajotie Vehkaperäntieltä pihaan tulee vanhan pihapiiriin itäpuolelta, ja jatkuu lähes merenrantaan asti. Päärakennukselta johtavat varvikkoon kuluneet kapeat polut meren rantaan, kesämökille ja rantasaunalle sekä muihin rakennuksiin.

historia:

Rantalan tila on erotettu Vehkaperän kantatilasta (Rno27). Tila on mahdollisesti entinen Vehkaperän torppa. Perimätiedon mukaan 1900-luvun vaihteessa mökissä olisi asunut vanha kalastaja, Rantalan Heikka/Heikki. Rantalan tilan ovat omistaneet jossain vaiheessa mm. Toppi-niminen henkilö, Karl Torsten Reinilä sekä maanmittari Taskinen. Erkki Reinilän mukaan K.T. Reinilä olisi ostanut tilan Rantalan Heikalta.

Rantala sekä Vehkaperäntien varressa olevat muut huvilatontit on erotettu Vehkaperän tilasta pääasiassa 1920-luvun lopulla.

Hjalmar Siillasvuo osti Rantalan vuonna 1942. Tuolloin pihapiiriin kuuluivat asuinrakennus, navetta, aittapytinki,

Tiinala ja sauna, rakennukset olivat lähes sellaisessa muodossa kuin nykyisin. Pian Siilasvuo hankki lisää maata mökin ympäriltä, ja vuonna 1945 lähistölle pystytettiin Kiestingissä sijainnut kenraali Siilasvuon entinen päämaja (Vehkaperäntie 61, Metsä-Rantala). Siilasvuon pojantytären Minna Siilasvuon kertoman mukaan kenraali sai varat Vehkaperän maa-alueen ostoon kirjoistaan Suomussalmen taistelut (Otava 1940) ja Kuhmo talvisodassa (Otava 1944). Viime sotien aikaan Siilasvuon perhe asui Rantalassa paossa Oulun pommituksia, kuten muutkin Vehkaperän huviloiden omistajat.

Rantalan asuinrakennus on rakennettu ilmeisesti useammassa eri osassa: länsipäädyssä olevan keittiön kehä on kapeampi kuin kamarin kehä; kehien välissä oleva välikkő ei ole hirsirunkoinen. Keittiön kehä on rakennettu mahdollisesti 1880-luvulla ja kamari myöhemmin. Kamarin seinät ja katto on tapetoitu; kamarin uunissa on jugendin kasviornamentein koristellut luukut. Rakennuksen eteläsivulla oleva veranto on rakennettu 1940-luvun alussa. Samoihin aikoihin keittiön lattia ja hella on uusittu. Keittiön alla on ollut kellari.

Perimätiedon mukaan pihapiirissä olevassa pienessä hirsiaitassa ovat asuneet aikoinaan Tiina ja Lentta-Mikko, minkä vuoksi rakennusta nimitetään Tiinalaksi. Aitassa on sisällä piisi, kuten nukkuma-aitan huoneissa. Tiinalan eteläseinän suojalautoitus on vanhempi kuin nukkuma-aitassa.

Navettarakennuksessa on ollut liiteri ja navetta. Ainakin vuodesta 1942 rakennus on ollut pelkästään varastokäytössä, lukuun ottamatta sota-aikaa, jolloin siellä pidettiin kanoja. Navetan ja aitan välissä on ollut kaivo. Vanhan hirsisaunan paikalle rakennettiin autotalli 1950-luvun lopulla.

Vanhan pihapiirin lounaispuolella olevat sauna- ja kesämökkirakennukset on veistetty Puolangalla. Ensimmäinen pystytettiin vuosien 1943–44 aikana, ja siinä oli sauna ja saunakamari. Rakennus muutettiin kesämökiksi, kun uudempi rantasauna valmistui 1950-luvulla tai 1960-luvun alussa. Kesämökin lähistöllä on lisäksi samoihin aikoihin rakennettu rankorakenteinen liiteri ja leikkimökki, joka on jäänyt tontille joiltakin entisiltä vuokralaisilta.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

5.7.2005 Raakel Siilasvuo, Viesti Siilasvuo ja Minna Siilasvuo sekä Pekka Vehkaperä ja Erkki Reinilä

2011 Mikko Siilasvuo

kohteen nimi: **Weckmanin huvila**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-19

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: huvila, sauna, talousrakennus 1932, vierasmaja 1930-luvun puoliväli

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Meriniementie 57, Autotalli, liiteri, varasto, käymälä; Meriniementie 57, Maakellari; Meriniementie 57, Pihamökki; Meriniementie 57, sauna; Meriniementie 57, Weckmanin huvila;

kuvaus:

Vehkaperässä sijaitseva kansallisromanttishenkinen huvila pihapiireineen on rakennettu 1930-luvun alussa Uleå Oy / Oulu Osakeyhtiön johtajan Björn Weckmanin edustushuvilaksi. Rakennus on suojeltu. Pihapiiri on osa Vehkaperän huvila-aluetta. Pihapiiriin kuuluvat huvila, vierasmaja, sauna, talousrakennus ja maakellari.

Weckmanin huvila sijaitsee Vehkaperässä meren rannalla. Rakennusryhmä on kuivalla mäntykankaalla Virpiniemeen johtavan tien eteläpuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta lounaaseen. Eteläpuolella on Kellonlahti, ja pohjoispuolelta kulkee Vehkaperäntiehen yhtyvä Meriniementie. Itäpuolella Vehkaperäntien varrella on muutamia muita vanhoja huviloita. Vehkaperäntien ja Virpiniementien pohjoispuolilla on metsää. Vähän matkan päässä länsipuolella on yleinen uimaranta ja Meriniemen maja; luoteispuolella on uusi omakotitaloalue.

Huvila sijaitsee pihapiirin keskivaiheilla rantaviivan suuntaisesti ja talousrakennus on saman suuntaisesti sen pohjoispuolella; vierasmaja on huvilan luoteispuolella Meriniementieltä pihaan tulevan ajotien varrella. Sauna sijaitsee huvilan lounaispuolella lähellä rantaviivaa ja maakellari on huvilan itäpuolella. Meriniementien varrella on harva punainen lauta-aita. Pihapiiri on puistomainen ja siellä kasvaa suuria puita: kuusia ja mäntyjä. Huvilan ympärillä on ketomainen nurmi ja muu osa tontista on metsänpohjaa. Rannassa on suojaista hiekka-alue.

historia:

Huvilan on rakennuttanut AB Uleå OY, Björn Weckman. 1947 se siirtyi edellisen pojan Björn Johan Weckmanin omistukseen. Björn Weckman osti Karsikonnan tontin Vehkaperän tilasta (Rno27) vuonna 1931 ja rakennutti tontille huvilan vuoden 1932 tienoilla. Diplomi-insinööri Weckman oli Uleå Oy:n ja myöhemmin Oulu Osakeyhtiön johtaja ja huvila rakennettiin tehtaan edustuskäyttöön. Huvila on nuorin Vehkaperälle ennen sotia rakennettu huvila.

Pihapiiriin kuuluvat huvila, vierasmaja, sauna, talousrakennus ja maakellari. Vuodelta 1938 peräisin olevassa maanmittausinsinööri L. R. Warttisen piirtämässä kartassa näkyvät kaikki rakennukset sekä tenniskenttä, laiturit ja kasvimaat.

Weckmanin huvilassa on kansallisromanttisia piirteitä: mm. jyrkät ovet ja taotut ovenkahvat, suuri avotakka, jonka yläpuolella on kopio luontoaiheisesta maalauksesta. Rakennuksen alakerrassa on suuri olohuone, keittiö, vanhempien makuuhuone ja B.J.:n huone sekä veranto. Yläkerrassa on länsipäässä kaksi kamaria ja parveke ja itäpäässä yksi kamari, ja keskellä on avoullakko. Keittiöstä johtavat toiset portaat yläkertaan. Huvilan lounaisnurkassa oli alun perin avoveranto, mutta se lasitettiin liukulaseilla jo 1930-luvun lopulla. Verannon ovelta johtaa suora polku merenrantaan ja se on jatkunut pitkänä laiturina. Rakennus on ollut alusta asti talviasuttava,

sillä siellä oli koksilla toimiva keskuslämmitys. Rakennusta käytettiin kuitenkin harvemmin talvella, vain joskus hiihtolenkeillä. Kesäisin perheen lisäksi huvilalla oli sisäapulainen ja renki. Weckmanilla oli myös oma purjevene, jota hoiti eläkkeelle jäänyt merimies.

Vierasmaja valmistui mahdollisesti hieman huvilan jälkeen. Kaikissa rakennuksissa on ollut pärekatot, huvilaan on asennettu tiilikatto joko 1930-luvun lopulla tai 1940-luvulla. Piirakennuksissa on huopakatot. Saunarakennuksessa on sauna, pesuhuone, saunakamari ja eteinen. Pesuhuoneessa on ollut alusta lähtien suihku, joka on toiminut jonkinlaisella painejärjestelmällä. Talousrakennuksessa ovat puuliiteri, autotalli, kaksi pientä varastohuonetta ja ulkovessat. Maakellariin siirrettiin talvella jäitä kesää varten.

Viime sotien aikaan rouva Eva Weckman piti huvilalla lastenkotia kymmenille lapsille.

Huvila on kunnostettu vuosina 1997–99 ympäristökeskuksen avustuksella. Kunnostustöitä ohjasi rakennustutkija Pasi Kovalainen Pohjois-Pohjanmaan museosta ja työn toteuttajana oli eteläpohjalainen restaurointialan ammattilainen Antti Köykäs. Rakennuksen eteläsivulle vaihdettiin useampi hirsikerta ja följareita; kaakkoisnurkasta kunnostettiin katon vuotavat kohdat, ja lounaisnurkan lasiverannon liukulasien pokat on uusittu. Rakennusta on myöhemmin kunnostettu sisäpuolelta, mm. kamareita on maalattu ja olohuoneen avotakka on korjattu vuonna 2005. Rakennuksessa on jäljellä myös alkuperäistä kalustusta. Vierasmajan katto on kunnostettu 2000-luvun alussa. Sauna on kunnostettu ulkopuolelta.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Suullista tietoa antaneet:

15.7.2005 varatuomari Björn Johan Weckman ja Jaakko Kaikkonen

kohteen nimi: **Vehkaperä (Villa Virpiniemi)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-27-100

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: moniperiodinen

ajoitusselite: päärakennus 1890 ja 1910, kesäpuoli 1945-50, puohi 1700-l, vilja-aitta 1800-l loppu, navetta 1940-50

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Kopperonranta 4 Päärakennus; Kopperonranta 4, Kesäpuoli; Kopperonranta 4, Navetta; Kopperonranta 4, Puohi;

kuvaus:

Vehkaperän (Villa Virpiniemi) pihapiiriin kuuluvat vuosina 1890 ja 1910 rakennettu päärakennus, 1940–50-luvulta peräisin olevat kesäpuoli ja navettarakennus sekä puohirakennus 1700-luvulta ja vilja-aitta 1800-luvun lopulta muodostavat tiiviin yhtenäisen neliöpihan. Kohde on edustava esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Rakennuksia on kunnostettu 1900- ja 2000-lukujen taitteessa.

historia:

Vehkaperän kantatila (Rno 27) on ollut olemassa jo 1600–1700-lukujen vaihteessa. Entinen Vehkaperän pihapiiri (nyk. Villa Virpiniemi) on osa tätä tilaa, mutta sen koillispuolella oleva Kuusikon päärakennus on vielä vanhempi, ja ollut mahdollisesti osa Vehkaperän alkuperäistä pihapiiriä.

Vehkaperästä on erotettu lounaispuolella olevat Myllyniemen ja Ranta-Vehkaperän tilat sekä Vehkaperäntien varrella olevat huvilatontit. Myllyniemen tila on saanut nimensä Vehkaperän tuulimyllystä, joka perimätiedon mukaan on sijainnut sillä paikalla. Pekka Vehkaperän asuinrakennus Ranta-Vehkaperän tilalla (Vehkaperäntie 35) on rakennettu 1950-luvulla.

Entisen Vehkaperän tilan vanhempi päärakennus on rakennettu kahdessa osassa: Rakennuksen lounaispääty 1890-luvulla ja kaakkoispääty 1910-luvulla. Pirtin alla on hiekkapenkki. Päärakennuksen on rakentanut mahdollisesti Pekka Vehkaperän isoisän isä Santeri Vehkaperä. Pihapiirissä oleva kesätupa on rakennettu 1940-luvulla heti sodan päätyttyä, samoin betonitiilinen navettarakennus. Kesäpuolen olohuoneen alla on kellari. Navettarakennuksessa on sisällä saunatilat. Päärakennukseen on asennettu huopakatto 1960-luvulla, mihin asti kaikissa pihapiirin rakennuksissa kesätupaa lukuun ottamatta oli pärekatot. Puohirakennus on mahdollisesti 1700-luvulta, ja vilja-aitta on rakennettu viimeistään 1900-luvun vaihteessa. Puohin koillisivulla on ollut kylkiäinen ainakin 1960-luvulle asti ja vuoteen 1999 asti ulkovessa. Vilja-aitta on Pekka Vehkaperän omistuksessa. Aittaan on asennettu pärekatto mahdollisesti 1940–50-lukujen vaihteessa.

Pihapiiriin on laadittu kunnostussuunnitelma Pohjois-Pohjanmaan museon rakennustutkijan Anneli Salmelan opastuksella. Sisustusratkaisuista on vastannut arkkitehti Lea Sämpi arkkitehtitoimisto Pilke ja Pisarasta, ja käytännön työstä Restauraatioosuuskunta Ornamentti. Viimeisenä kunnostustöistä valmistui puohirakennus kesällä 2005. Navettarakennuksen paikalle on suunnitteilla uudisrakennus harrastus- ja saunatiloineen, suunnittelijana Lea Sämpi. Puohirakennuksen koillispuolelle on tarkoitus rakentaa autotalli.

Päärakennus, kesäpuoli ja puohi on peruskorjattu. Päärakennukseen on tehty uusi isompi veranto, pirtin muuri on uusittu ja kylmälle ullakolle on tehty asuinhuoneet. Keittiön lattian alla ollut kellari on täytetty. Ulkoverhoiluksi on

asennettu leveä ponttilauta. Puohin kaakkoispäättyyn on vaihdettu useampi hirsikerta. Päärakennuksen ja aitan väliin on tehty pieni tervattu suoja teknisille laitteille.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991

Suullista tietoa antaneet:

- 5.7.2005 Pekka Vehkaperä ja Sami Lyytinen

kohteen nimi: **As Oy Siikavirma**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-36-135
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1975-
ajoitusselite: 1981
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

As Oy Siikavirma on neljän omakotitalon muodostama kokonaisuus, jossa kukin asunto avautuu omalle pihalle, mutta rakennukset ryhmittyvät yhteisen keskeispihan ympärille muodostaen suojatun ulkoleikki- ja kokoontumistilan. Rakennukset ovat kaikki yksityiskohtaisilta ratkaisuiltaan erilaisia, koska ne suunniteltiin käyttäjäkeskeisesti kunkin perheen erityistoiveiden mukaisesti. Yhtiömuotoisen taloryhmän suunnittelussa haluttiin rikkoa ajattelutapaa, että arava-asunnon pitää olla standardimainen ja totuttuja kaavamaisia maneeereja noudatteleva.

Suunnittelussa lähdettiin pihanmuodostuksen ohella voimakkaasta sisätila-ajatuksesta. Kaksikerroksisten talojen keittiö-olotilat ovat yhteydessä yläkerran makuutiloihin ja näin tilat saavat totuttua paljon avaramman luonteen. Avaruutta lisättiin myös huoneiden välisillä sisäikkunoilla. Yksikerroksisissa taloissa vinon katon alaiset tilat on otettu käyttöön koko talon pituisena nukkumaparvena. Rakennusten sisätilat on ryhmitelty keskeisen sydänmuurin ympärille.

Taloryhmään kuuluu yhteisrakennus, jossa ovat varasto- ja autokatokset, askartelu- ja kylmätilat sekä yhteinen lämpökeskus.

As Oy Siikavirman suunnittelivat arkkitehtiylioppilaat Reijo Niskasaari ja Ilpo Väisänen vuonna 1978. Talot rakennettiin vuosina 1980-81

arviointi:

MRKY 2015: R

lähteet:

Pohjois-Suomen Arkkitehdit SAFA 40- vuotisjuhlanäyttely 18.7. - 14.8.2005

kohteen nimi: **Haukiputaan kirkonkylän alakoulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-39-236

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1953, laajennus 1981

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: päärakennus;

kuvaus:

Haukiputaan keskuskouluksi rakennettu koulu sijaitsee Kiiminkijoen törmällä Haukiputaan keskustan tuntumassa. Arkkitehti Martti Heikuran suunnittelema koulurakennus on valmistunut vuonna 1953. Rakennukseen on tehty peruskorjaus ja sitä on laajennettu Jokelantien suuntaisella lisäsiivellä vuonna 1984. Laajennus noudattaa alkuperäisen rakennuksen muotokieltä. Pihapiirissä sijaitsevat kolmikerroksinen koulurakennus ja kaksikerroksinen opettajien asuntola.

Harjakattoinen, kolmikerroksinen muurattu koulurakennus koostuu useammasta massasta. Detaljit ovat vähäeleisiä; julkisivujen rappaus on harjattu, portaan teräskaitteiden kierretyt teräkset, suurempien ikkunoiden ympäristät koristeltu tiilin.

Korkea harjakattoinen koulurakennus on rakennettu kirkonkylälle julkiseksi rakennukseksi ja on ylväs jälleenrakentamisaikakauden maamerkki. Koulurakennus yhdessä viereisen opettajanasuntolan kanssa tekee koulukeskuskokonaisuudesta ehjän ja säilyneen. Koulu on ensimmäinen kivirakenteisena toteutettu koulurakennus Haukiputaalla. Alakoulun lähistölle on rakennettu uusia koulurakennuksia, ja alue hahmottuu Haukiputaalla koulukeskuksena.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H, S, I, M

lähteet:

PAINETUT LÄHTEET

Rönty, Viljo: Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaihteita vv.1875-1975. Haukiputaan kunta. Oulu 1975.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

<http://www.ouka.fi/oulu/kellon-koulu>

kohteen nimi: **Haukiputaan Palvelukulma**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-61-14

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1975-

ajoitusselite: 1988

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haukiputaan Palvelukulma on 1980-luvulla valmistunut kahden liikerakennuksen muodostama kokonaisuus. Toinen rakennuksista on rakennettu Haukiputaan Osuuspankin toimitiloiksi, vuodesta 2000 tilat ovat olleet Haukiputaan kirjaston käytössä.

Kohde on edustava esimerkki 1980-luvun laadukkaasta liikerakentamisesta. Rakennukset sijaitsevat keskeisellä ja näkyvällä paikalla Haukiputaan keskustassa. Kirjaston suuri kaari-ikkuna erottuu tunnistettavana maamerkkinä.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

<http://www.kirjastovirma.fi/kirjastot/haukipudas> (13.3.2015)

kohteen nimi: **Haukiputaan tsasouna**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-1-114

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1945-1974

ajotusselite: valmistui 1962

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pietarin ja Paavalin sekä arseni Konevitsalaisen rukoushuone sijaitsee Haukiputaan Martinniementien varrella. Rakennus on valmistunut vuonna 1962. Se edustaa jälleenrakennuskauden rakennusperinnettä.

historia:

Oulun ortodoksisen seurakunnan valtuusto päätti 14.3.1954 pitämässään kokouksessa esittää jälleenrakentamislautakunnalle rukoushuoneiden rakentamista Kemiin, Muhokselle ja Martinniemeen. Martinniemen rukoushuoneen piirustukset hyväksyttiin 11.12.1955. Suunnittelijana oli arkkitehti, professori Ilmari Ahonen, joka on suunnitellut myös Kemin ja Kajaanin kirkot, ikonostaasin maalasi ikonitaiteilija Pentti Melanen.

Tsasounan rakentaminen tapahtui palkatun työvoiman avulla, mutta myös runsaasti haukiputaalaisen talkootyön voimalla. Rukoushuone siunattiin käyttöön 27.5.1962.

Haukiputaalla oli vuonna 1962 yhteensä 473 ortodoksia, jotka olivat pääasiallisesti tulleet Petsamosta ja Laatokan Karjalasta. Nykyisin ortodokseja asuu Haukiputaalla 110 henkeä. Tsasounan rakentaminen nähtiin hyvin tarpeellisenä. Jumalanpalveluksia oli jouduttu pitämään lainatiloissa tai seurakuntalaisten kodeissa.

Tsasounaa remontoitiin vuonna 2006. Remontin yhteydessä tsasounaan rakennettiin keittiö.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M, I, T

lähteet:

<https://www.ort.fi/tapahtumat/martinniemen-praasniekka-haukiputaalla-11-126> (5.8.2015)

kohteen nimi: **Heiton talo (Työosuuskunnan talo)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-25-5

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1908-11

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 seurantalok;

kuvaus:

Haukiputaan Työosuuskunnan talo, myöhemmin Heiton talo, edustaa tyyliltään jugendia. Se on rakennettu vuosina 1908–1917. Rakennus on tärkeä osa Haukiputaan ja työväestön järjestäytymisen historiaa. Se on tunnettu paikka, jossa on ollut ajan mittaan paljon monenmoista toimintaa. Kohteella on historiallista arvoa ja merkitystä yhteisenä kohtaamispaikkana.

Haukiputaan Työosuuskunnan talo sijaitsee Niemeläntörmällä, vajaan kilometrin Haukiputaan kirkolta koilliseen. Ympäriällä on eri-ikäisiä omakotitaloja. Maasto on kuivaa mäntykangasta. Talo on Törmäntien varrella, pääsiipi lounais-kaakkosuuntaisesti. Ajotiet pihaan tulevat talon molemmista päistä, ja rakennuksen länsi- ja luoteispuolilla on sorapintainen paikoitusalue. Maanpinta kohoaa tontin luoteisosassa ja siellä on pieni mäntymetsikkö.

historia:

Haukiputaan Työosuuskunnan talon rakentamisen aloitti Haukiputaan Työväenyhdistys vuonna 1908. Työväenyhdistys oli ostanut tontin Niemeläntörmällä sijainneesta Höyhtyän tilasta. Yhdistyksen varat eivät kuitenkaan riittäneet, ja tontin ja talon osti vuonna 1910 Haukiputaan Työosuuskunta, joka oli lainoittanut rakennushanketta. Työosuuskunta oli perustettu vuonna 1906 työväestön taloudelliseksi yhteenliittymäksi, jonka tarkoituksena oli vahvistaa työväestön oikeuksia palkkauksessa ja muissa työasioissa yksityisten puutarhayhtiöiden kanssa. Taloudellisen toiminnan ohella osuuskunnan tavoitteena oli jäsenistön sivistyksellisen tason kohottaminen. Vuonna 1953 talo siirtyi SKDL:n Haukiputaan yhdistykselle ja vuonna 1970 Haukiputaan Heitolle. Martinniemessä vuonna 1933 perustettu Haukiputaan Heitto ry on urheilun yleisseura. Entisessä ravintolassa toimi Oulun Osuuskaupan myymälä 1920-luvulla, ja 1940-luvulla talossa toimivat kauppa sekä Kansanhuollon toimisto.

Työosuuskunnan talon rakentamisen ensimmäinen vaihe kesti vuoteen 1911 asti, minkä jälkeen varustamista jatkettiin pikkuhiljaa. Ensimmäisessä vaiheessa rakennuksessa oli suuri sali ja sen koillispuolella näyttämö ja toisessa päässä parveke; talon lounaispäädyssä oli ravintola ja puvusto. Vuonna 1911 rakennettiin pihapiiriin ulkokuoli ja 1912 liiteri.

Vuonna 1917 talo laajennettiin kutakuinkin nykyisin mittoihinsa: rakennettiin uusi näyttämö, ravintola, keittiö, talonmiehen asunto ja toimisto sekä käytävä salin luoteispuolelle, uudisosat tehtiin kappaletavarasta. Vuonna 1922 rakennettiin isompi ulkokuoli, jossa oli käymälät erikseen naisille ja miehille, sauna ja puuliiteri. Samana vuonna päärakennukseen saatiin sähkövalo. Vuonna 1937 rakennukseen asennettiin konesaumattu peltikatto. Tuolloin jouduttiin purkamaan talon katolla olleet kattoikkunat ja torni, josta tähytettiin merelle laivojen tuloa satamaan. Vuonna 1950 talon lounaispäädyyn rakennettiin elokuvahuone vanhan ravintolan ja osuuskaupan tiloihin. 1970-luvulla purettiin parveke ja 1980-luvulla rakennuksen lounaispäädyyn tehtiin sisävesat. Rakennukseen on uusittu ulkokuoli ja ikkunat ja se on lisäeristetty Museoviraston ohjeiden mukaan. Keittiö- ja

ravintolasiiven päälle rakennettiin vuokrattava asunto 1990-luvulla.

Vuonna 2002 alkaneessa remontissa taloon on uusittu keittiö, salin lattia ja katto, lämmitysjärjestelmä, äänentoisto ja valaistus, ja syksyllä 2005 uusitaan peltikatto. Keittiötä laajennettiin ottamalla tiloihin mukaan entinen talonmiehen asunto. Korjaustyöt on suunnitellut rakennusinsinööri Kari Ukkola. Pihapiiriin on tehty myös pihasuunnitelma, jossa on lasten leikkipaikka ja lyhyt hiihtolatu. Pihapiiriin rakennetaan uusi varastorakennus, jonka rakennusmateriaaliksi Heitto on hankkinut Valo-elokuvan kuvauksiin Vahtolan kartanoon vuonna 2004 tehdyn leipomorakennuksen. Vanha ulkorakennus on purettu jo 1980-luvulla. Vuonna 2006 on tarkoitus rakentaa kokous- ja saunatilat ja kunnostaa piha-alue. Kaikki työt on tehty pääasiassa Haukiputaan Heiton talkoovoimin.

Rakennuksessa toimivat Haukiputaan Heiton kaikki voimistelun harrasteryhmät sekä Heiton veteraanit. Tiloja vuokrataan mm. eläkeläisjärjestöille, juhlatapahtumiin sekä kokouksia ja huutokauppoja varten. Seuran tavoitteena on herättää henkiin myös talolla toiminut työväennäyttämö.

arviointi:

MRKY 2015: H, I

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

3.8.2005 Mauno Ukkola

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Haukiputaan Työosuuskunta. toim. Terttu Kuusela ja Haukiputaan työväenopiston opintoryhmä. Haukiputaan Heitto ry, n.1981.

-”Talkootyönä tuhat neliötä peltikattoa”. Kansan tahto 2.8.2005

kohteen nimi: **Holma**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-19-195
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1700-luku ja 1820-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 Tätilä (asuinrakennus); 03 navetta; 04 kärryliiteri; 05 talli-puohi; 06 vilja-aitta; 07 liha-aitta; 08 sauna;

kuvaus:

Holman pihapiiri on edustava esimerkki perinteisestä talonpoikaisesta rakennusperinteestä. Rakennukset sijaitsevat keskeisellä ja näkyvällä paikalla Haukiputaan kirkonkylällä, Kirkkotien ja entisen Santaholmantien risteyksen pohjoispuolella, noin 400 metriä Haukiputaan kirkolta länteen. Holman pihapiiriin kuuluvan päärakennuksen pirtti on 1700-luvulta. Toinen asuinrakennus, talli-puohirakennus kärryliitereineen, navettarakennus ja kaksi aittaa on rakennettu 1800-luvulla. Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Pihapiirin pohjoispuolella on Kiiminkijoki, joen ja pihapiirin välissä on vanha peltoaukea. Ympäriällä Kirkkotien varrella on eri-ikäisiä omakotitaloja, ja itäpuolella on kaksi rivitaloa. Entisen Santaholmantien lounaispuolella on Pohjamon pihapiiri (Kirkkotie 22, Rante-Pohjamo).

Rakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Päärakennus sijaitsee lähes pohjois-eteläsuuntaisesti pihan itäreunalla ja talli-puohirakennus on sitä vastapäätä. Tätilä rajaa pihan pohjoisreunaa ja navettarakennus eteläreunaa. Aitat sijaitsevat rinnakkain päärakennuksen kaakkoispuolella pihan tulevan ajotien reunassa. Rantasauna sijaitsee pihapiirin pohjoispuolella olevan pellon reunassa. Maakellari on Tätilän ja talli-puohin pohjoispuolella rantasaunalle menevän kujan suussa.

Vuoden 2015 päivitysinventoinnissa todettiin pihapiirissä tapahtuneen muutoksia. Asuinrakennukset on kunnostettu. Pihapiirin etelälaidalla sijainnut Kirkkotien suuntainen navettarakennus on purettu. Asuinrakennukset ja talli-puohirakennus muodostavat edelleen maakunnallisesti arvokkaan kokonaisuuden, johon kuuluvat myös vieressä sijaitsevan Rante-Pohjamon pihapiirin rakennukset.

historia:

Tila on kuullut samalle suvulle vuodesta 1642 tai 1703. Tila on merkitty viimeistään vuoden 1691 maakirjaan. 1900-luvun vaihteesta vuoteen 1935 isäntänä oli Juho Holma, vuodesta 1935 vuoteen 1962 Erkki Holma ja vuodesta 1962 Juha Holma. Holman pihapiiriin kuuluvat päärakennus, Tätilä, talli-puohirakennus, navettarakennus, sauna, kaksi aittaa ja maakellari.

Tätilä on saanut nimensä Juha Holman kertoman mukaan siitä, että talossa asui viisi sisarusta. Perimätiedon mukaan rakennus on vanha puohirakennus, joka sijaitsi aikoinaan aivan päärakennuksen pohjoispäässä, siten että rakennusten väliin jäi vain kapea kuja. Piha oli siis aikoinaan umpi-pihana. Rakennuksen vintillä hirsissä on näkyvissä kahdet eri siirtomerkit: lyijykynällä ja punakynällä piirretyt. Lyijykynällä on lisäksi kirjoitettu vuosiluku 1837. Hirsiset väliseinät ulottuvat harjaan asti. Valokuvissa vuodelta 1903 molemmissa asuinrakennuksissa on huopakatot jalkalistoineen ja talli-puohissa pärekatto. Tätilä oli ilmeisesti vain hieman aikaisemmin siirretty

nykyiselle paikalleen, sillä kuvassa näkyy 4–5 hirsikerran kengitys ja myös ylemmäs on vaihdettu hirsii; kaksikerroksinen veranto on paikoillaan. Tätilän ulkovuoraus ja rankorakenteinen pihanpuolen siipi on tehty 1900-luvun alussa, vuoden 1903 jälkeen. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on rossilattia. Siivessä oli II:n maailmansodan jälkeen postitoimisto. Rakennuksessa on neljä kamaria, keittiö, porstua ja veranto. Kamareissa on pönttöuunit ja keittiössä hella. Porstuan takana olevaan keittiöön johtaa kamareista kaksi pientä ovea, ja sen lattian alla on kellari. Keittiön nurkkaan on tehty sisäveissa 1960-luvulla. Tätilässä on asuttu vuoteen 1981 asti.

Vuoden 1880 tienoilla valmistuneessa navettarakennuksessa ovat idästä länteen: alakööki ja sauna, navetta, navetan porstua, talli, heinälato ja liiteri. Rankorakenteinen talli on rakennettu navetan porstuan ja heinäladon sisään myöhemmin. Porstuan kohdalla rakennuksen eteläpuolella on ollut harjakattoinen lantala. Juha Holman 90-vuotias täti on kertonut aikoinaan, että navetta on aina ollut yhtä huonokuntoinen. Navettaosa on tehty kilpukoista ja heinälato hirrestä. Hirsiseinä ulottuu harjaan asti. Navetan sisäseinissä on ollut lomalaudoitus, seinät ja katto on kalkittu. Heinäladon ovi on uusittu 1940-luvulla, siihen asti oli sisäänpäin aukeava ovi puusaranalla. Länsipäädyn liiteri on lauttaa. Alakööki sijaitsee itäpäässä pihanpuolella ja sen takana ovat maitohuone ja sauna. Saunassa on muuripata. Alaköökin seinähirsissä on siirtomerkit. Maidonjäähdytysallas ja betonilattia on tehty 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa. Alaköökin nurkalla on ollut navettakaivo. Tilalla on ollut karjaa vuoteen 1976 tai 1978 asti.

Talli-puohirakennuksessa ovat etelästä pohjoiseen: kärryliiteri, talli, puohi ja liiteri. Rakennus on kaksikerroksinen lukuun ottamatta kärryliiteriä. Tallin etuseinässä on vuosiluku 1782 ja sisällä 1838. Talli ja puohi on rakennettu samaan kehään. Alakerrassa on hirsinen väliseinä ja yläkertaan on tehty lautaväliseinä. Hirret on jossain vaiheessa käännetty sillä ne ovat harmaat sisäpuolelta. Kärryliiterin ja tallin välissä on lautaseinäinen välikkö, myös pohjoispään liiteri on rankorakenteinen. Puohin alakerta on ollut jauhupuohina ja yläkerrassa on salvotut jyvälaitit.

Vilja- ja liha-aitat on siirretty Kirkkotien eteläpuolelta sen pohjoispuolelle, koska entiselle paikalle on rakennettu uusi omakotitalo. Siirron yhteydessä aittojen alkuperäiset alusrakenteet (vilja-aitassa patsaat ja liha-aitassa salvos) on poistettu ja ne on asetettu massiivisten betonipilarien varaan. Molemmissa aitoissa on sisäpuolella kahdet eri siirtomerkit. Vilja-aitassa on lankusta salvotut laarit molemmissa kerroksissa.

Nykyinen rantasauna on ollut vain kesäkäytössä. Kirkkotien eteläpuolella on ollut vanhempi sauna. Navettarakennuksessa, talli-puohissa ja vilja-aitassa on samanlaiset porrastetut konsolidetaljit.

arviointi:

MRKY 2015: M, R, Ht

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET
10.6.2005 Juha Holma (s.1935)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

- Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Matti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.
- Niilo Aleksanteri Grundström. Moniste, koonneet Raija ja Timo Pohjamo

kohteen nimi: **Huovelinin (Jussilan) saha ja mylly**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-3-77

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: teollisuus

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1908

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 mylly ja saha; 02 myllypirtti; 03 työkaluavaja;

kuvaus:

Kiiminkijoen itärannalla sijaitseva Huovelinin saha ja mylly edustavat Kiiminkijokivarrelle perinteistä pienteollisuustoimintaa. Kookas myllyrakennus sijaitsee rantatöyräällä joen sivu-uoman varrella. Myllyssä on edelleen jäljellä vanhoja koneita ja laitteita. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Huovelinin saha sijaitsee Kiiminkijoen itärannalla Haukiputaan Jussilanperällä, noin 1½ kilometriä Haukiputaan kirkolta koilliseen. Sahan kohdalla joessa on Pietinsaari, jossa on sijainnut aikoinaan vanhoja vesimyllyjä ja myllykanavia. Kiiminkijoen pääuoma kulkee Pietinsaaren länsipuolitse. Jokea seuraileva Myllytie kulkee sahan itäpuolelta ja sen takana on jyrkähkö mäennypylä, jonka rinteillä on muutamia eri-ikäisiä omakotitaloja. Pietinsaarella on kesämökkejä. Sahan eteläpuolella, alakanavan ja joen välissä, on paikallisesti arvokas perinnemaisema Törmälänsaaren metsälaidun, missä on laiduntanut läheisen Törmälän tilan (Myllytie 68) nuori karja. Nykyisin sahan ympäristö on umpeen kasvanut nuorta metsikköä ja pajukkoa.

L:n muotoinen mylly- ja saharakennus sijaitsee pitkänomaisen tontin keskellä. Varsinainen myllyosa on viistosti kaakkoon Kiiminkijoesta erkanevan myllykanavan päällä ja sahasiipi on kanavan suuntaisesti sen koillispuolella. Yläkanava, eli ränni ja rakennuksen alla oleva osa kanavasta ovat betonista valettuja. Kanavan pohjalla kasvaa pajukkoa. Myllypirtti ja työkalukoppi sijaitsevat mylly- ja saharakennuksen koillispuolella.

historia:

Huovelinin mylly- ja saharakennus sijaitsee Jussilan taloista (Rno3) erotetulla tontilla Kiiminkijoen itärannalla. Esko Huovelinin kertoman mukaan yhtiökumppanit Veikko Jalmari Huovelin ja Veikko Tukiainen ostivat Jussilan taloille kuuluneen vesimyllyn vuosien 1945–46 tienoilla. Kauppaan kuuluivat Törmälänsaaren pohjoispuolella sijaitseva tontti sekä mylly, saha ja paja. Sopimukseen kuului, että Jussilan ja Törmälän tiloille jauhettiin eläinten vilja ilmaiseksi. Jussilan talot olivat perustaneet oman myllyn ja sahan Kiiminkijokeen 1900-luvun alussa; mylly- ja vesioikeudet saatiin vuonna 1910. Ensimmäiseksi asunnokseen he ostivat saksalaisilta jääneitä vaneriteltoja, joista kokosivat itselleen pyöreän myllykämpän, jonka keskellä oli hella. Kämpä on sittemmin purettu. Pieni myllypirtti rakennettiin n. 1950, rakennuksessa on eteinen, yksi huone ja sauna. Huovelinin perhe rakensi 1950-luvun puolivälissä uuden asuinrakennuksen Myllytien itäpuolelle, minkä jälkeen myllypirtti on ollut jonkin aikaa kesämökinä ja sittemmin jäänyt tyhjilleen. Pirtin ja mylly- ja saharakennuksen välissä sijaitsi myllyn paja 1950-luvulle asti. Työkalukoppi on viimeisimmän padon rakentamisen ajalta, vuodelta 1952 tai 1953.

Ensimmäisen padon jokiuoman poikki olivat rakentaneet Jussilat. Pato kulki viistoon, rännin suulta luoteeseen, Pietinsaaren rantaan. Uoman pohjaan oli valettu betoniankkurit, joiden uriin asetettiin lankut. Patolankut piti uusida joka vuosi, sillä ne rikkoutuivat kevättulvassa. Kiiminkijokea on perattu uittoa varten useaan otteeseen, mikä on vaikeuttanut myllyn ja sahan vedensaintia. Nykyisin joenpohja on kaksi metriä alempana kuin Jussiloiden

rakentaman padon aikaan. Viimeisimmän padon on rakentanut Metsähallitus 1950-luvun alussa. Rannoilla on vielä jäljellä betoniset tukirakenteet. Uitto Kiiminkijoessa loppui 1950-luvulla. Rännin alkupää on ollut puusta rakennettu ja sen päällä on ollut kiinteä silta. Rännin suussa on ollut välttä eli pystysäleistä tehty sihti, jolla on estetty puunkappaleiden ym. meneminen turbiineihin.

Itse tuotantorakennusta on laajennettu useampaan kertaan. Vanhinta osaa ovat hirsirunkoinen mylly ja sen alla olevat turbiinitilat, jotka on rakennettu mahdollisesti jo vuonna 1908. Myllyssä on kaksi turbiinia ja makaavat hammasratat. Vuosien 1945–46 tienoilla yhtiökumppanit kunnostivat varsinaisen sahaosan, eli koillissiiven. Saharakennuksen perustuksena ovat tynnyreihin valetut betonipilarit ja kattokannattimiksi on valittu juurakkopuita. Aluksi sahan alaosa oli ilman seiniä, jolloin tulva vei purut mennessään.

6-teräinen raamisaha on Jussiloiden ajoilta ja siinä on tiiliperustus. Pöydät olivat aluksi kiskojen päällä. Sahan luoteispäädyssä on ollut 6–7 metriä pitkä tukkisilta, jota pitkin voitiin vetää kerralla 2–3 vaijerilla toisiinsa sidottua tukkia. Raamin lisäksi sahalla on kanttisirkkeli, joka on alkuperäinen. Sirkkeli ja erilaisia kanttauskoneita on ostettu Santaholman sahalta, kun sen toiminta loppui. Sahan yhteydessä on myös pärehöylä. Sahalla on sahattu talollisten ja kunnan rakennustarpeita.

Sahaosan eteläpäätyyn tehtiin kuorma-autotalli 1950-luvulla, vuoteen 1959 mennessä. Laajennusta jatkettiin koillissivulle pohjoiseen päin 1970-luvun taitteessa. Laajennustyön tekivät Esko Huovelinin mukaan ammattikoulun pojat.

Turbiinien päällä on myllykämpä, jossa on ollut kamiina nurkassa. Kämpän seinissä on puumerkkejä. Jossain vaiheessa kämpä on ollut vähällä palaa.

Vanhaa myllyosaa laajennettiin ja korotettiin vuonna 1952. Myllyn hirsikehän lounaispuolella oleva kuivaamo on rakennettu ilmeisesti 1950-luvulla. Tuolloin Veikko Huovelin asensi myllynsä uuden Myllyliiton suositteleman myllylaitteiston, jonka putkistot rakennettiin paikan päällä. Säätimien avulla kolmella eri kiviparilla voitiin jauhaa viidenlaisia jauhoja. Jauhot nousivat kivetä ns. pneumaattikoneen imulla ylös, jolloin ne jäähtyivät. Koneistoon liittyi myös kuorimakone ja rieskajauhoseula.

Myllyosan kaakkoispuolella oli silta alakanavan päällä. Sillalle voitiin ajaa kuorma-autolla lastauksen ajaksi.

Kuivaamon päällä on laatikkoverstas ja raamin teroituskone. Kiimingin Vääräkosken sahan omistajakin kävi aikoinaan teroittamassa raaminsa terät Huovelinin sahalla. Laatikkoja on tehty 1960/70-luvuilla ilmavasarella, joka hankittiin Santaholmasta, minne se oli ostettu 1900-luvun alussa.

Mylly muutettiin sähkökäyttöiseksi vuoden 1965 tienoilla.

Veikko Huovelin kuoli vuonna 1977, minkä jälkeen mylly ja saha jäivät autoiksi.

Aikoinaan myllyn patoa pitkin meni silta Pietinsaareen. Kun pato purettiin, samalla meni siltakin. Esko Huovelin on rakentanut sahan ja Pietinsaaren kesämökkinsä välille vaijerin varassa kulkevan riippuhissin. Hissivaijerin mantereen puoleinen pää on kiinnitetty sahan luoteispäätyyn.

Myllyrakennusta on kunnostettu 2010-luvulla. Vuonna 2015 toteutetun päivitysinventoinnin mukaan rakennukseen oltiin tuolloin parhaillaan tekemässä uutta kolmiorimakatetta.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

7.6.2005 Esko Huovelin

4.7.2005 Jouko Jussila

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Maarit Vainio ja Hannele Kekäläinen (toim.) Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu 1997.

kohteen nimi: **Jokelan koulu**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-6-79
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1925-26
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 kansakoulu; 02 piharakennus; 03 sauna;

kuvaus:

Vuonna 1925 rakennetussa Jokelan koulussa ja sen piharakennuksissa on 1920-luvun klassismin tyylipiirteitä. Rakennukset on suunnitellut arkkitehtitoimisto Borg, Sirén, Åberg. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Jokelan koulu sijaitsee Jokikylässä Kiiminkijoen länsipuolella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta itään päin. Eteläpuolelta kulkee Kiimingintie, jonka takana on metsää. Joen ja koulupihan välillä on peltoaukea, koillispuolella on toimiva maatila sekä pohjoispuolella peltoa ja Suutarin tilojen pihapiirit. Lähistöllä on muutama eri-ikäinen pihapiiri.

Rakennusryhmä on pienen mäen länsiosassa ja maa viettää joelle päin. Pihapiiri on avara. Koulurakennus sijaitsee lähes pohjois-eteläsuuntaisesti pihapiirin keskellä, piharakennus on kulmittain sen luoteispuolella ja sauna lounaispuolella.

historia:

Jokikylän koulupiiri jaettiin vuonna 1924 kahteen osaan ja toinen koulu päätettiin perustaa Jokelaan ns. Navettaniemelle. Koulu aloitti toimintansa ensin vuokrahuoneissa syyslukukaudeksi 1925, ja koulurakennus valmistui seuraavana vuonna arkkitehtitoimisto Borg, Sirén ja Åberg suunnitteleman koulutyypin Maalaiskoulu numero II piirustusten mukaan. Pihapiiriin kuuluvat lisäksi piharakennus ja sauna. Koulurakennuksessa oli alun perin kaksi luokkaa: ylä- ja alakansakoulu ja molempien opettajille asunnot. Luokkien lisäksi koulutiloihin kuuluvat pohjoispäädyn eteinen ja yläkerran aula sekä eteläpäädyn keittiö. Länsisivulla sijaitsevat asunnot: alakerrassa kaksi huonetta ja yläkerrassa kolme. Luokat ja asuinhuoneet ovat eri tasoissa.

Osittain kaksikerroksisessa koulurakennuksessa on 1920-luvun klassismin tyylipiirteitä. Hirsirunko ulottuu tasakertaan asti. Päädyt ovat matalammat kuin keskiosa, jossa luokat sijaitsevat. Rakennuksessa on talouskellari ja kylmä ullakko. Lähes kaikki pönttöuunit ovat edelleen käytössä.

Koulu toimi rakennuksessa vuoteen 1966 asti, jolloin se lakkautettiin. Sen jälkeen opettajien asunnot ovat olleet vuokrattuna asuinkäyttöön ja luokkatiloissa on toiminut mm. Haukiputaan työväenopiston piirejä. Vuodesta 2000 lähtien Jokelan koulu on vuokrattu Jokikylän kyläyhdistykselle. Koululla järjestetään kyläyhdistyksen tapahtumia, mm. hiihtokilpailut talvella; yhdistys pyrkii myös vuokraamaan rakennusta erilaisiin juhliin ja muihin tapahtumiin. Rakennus on talvisin käytössä koko viikon: neljänä päivänä on Seurakunnan perhe- ja lastenkerhot. Yläkerrassa on iltaisin kankaankudontaa sekä pienoisampumarata hirvimiehillä. Myös Kiiminkijoen opiston taidepiiri toimii rakennuksessa. Vuokratuloilla kylätoimikunta kattaa lämmityskulut. Vuonna 2003 sattuneeseen tulipaloon asti rakennuksessa oli myös kaksi vuokralaista. Kunta korjasi palovahingot, mutta huoneistot ovat käyttämättömiä. Länsisivun sisäänkäyntikatos on uusittu kömpelösti.

Kyläyhdistyksen tarkoituksena on kehittää toimintaansa koululla ja sen vuoksi yhdistys on teettänyt rakennuksiin kunto- ja käyttökelpoisuusarviot ja kunnostussuunnitelmat opinnäytetyönä Oulu seudun ammattikorkeakoulun rakennusosastolla vuonna 2002. Suunnitelmista on toteutettu koulurakennuksen osalta keittiön kunnostus ja samalla rakennukseen tehtiin ensimmäinen sisävesä. Suunnitelmat on kuitenkin laadittu uudisrakentamisen kriteereillä, mikä vaarantaa rakennuksen alkuperäisten osien, pintamateriaalien, detaljien ja huonejaon säilymisen.

Koulun tontille on kaivettu kunnallinen viemäri vuonna 2001. Koulurakennukseen on uusittu rännit syksyllä 2004 ympäristökeskuksen avustuksella.

Rankorakenteisessa piharakennuksessa on liiteri, varasto, kolme ulkovessaa, lato sekä hirsirunkoinen navetta, joka ei tiettävästi ole koskaan ollut käytössä. Piharakennukseen on asennettu peltikatto vuonna 2001. Rakennuksesta purettiin tiilikatto ja sen alla ollut pärekatto.

Pihapiirissä oleva hirsirunkoinen saunarakennus on ollut käytössä vuoteen 2002 asti, mutta on kuntoarviossa paljastunut melko huonokuntoiseksi, mm. alimmat hirret ovat lahonneet ilmeisesti hirsien päälle vedetyn betonivalun vuoksi. Alun perin rakennus on ollut hirsipinnalla ja maalattu punamullalla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H, M, I

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

14.7.2005 Markku Arvola

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Jaakko Jussila: Silmäys Haukiputaan kunnan kansakoulujen vaiheisiin vuosina 1875–1925. Oulu 1925.

-Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaiheita vv. 1875–1975. toim. Viljo Rönty. Haukiputaan kunta 1975.

-Toni Nieminen: Jokelan kansakoulun perusparannussuunnitelmat. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2002

kohteen nimi: **Jokikylän koulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-120-0

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: kunnantiedoissa kirjaukset rakennuksille v. 1890 ja 1938

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Koulu (rakennus nro 1); Pikkupuoli (rakennus nro 2);

kuvaus:

Jokikylän koulu on yksi vanhimmista Haukiputaalla yhä alkuperäisessä käytössään olevista kouluista. Jokikylän raitin varrella sijaitsevaan kokonaisuuteen kuuluu kaksi eri-ikäistä koulurakennusta. Niistä vanhempi, vuonna 1899 valmistunut koulurakennus edustaa 1800-luvun klassistista kertaustyyliä. Rakennus on harjakattoinen, pitkä rakennus. Julkisivut on vaakapaneloidut, ikkunat kuusiruutuiset. Ikkunoiden pellityksen tasalla kiertää vaakalista. Päädyissä olevien ikkunoiden molemmin puolin on pienet vinoneliön muotoiset ikkunat. Pihan puolella on kaksi isoa lasikuistia. Uudempi koulurakennus on J. Karvosen hieno 1920-luvun klassistisen rakennusmestariarkkitehtuurin tyylinäyte. Rakennuksiin on tehty aikojen kuluessa korjauksia ja muutoksia.

historia:

Ensimmäinen Haukiputaalainen koulu aloitti toimintansa Simppulan talossa vuonna 1875. Koulu paloi 1895, ja kun oppilaita oli runsaana, päätettiin rakentaa kaksi uutta koulua. Näistä toinen rakennettiin Jokikylään sotilastorpan maille. Koulu aloitti toimintansa 30.9.1899. Tilojen käytyä ahtaiksi ja osan luokista toimittua jonkin aikaa vuokrahuoneissa Jokikylän koulua laajennettiin uudella rakennuksella 1938. Rakennuksia on peruskorjattu viimeksi 1989. Mm. ikkunat ja ovet on vaihdettu.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, I

kohteen nimi: **Kauppila (Matinkauppila ja Jaakonkauppila)**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-10-121/10-122
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: Matinkauppila 1800-l alku (1951, 1960-l, 1976, 1990-l, 2000-04), Jaakonkauppila 1897 (1972, 1982)
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Matinkauppila; 002 Jaakonkauppila; 003 Vilja-aitta; 004 Piharakennus;

kuvaus:

Kauppilan pihapiirin kuuluvat kaksi asuinrakennusta 1800-luvulta, entinen vilja-aitta sekä piharakennus 1950-luvulta. Pihapiirissä on toiminut 1800-luvulla kestikievari sekä 1890-luvulla Putaankylän ensimmäinen koulu. Asuinrakennukset eivät ole enää alkuperäisessä asussaan.

Entisen Kauppilan tilan pihapiiri sijaitsee Putaankylässä Putaankyläntien ja Kääriäntien välissä. Kääriäntien on vanhan maantien paikalla. Putaankyläntien itäpuolella ja Kääriäntien länsipuolella on peltoa. Putaankylän vanha koulu sijaitsee Kauppilan pohjoispuolella, ja Kääriäntien länsipuolella on neljä uudempaa pihapiiriä.

Rakennukset muodostavat neljältä sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Vanha päärakennus sijaitsee pihan etelälaidassa lähes itä-länsisuuntaisesti, uudempi asuinrakennus on kulmittain sen koillispuolella lähes pohjois-eteläsuuntaisesti. Pohjoissivun sulkee iso navettarakennus, ja piharakennus on pihapiirin itäisivulla. Uudemman asuinrakennuksen kuisti on sen länsipuolella ja toinen asuinpiha muodostuu sen ja Kääriäntien väliin. Entinen jyvääitta sekä leikkimökki ja koiratarha sijaitsevat uudemman asuinrakennuksen länsipuolella Kääriäntien reunassa.

Asuinrakennusten eteläpuolella on kuusikuja, joka johtaa Martintieltä rakennusten väliin pihapiirin luoteisnurkkaan. Kuusikuja on peittymässä ympäröivään puistoon. Rakennusten välissä oleva piha on perinteisen avoin nurmikenttä; puut, pensaat ja perennat sijaitsevat pihan ja rakennusten reunustoilla.

historia:

Aili Kauppilan kertoman mukaan vanhan Kauppilan pihapiirin vanhempi asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti 1800-luvun alussa, joidenkin arvelujen mukaan jo 1700-luvun lopulla. 1800-luvun alkupuolella (vuoden 1935 tienoilla) tilalla asuivat maanmittari Johan Aleks ja Amanda Hällström. 1800-luvulla pihapiirissä on toiminut kestikievari. Mm. Venäjän keisari Aleksanteri I on vierailut talossa vuonna 1819, vierailusta on jäljellä Sara Wacklinin kirjoitus. Myös eräs ranskalainen retkikunta pysähtyi kestikievarissa 1700- tai 1800-luvulla. Salissa on toiminut Putaankylän ensimmäinen koulu vuosina 1896-97, minkä jälkeen tilasta erotetulle maalle rakennettu koulurakennus valmistui vuonna 1898.

Maija-Liisa Jokelan kertoman mukaan Matti Kauppila (ent. Manninen) Kiimingistä osti Kauppilan tilan leskirouva Amanda Hällströmiltä vuoden 1858 tienoilla. Kauppahinta oli 2000 hopearuplaa. Tila on ollut siitä asti saman suvun hallussa.

Kauppilan tila jaettiin Matti Kauppilan poikien Heikin ja Jaakon kesken 1800-luvun lopulla. Liisa ja Heikki Kauppilan tilan nimeksi tuli Kivistö ja heidän omistukseensa jäi vanhempi asuinrakennus. Liisa ja Jaakko Kauppila

rakensivat pihapiiriin uuden asuinrakennuksen 1897, vuosiluku oli kirjoitettu pirtin uuniin.

Vanhaan Kauppilan pihapiiriin kuuluivat aikoinaan ainakin päärakennus, navetta, kaksikerroksinen pitkä puohirakennus, sauna, kaksi aittaa ja riihi. Pihan kaakkoiskulmassa oli aitta. Heikki Kauppilan rakentama navetta jäi 1950-luvulla rakennetun maantien alle. Pihan pohjoissivulla sijainnut puohirakennus on purettu 1950-luvulla. Puohissa oli talli ja aittoja ja mm. mankelihuone. Vuoden 1897 jälkeen rakennetun Jaakonkauppilan puolella olivat omat navetta- ja saunarakennukset sekä vilja-aitta ja riihi.

Jaakon jälkeen Kauppilan isäntänä oli Lauri Kauppila. Hän oli pitkään mukana Haukiputaan kunnallispolitiikassa 1950-luvulta 1980-luvulle. Aili ja Lauri Kauppila ostivat 1940-luvun lopulla tai 1950-luvun vaihteessa Heikki Kauppilan perikunnalta vanhan päärakennuksen ja Kivistön tilan. Tilat on myöhemmin jaettu uudelleen ja nykyisin vanhempi asuinrakennus sijaitsee Matinkauppilan tilalla ja uudempi Jaakonkauppilan tilalla. Matinkauppilan tilan omistavat Pauliina ja Leo Hiltunen, ja Jaakonkauppilan tilan omistaa Maija-Liisa Jokela, os. Kauppila. Matinkauppilan tilaan kuuluvat vanha päärakennus ja piharakennus 1950-luvulta, ja Jaakonkauppilaan kuuluvat asuinrakennus ja entinen vilja-aitta. Pihapiirin pohjoissivulla oleva navettarakennus sijaitsee Heikki Kauppilan omistamalla Kauppilanhaka-nimisellä tilalla.

Aili Kauppilan kertoman mukaan vanhempaan asuinrakennukseen on tehty useita muutoksia. Rakennuksessa on ollut aikoinaan mm. kaksi verantoa, niitä edeltänyt kuisti oli kaksikerroksinen, ja siitä johtivat portaat yläkertaan. Mahdollisesti kaakkoispääty on rakennettu myöhemmin kuin muu osa. Vuonna 1951 Lauri Kauppila peruskorjasi rakennuksen hirsirunkoa myöten, tuolloin uusittiin ulkoverhous, alapohjan lisäeristys ja ikkunat. Peruskorjauksen yhteydessä seinistä löytyi ruotsinkielisiä lehtiä ja vanhoja tapetteja. Myös nykyinen veranto on 1950-luvulta; keskuslämmitysjärjestelmä on asennettu noin 1961; vesijohto ja sisävesä ovat vuodelta 1969. Vuonna 1976 yläkertaan, salin päällä olleeseen kylmään ullakotilaan, tehtiin saunatilat ja yksi makuuhuone. 1990-luvulla mm. pirtin ja salin sisäpintoja on uusittu. Vuosien 2000–04 aikana on tehty sisäpuolisia kunnostuksia ja rakennuksen ulkovuoraus on maalattu.

Jaakonkauppilan asuinrakennus on rakennettu noin 1897, ensin rakennettiin pirtti, kööki ja eteinen; pohjoispäädyin kaksi kamaria muutama vuosi myöhemmin. Pirtissä uuni oli keskellä seinää, ja sen molemmilla puolin olivat ovet muihin huoneisiin. Keittiön alla on ollut kellari. Rakennus on peruskorjattu vuonna 1972, tuolloin seinät koolatiin, eristettiin ja osa ikkunoista uusittiin. Pirtti on jaettu kahtia ja entisen muurin paikkeille on rakennettu saunatilat. Vanhat väliseinät ovat suurta pirttiä lukuun ottamatta ennallaan. Hirsirunkoisen rakennuksen pirtissä on jäljellä rossilattia; muissa huoneissa on betonilaatta. Myös rakennuksen sisäänkäynti ja kuisti siirrettiin vuonna 1972 toiselle puolen taloa. Vuoden 1982 tienoilla puolet yläkerrasta sisustettiin asuinkäyttöön.

historia:

Maija-Liisa Jokelan mukaan vilja-aitta on ollut nykyisellä paikallaan pitkään, perimätiedon mukaan siellä on säilytetty myös ruumiita. Jyvien seassa säilytettiin aikoinaan leipiä, ja yläkerrassa on nukuttu. 1980-luvulla aittaan on asennettu huopakatto päreiden päälle, ja samoihin aikoihin viljalaarit on purettu ja luukun paikalle on tehty ikkuna.

Jaakonkauppilan vanhin navettarakennus oli rakennettu vuonna 1937 aikaisemman navetan paikalle, ja se on purettu 1970-luvun puolivälissä, noin 1976. Navetta sijaitsi nykyisen navetan länsipuolella ja sen pohjoispuolella oli riihi. Pihapiirin pohjoislaidalla oleva 1970-luvulla rakennettu navettarakennus paloi 1980-luvulla, ja paikalle rakennettiin uusi samanlainen. Kauppilan pihapiirissä on ollut lehtiä viimeksi 1990-luvun alussa.

Aili ja Lauri Kauppila rakennuttivat 1950-luvulla pihapiiriin uuden puohirakennuksen, jossa olivat talli, jauhupuohi, liiteri, puohi ja sauna. Saunan vieressä oleva puohihuone on ollut aikoinaan kesäkeittiönä ja siellä on vielä vanha hella paikoillaan. Purueristetty sauna on edelleen käytössä ja sitä on kunnostettu vuonna 2002.

Jaakonkauppilan hirsisessä saunarakennuksessa oli porstua, sauna ja vasikkanavetta. Rakennus oli rakennettu Maija-Liisa Jokelan arvelun mukaan 1900-luvun vaihteesta, ja se purettiin 1950-luvulla. Saunarakennus sijaitsi navetan länsipuolella.

arviointi:

MRKY 2015: H, R

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993. s. 81.
- Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaihteita vv. 1875–1975. toim. Viljo Rönty. Haukiputaan kunta 1975. s. 18.
- Liisa Ervasti-Julku ja Martti Asunmaa: "Haukiputaan historiaa ja nykypäivää". teoksesta Haukipudas. Haukiputaan kunta 1986. s. 25–26.

Suullista tietoa antaneet 14.9.2004 Maija-Liisa Jokela ja Jari Hiltunen, 21.9.2004 Aili Kauppila

kohteen nimi: **Kellontörmä**
 kunta: Oulu
 kiinteistötunnus: 564-410-31-38
 kylä/k.osa: Haukipudas
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: 1870/80-luku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 kesätupa; 03 navetta; 04 talli/puohi; 05 vilja-aitta; 06 aitta; 07 savusauna; 08 riihi (Rivinaho); 09 paja (Säkinen); 10 elosuoja (Säkinen);

kuvaus:

Kellontörmän pihapiiriin kuuluvat pääasiassa 1870- ja 1880-luvuilla rakennetut päärakennus, kesätupa, navettarakennus, tallirakennus, savusauna, kaksi aittaa, riihi, paja ja elosuoja, jotka ovat säilyneet lähellä alkuperäistä asuaan. Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Kellontörmä sijaitsee Kiiminkijoen etelärannalla Haukiputaan Jokikylällä, noin viisi ja puoli kilometriä Haukiputaan kirkolta itään. Talon kohdalla Kiiminkijoessa on Mustasuvanto. Joen ja pihapiirin välissä on pieni peltoaukea. Pihan lounaispuolelta kulkee Jokelantie, jonka takana on metsää. Pihan molemmin puolin on uudemmat asuinrakennukset pihapiireineen ja lähistöllä Jokelantien varressa on muutamia eri-ikäisiä omakotitaloja. Tien ja pihapiirin välissä on hyvin kapea metsäkaistale ja peltotilkku. Rakennuspaikka on kuivaa mäntykangasta.

Rakennukset muodostavat perinteisen tiiviin neljältä sivulta rajatun ja kulumistaan avoimen pihapiirin. Päärakennus sijaitsee luoteis-kaakkoisuuntaisesti pihan koillisreunalla ja navettarakennus on sitä vastapäätä lounaisreunalla. Kesätupa rajaa kaakkoissivua ja tallirakennus luoteissivua. Aitat sijaitsevat rinnakkain kesätuvan itäpuolella, ja savusauna on sen eteläpuolella. Riihi sijaitsee nykyisin pihapiirin itäpuolella olevan omakotitalon pihapiirissä. Ajotie Jokelantieltä pihaan tulee tallirakennuksen pohjoispäähän ja vanha tienpohja jatkuu kulmittain pihapiirin läpi. Paja ja elosuoja ovat pihapiirin länsipuolella ajotien molemmin puolin. Autotallit ja kellarit sijaitsevat ajotien länsipuolella. Pihapiiri rakennusten välissä on perinteisen avoin nurmikenttä, puut ja pensaat sijaitsevat pihapiirin reunoilla.

historia:

Kellontörmän tila on erotettu Jokikylän Pikku-Jämsän tilasta. Perimätiedon mukaan pihapiirin on rakentanut seppä Jaakko Haapalahti 1870–80-luvuilla. Seppä Haapalahti oli aikoinaan kuuluisa viikatteistaan ja partaveitsistään. Hän oli naimaton koko ikänsä, mutta otti sukulaislapsia kasvateiksi. Tilaa tuli hoitamaan uudelleen 1920-luvulla yksi kasvattilapsista aviomiehineen: Anna-Reetta ja Eino Haapalahti. Pihapiirissä on asuttu vuoteen 1997 asti, minkä jälkeen se on ollut vapaa-ajan asuntona. Talo on nykyisen omistajan Reijo Haapalahden mummola.

Kellontörmän pihapiiriin kuuluivat alunperin päärakennus, kesätupa, navettarakennus, tallirakennus, savusauna, kaksi aittaa, riihi, paja ja elosuoja. Myöhemmin pihapiirin länsipuolelle on tehty kaksi kellarialueita ja autotallirakennuksia. Pihapiirin rakennukset kuuluvat nykyisin kolmelle eri omistajalle: Varsinainen pihapiiri kuuluu Päivi ja Reijo Haapalahdelle. Pajan ja elosuojan omistavat Margit ja Kalevi Säkinen, jotka ovat rakentaneet lähistölle uuden asuinrakennuksen (Kellontörmäntie 5). Riihi sijaitsee Seppo Rivinahon pihapiirissä Kellontörmän itäpuolella. Lisäksi autotallirakennukset kuuluvat vielä eri tontille.

1930-luvun jälkeen pihapiirin rakennuksiin ei ole tehty kovin paljoa muutoksia. Vanhimmat rakennukset ovat edelleen hirsipinnalla, joiden punamultaus on kulunut kauniisti pois lähes kokonaan. Reijo Haapalahden mukaan ensimmäisenä 1870-luvulla on rakennettu päärakennus, jossa on pirtti, veranta, porstua, keittiö ja kaksi kamaria. Toinen pääty on liitetty ilmeisesti myöhemmin, sillä verannon vieressä, liitoskohdassa olevassa raudassa on vuosiluku 1909. Kamaripään alla on kaksi kellaria. Rakennus on rossipohjalla ja siellä on jäljellä vanhat uunit. Kamareissa on peltikuoriset pönttöuunit.

Tallirakennus, savusauna, riihi, aitat ja navettarakennuksen itäpäässä oleva vanha navetta ovat ilmeisesti myös 1870–80-luvuilta. Tallin seinässä on vuosiluku 1874, ja rakennuksen pohjoispään puohin seinässä on kirjoitus: '1880 on tehty tämä puohi'. Todennäköisesti seppä on heti muutettuaan rakentanut myös pajan itselleen. Pajassa on jäljellä sen sisustus ahjoineen ja palkeineen.

Vanhan navetan kehä muutettiin karjaladoksi, kun uusi navetta rakennettiin sen länsipuolelle. Laajennus tehtiin mahdollisesti 1920-luvulla. Navetan edessä on vinttikaivon jalusta. Tilalla oli karjaa 1970-luvun lopulle asti.

Pihapiirissä oleva kesätupa on korotettu mahdollisesti samaan aikaan, kun pirtti rakennettiin. Rakennuksessa on tupa ja kaksi kamaria. Ainoastaan rakennuksen pohjoispäädyn huoneessa on kiviuni. Rakennuksessa asuivat kesäisin lapset ja rengit. Savusaunaan on lisätty pukuhuone 1900-luvun alussa.

Vilja-aitta on lähes alkuperäisessä kunnossa, ja sen sisällä ovat paikoillaan lautarakenteiset laarit. Toinen aitoista on muutettu puuhuoneeksi, ja sen patsasjalkarakenteesta on poistettu patsaat sammakko- ja hiirilankkujen välistä.

Riihen etuseinässä kurkhirren alla on vuosiluku 1873. Perimätiedon mukaan riihessä on säilytetty ruumiita.

Elosuoja on rakennettu 1930-luvulla. Rakennusta on käytetty myös puimahuoneena ja siellä on rysi.

Rankorakenteiset autotallit on rakentanut kuorma-autoilija Reino Haapalahti 1940-luvun lopulla.

Jääkellari on rakennettu vanhaan maakuoppaan. Kellarin päällä oleva varasto on ilmeisesti 1930-luvulta. Sotien jälkeen kellaria on käytetty mm. autotallina, jonka vuoksi sen eteen on tehty ajoluiska.

Kiiminkijoen rannassa on ollut pyykinpesupaikka.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M, S

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET
10.6.2005 Päivi ja Reijo Haapalahti

LÄHTEET / LISÄTIETOJA (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Luukelan (Luukisen) luhti ja Juustila**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-1-187/1-24

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: Juustila 1800-l alku, Luukelan luhtiaitta 1821, savupirtti 1700-l, muut 1800-l ja 1940/50-l

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Juustila; 002 Luukela (purettu, tilalla uudisrakennus); 003 Luhtiaitta; 004 Navetta; 005 Sauna, kylmillään; 006 Liiteri; 007 Savupirtti; 008 Jyväaitta; 009 Riihi; 010 Vanha navetta, nyk. liiteri; 011 Lato; 012 Aitta; 013 Saunamökki;

kuvaus:

Luukela on yksi Haukiputaan vanhimista kantatiloista. Pihapiirissä on useita hirsisiä rakennuksia 1800-luvulta: Juustilan asuinrakennus, luhtiaitta, jyväaitta ja riihi; entinen savupirtti on mahdollisesti vanhempi. Talo on ollut kievari-, posti- ja käräjätalona.

Pihapiiri sijaitsee Martinniementien varrella noin kolme kilometriä Haukiputaan kirkolta pohjoiseen. Rakennusryhmä sijaitsee pienen mäen päällä maantien molemmilla puolilla. Pihapiirin länsipuolella on Vahtolanlahti, joka on aikoinaan ollut huomattavasti suurempi merenlahti. Lahden pohjoispäässä on Vahtolan kantatilan pihapiiri. Martinniementien itäpuolella on peltoaukea, ja pihapiirin eteläpuolella on sankka kuusikko.

Rakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Vanhempi pääarakennus rajaa pihan kaakkoissivua ja uudempi on lounaissivulla. Luhtiaitta rajaa pihapiirin koillissivua ja Martinniementie pyöräiteineen kulkee välittömästi sen itäpuolelta. Navettarakennus on luoteissivulla ja liiteri sen takana. Sauna on alempana Vahtolanlahdelle viettävässä rinteessä navetan länsipuolella. Neliöpiha on perinteisen avoin nurmikehitys, jonka rikkoo vanhemman päärakennuksen luoteispuolelle tonttien rajalle, istutettu syreeniaidanne.

Juustilan saunarakennus sijaitsee kulmittain vanhan päärakennuksen eteläpuolella; entinen navettarakennus on sen lähistöllä. Siirretty aitta sijaitsee saunarakennuksen eteläpuolella samansuuntaisesti lahdelta viettävän rinteiden taitekohdassa. Lato sijaitsee pihapiirin etelänurkassa kuusikon katveessa. Rakennusten ympäristö on ketomaista aluetta, jolla kasvaa vanhoja katajia. Molempien asuinrakennusten lähistöllä on viinimarjapensaita. Martinniementien reunaan vanhemman päärakennuksen kaakkoispuolelle on tehty vinoriukuaitaa.

Entinen savupirtti sijaitsee pihapiirin ja Martinniementien itäpuolella. Jyväaitta on kulmittain sen pohjoispuolella ja riihi sijaitsee hieman kauempana niiden itäpuolella.

Päivitysinventoinnissa 2015 todettiin pihapiirissä tapahtuneen muutoksia. Pihan lounaislaidalla sijaitseva Luukelan vanha asuinrakennus on purettu ja korvattu uudisrakennuksella 2000-luvulla. Vanha navetta on purettu ja sen paikalle on rakennettu uusi kookas asuin-/talousrakennus.

historia:

Luukelan tila on ollut saman suvun hallussa mahdollisesti jo 1400-luvulta, varmasti kuitenkin vuodesta 1601. Kantatila oli yhden manttaalien kokoinen, ja sen on perustanut Satakunnasta kotoisin ollut Sluuck-niminen mies, joka esiintyi ensimmäisen kerran veroluetteloissa 1400-luvulla. 1400-luvun puolivälin rantaviivan mukaan tila

perustettiin alun perin pienelle saarelle.

Entisen Luukelan pihapiirin rakennukset sijaitsevat nykyään kahdella eri tilalla. Kantatila ja pihapiiri on jaettu 1920-luvulla tai 1930-luvun alussa. Vanhempi päärakennus ja sen eteläpuolella olevat piharakennukset kuuluvat Juustilaan mo1:24 ja uudempi päärakennus, luhtiaitta ja muut rakennukset kuuluvat Luukelaan mo1:187.

Perimätiedon mukaan piha on ollut aikoinaan umpipiha, johon ovat päärakennusten lisäksi kuuluneet luhtiaitta, leivintupa, aitta sekä talli- ja navettarakennukset. Lisäksi umpipihan ulkopuolella on ollut lisää aittoja, sauna, riihi ja elosuoja, latoja ja tuulimyllykin riihen lähistöllä.

Vanhin rakennuksista on ilmeisesti entinen savupirtti, joka onkin salvottu vaikuttavan kokoisista hirsistä. Rakennusta on myöhemmin jatkettu ja siihen on tehty uusia aukkoja, se on ollut elosuojana ja siellä on puitu puimakoneella 1900-luvun puolivälissä, ja viimeksi se on ollut kotitarvemyllynä ja varastona. Rakennus on rapistumassa ja kaipaasi pikaista kunnostusta.

Vanhemman päärakennuksen, nykyisin Juustilan, rakentamisaika ei ole tiedossa. Rakennus on säilynyt vanhassa asussa eikä siihen ole tehty suuria muutoksia 1900-luvun loppupuolella, vain peltikatto on asennettu päreiden päälle. Rakennuksessa on iso pirtti muureineen sekä porstua, keittiö ja kaksi peräkamaria. Pirtin muuri on muurattu hirsisalvoksen päällä päälle, ja sen pankolle sopii monta henkeä nukkumaan; muuria on kunnostettu Museoviraston avustusvaroin. Myös peräkamariissa on säilynyt vanha ns. mamselliuuni. Rakennuksen pohjoissivulla pihanpuolella on lasikuisti ja eteläisivulla on uudempi avokuisti (rakennettu kuitenkin 1900-luvun puoliväliin mennessä). Rakennus on kesäasuntona.

Uudempi päärakennus on rakennettu 1860-luvun lopulla, vuosiluku 1867 on veistetty kellarin oveen. Perimätiedon mukaan rantaviiva oli rakentamisen aikaan aivan lähellä talonpaikkaa ja rakennuspuut on uitettu rantaan työmaan viereen. Rakennus on toiminut käräjätupana, postitalona ja kestkievarina. Aune Simppulan kertoman mukaan eteläpäädyn kamareissa on asunut vuokralaisia mm. pappi. Mahdollisesti myös Martinniemen sahan alkuaikoina konttori oli Luukelassa, juuri näissä huoneissa. Rakennus ilmeisesti rakennettiin pääasiassa näitä käyttötarkoituksia varten, sillä omistajat asuivat edelleen vanhassa päärakennuksessa. Rakennus on rakennettu mahdollisesti kahdessa osassa, sillä koillispuolelta vieraskamarin hirsinen väliseinä ei nouse harjaan asti kuten muissa huoneissa. Siinä on ulospäin kaartuvat hirsiseinät ja ylimmät räystäshirret. Eteläpäässä on kaksi kamaria, sitten pirtti keskellä, keittiö ja porstua ja pohjoispuolella läpitalon vieraskamari. Veranto on rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Pirtin alla on luonnonkivistä vapaasti ladottu ja holvattu kellari. Kuisti on rakennettu vuonna 1937. Kuistin harjan alta näkyy, että edellinen kuisti on ollut matalampi, ja rakennuksen alkuperäinen ulkovuorilaudoitus. 1950-luvulla rakennusta peruskorjattiin, jolloin multapenkki korvattiin betonivalulla ja täytepohjalattialla. Aikaisemmat 6-ruutuiset ikkunat korvattiin 1950-luvulla ristikarmi-ikkunoilla. Kattohuovan alla on päreet. Pohjoispuolelta vieraskamarin pihan puoleiseen osaan on tehty saunatilat 1970- tai 1980-luvulla, ja samoihin aikoihin katto- ja lattialaudoitukset on uusittu ja asennettu levyt seiniin. Ulkovuoraus on uusittu 1990-luvun alussa.

Kolmeosaisen ja kaksikerroksisen luhtiaitan päädyssä on vuosiluku 1821. Rakennus on ollut läpikuljettava. Luhtiaitan pohjoispuolella on ollut kalapuohi, keskellä entisessä solassa on ollut vaatepuohi mankeleineen, ja eteläpäädyssä leipä- ja ruokapuohi, jossa on syöty kesäisin. Yläkerran huoneissa ovat rengit ja piit nukkuneet. Luhtikäytävään kannattavat veistetyt konsolit, ja aukon kannakkeina ovat niin ikään veistetyt koristeelliset pylväät. Luhdin katolla on sukutilaviiri, jossa on vuosiluku 1601. Luhdin kaakkoispuolella on ollut pihan kulman sulkenut leivintupa, jonka perustukset ovat vielä nähtävissä vanhassa ilmakuvassa. Vastaavasti uudemman asuinrakennuksen luoteispuolella on ollut pihapiirin sulkeva aitta.

Pihapiirissä oleva navetta on rakennettu 1940-luvulla, koillispuolella oli ajosilta ylisille. Navetan katto romahti 1970-luvulla, minkä jälkeen tehtiin uusi matalampi katto. Talli on ollut navettarakennuksen yhteydessä. Huonokuntoinen rakennus on tarkoitus purkaa. Ilmeisesti aikaisempi navettarakennus sijaitsi samalla paikalla. Edellisen tallin paikka ei ole tiedossa. Navetan luoteispuolella oleva rankorakenteinen puuliiteri on rakennettu 1950-luvun tienoilla. Pihapiirin länsipuolella on 1950-luvun alussa rakennettu hirsirunkoinen sauna. Vanhempi sauna on ollut aivan maantien vieressä luhdin ja navetan pohjoispuolella.

Pihapiirin itäpuolella, nykyisen Martinniementien takana, ovat entinen savupirtti (elosuoja), jyvääitta ja riihi. Jyvääitassa ovat jäljellä salvotut laarit. Riiehessä ovat kiuas ja orret paikoillaan; ja siellä on säilytetty aikoinaan myös ruumiita. Riihen lounaispuolella on uudehko viljankuivaamo. Ympäröivillä pelloilla on vielä kaksi koirankaulalle salvottua latoa. Pellot on vuokrattu maanviljelykseen.

Juustilan pihapiirissä ovat saunarakennus, entinen navettarakennus, aitta ja lato. Pieni 1900-luvun alkupuolella rakennettu navetta on muutettu liiteriksi ja varastoksi. Hirsiseen navettaosaan mahtui aikoinaan neljä lehmää. Koirankaulalle salvottu lato on siirretty Luukelan pelloilta. Saunarakennus saunakamareineen on rakennettu 1980-luvulla. Pihapiiriin on siirretty 1990-luvun alussa vanha aitta listä. Tuulikki Sihvosen mukaan aitta siirrettiin samaan paikkaan, missä oli aikoinaan ollut vastaava aitta. Iin Kestilän saha-alueelta siirretty aitta on tarinan mukaan ollut mukana Kalle Päättalon kirjoissa. Kookas aitta on kunnostettu ja muutettu nukkuma-aitaksi.

Lähistöltä on metsänhakkuun ja aurauksen yhteydessä löytynyt vanhan tervahaudan paikka ja muuta esineistöä.

arviointi:

MRKY 2015: R, S, H, Ht, M

lähteet:

- Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Jouko Vahtola: ”Haukiputaan vanhan nimistön alkuperä”. julkaisussa Esitelmä Haukiputaasta. Kellon – Haukiputaan kotiseutujulkaisu IV. Kellon – Haukiputaan kotiseutuyhdistys ry 1995.
- Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.

Suullista tietoa antaneet 20.9.2004 Erka Simppula, Aune Simppula, Tuulikki Sihvonen ja Lea Anttila

kohteen nimi: **Martinniemen koulu, Parkumäen yksikkö**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-34-4

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1923, 1929

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: koulurakennus 1; koulurakennus 2; piharakennus; piharakennus, aitta; piharakennus, sauna;

kuvaus:

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Kahden koulurakennuksen ja piharakennusten muodostama kokonaisuus metsäisessä maisemassa. Koulun takana on pallokenttä.

historia:

RAKENNUSHISTORIA

Todennäköisesti Jussi ja Toivo Paatelan laatimien maalaiskansakoulujen tyyppipiirustusten mukaan rakennettu kiinteistö.

Koulutoiminta siirtyi vuokrahuoneista omaan rakennukseen samaan aikaan oppivelvollisuuslain voimaantulon kanssa 1923. Koulun länsipuolelle rakennettiin toinen rakennus jo 1929. Läheisen Halosenniemen sahan toiminta lopetettiin 1950 jonka jälkeen oppilasmäärä alkoi Parkumäellä vähetä.

Lähellä sijaitseva Martinniemen vanha koulu valmistui samana vuonna 1923 Haukiputaalle J&T Paatelan suunnittelemana.

arviointi:

ks. liitteet

lähteet:

PAINETUT LÄHTEET

Rönty, Viljo: Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaihteita vv.1875-1975. Haukiputaan kunta. Oulu 1975.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

<http://www.ouka.fi/oulu/martinniemen-koulu>

kohteen nimi: **Martinniemen vanha koulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-35-221

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1923

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Kansakoulu;

kuvaus:

Martinniemen vanha koulu on osa Martinniemen historiaa. Arkkitehtien J. ja T. Paatelan suunnittelema rakennuksessa on 1920-luvun klassismin tyyli- ja piirteitä. Rakennus on säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan.

Koulu on sijoitettu Martinniemen Nalkintien varrella noin neljä kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen. Nalkintien sekä läheisten Kurtintien ja Annalankujan varrella on omakotitaloja. Pihapiirin eteläpuolella on metsikköä ja tontin länsi- ja pohjoisreunoilla on puustoa. Rakennuksen itäpuolella sisäpiha on sorapintainen ja ympärillä on niittyä. Rakennuksen korkeampi osa luokkasiipi on lähes pohjois-eteläsuuntaisesti ja matalampi asuinsiipi on sen kaakkoispuolella.

historia:

Martinniemen koulu aloitti toimintansa vuonna 1923. Rakennus oli arkkitehtien J. ja T. Paatelan suunnittelema, ja se mainittiin kunnan suurimmaksi ja kalleimmaksi rakennusaikanaan. Koulussa oli aluksi kaksiohjaajainen yläkansakoulu ja yksiopettajainen alakansakoulu; vuonna 1928 perustettiin toinen alakansakoulun ohjaajan virka. Vuonna 1955 Martinniemeen valmistui uusi koulurakennus Jokisuuntien varteen. Martinniemen vanha koulu säilyi alkuperäisessä käytössään 1980-luvun alkuun asti, minkä jälkeen siellä ovat toimineet Haukiputaan Teatterikuoppa ja työväenopisto 1980-luvulta vuoteen 2002 ja huoneistot ovat edelleen vuokra-asuntoina. Alakerran luokkahuoneet on yhdistetty isoksi teatteritilaksi ja sen kaikki pinnat on maalattu mustiksi.

Rakennuksessa on säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan ja siinä on paljon 20-luvun klassismin tyyli- ja piirteitä. Rakennus on L:n muotoinen ja sen läntisessä koulusiivessä on ollut kaksi luokkahuonetta molemmissa kerroksissa. Eteläisessä asuinsiivessä on neljä huoneistoa.

Rakennukseen on asennettu öljylämmitysjärjestelmä 1970-luvulla ja vanhat uunit on purettu tuolloin. Sisäsauna ja vessat on tehty 1980-luvun alun tienoilla.

Pihapiiriin ovat kuuluneet koulurakennuksen lisäksi sauna ja pitkä piharakennus, jossa olivat liiterit, navetta, puohit ja ulkovessa. Piharakennus on purettu 1960- tai 1970-luvulla ja hirsinen sauna 1990-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, I

lähteet:

- Jaakko Jussila: Silmäys Haukiputaan kunnan kansakoulujen vaiheisiin vuosina 1875–1925. Oulu 1925.
- Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaiheita vv. 1875–1975. toim. Viljo Rönty. Haukiputaan kunta

1975.

Suullista tietoa antaneet 24.9.2004 Toini Kauppi (s.1923)

kohteen nimi: **Mobergin talo (Lomakoti Onnela)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-7-144

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1912

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuin- ja virkatalo; 02 ulkorakennus; 03 Paloheimon talo; 04 rantasauna; 05 kesähuone;

kuvaus:

Lomakoti Onnela toimii entisessä nimismies Mobergin kilpukkarunkoisessa asuin- ja virkatalossa, joka on rakennettu vuonna 1912. Samassa pihapiirissä on entisen suojeluskuntapäällikkö Paloheimon talo, joka on rakennettu ilmeisesti ennen sotia. Kohteella on historiallista arvoa.

Lomakoti Onnela sijaitsee Asemakylällä Kiiminkijoen pohjoisrannalla, vajaat kolme kilometriä Haukiputaan kirkolta koilliseen. Pihapiirin pohjoispuolelta kulkee Saarikankaantie, jonka varrella on eri-ikäisiä pihapiirejä.

Päärakennus sijaitsee pihapiirin keskivaiheilla koillis-lounaisuuntaisesti ja vanha ulkorakennus on sitä vastapäätä pihan luoteisreunalla. Uudemmat majoitusrakennus ja saunarakennus sijaitsevat tontin kaakkoisreunalla. Pihapiirin lounaisnurkassa on Paloheimon talo, pitkä sivu joen suuntaisesti, ja sen itä- ja kaakkoispuolilla rantatörmällä ovat kesähuonerakennus ja entinen rantasauna. Pihapiirissä on leikattu nurmikko, puita, pensaita ja perennoja. Ajotie Saarikankaantieltä pihapiiriin tulee tontin pohjoisnurkasta päärakennuksen pohjoispuolella, missä on sorapintainen paikoitusalue ja roskalaatikkokatos.

historia:

Lomakoti Onnelana toimiva talo Haukiputaan Asemakylällä on entinen nimismies Mobergin asuin- ja virkatalo. Päärakennus on rakennettu vuonna 1912, ja todennäköisesti vanha rantasauna ja ulkorakennus ovat samoilta ajoilta. Pihapiiriin kuuluu myös talo, jossa on asunut suojeluskuntapäällikkö Paloheimo. Perimätiedon mukaan pihapiirissä on ollut myös lampola; muista rakennuksista ei ole tietoja.

Rakennuksessa on toiminut nimismiehen lesken Katri Mobergin kirjakauppa ainakin 1940-luvulta 1950-luvun alkuun. Leski meni eläkepäivinänsä Oulun Diakonissalaitokselle hoitoon ja testamenttasi talon pihapiireineen laitokselle sisarten virkistyskäyttöön. Testamentin ehtona oli ettei kiinteistöllä saanut keinotella. Diakonissalaitos ei kuitenkaan tarvinnut rakennusta vaan myi sen vuonna 1954 Lomakoti Onnela ry:n perustajille. Vapaaehtoisjärjestö oli perustettu vuonna 1951, mutta toiminta alkoi vasta toimipaikan oston myötä. Viereinen Paloheimon talo ostettiin kaksi vuotta myöhemmin.

Lomakoti Onnelan kattojärjestö oli aikoinaan Äitien lomahuolto ry ja nykyisin Lomakotien liitto (www.lomakotien-liitto.fi). Pääosa toiminnasta on talkootyötä, joka edelleen muodostaa perustan lomakodin toiminnalle. Lomakoti Onnela ry:n johtokunta on taloudellisessa ja toiminnallisessa vastuussa.

Alkuaikoina rakennukset jätettiin kylmilleen syyskuusta. Nykyisin lomakoti on toiminnassa toukokuun puolivälistä syyskuun puoliväliin. Johtokunta palkkaa työntekijät kesäksi, mutta järjestön jäsenet ovat mahdollisuuksien mukaan talkoilla mukana.

Aluksi lomakodissa pidettiin pääasiassa ns. äitileirejä. 1960–70-lukujen taitteeseen lomakotiin pääsyn ehtona oli, että äidillä piti olla vähintään kolme lasta. Nykyisin tuetun loman kriteereinä ovat taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset syyt. Lomakodissa pidetään myös erilaisten potilasjärjestöjen lomia. Lomakoti Onnela saa Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoitusta Lomakotien Liiton kautta.

Kilpukkarunkoisessa päärakennuksessa on alun perin ollut karoliininen pohjakaava, missä keskellä oli sali ja päissä kaksi kamaria (3+keittiö) ja porstua keskellä. Kuisti oli keskellä luoteissivua ja vastapuolella oli parveke. Itäisivun huoneet on yhdistetty yhdeksi ruokasaliksi. Osa uuneista on purettu; jäljellä on kaksi alkuperäistä kaakeliuunia. Myös osa huonekaluista on alkuperäisiä. Yläkerrassa on ollut päädyissä kaksi kamaria, joissa uunit. 1950-luvulla yläkerran aula ja isot portaat on paneloitu. Vinttikomeroissa on ollut asiakkaiden nukkumahuoneita. Portaiden päällä oli talvilämmin kirjastohuone.

1950-luvun alussa päärakennukseen on tehty ensimmäinen remontti, jolloin mm. kuisti uusittiin ja portaat muutettiin eri paikkaan. Toinen suurempi remontti/saneeraus tehtiin vuonna 1989, jolloin purettiin mm. 1970-luvun vaihteessa saliin tehdyt lastulevyseinät. Saneerauksen aukaistiin lattiat, asennettiin linoleum-matot ja uusittiin kellari. Remontin jälkeen rakennus on laskenut tai uunien perustukset ovat nousseet, koska kaakeliuunien päällä olevat koristeet on jouduttu poistamaan.

Vuoden 1989 peruskorjauksessa molempia vanhoja asuinrakennuksia on lisäristetty. Päärakennuksen ikkunat on uusittu vanhan mallin mukaan T-karmi-ikkunoiksi. Kaakkoissivulla ollut parveke on purettu ja muutettu ranskalaiseksi parvekkeeksi.

Myös ennen sotia rakennettua Paloheimon taloa on kunnostettu 1950-luvulla ja vuonna 1989. Rakennuksessa oli mm. puuhella vuoteen 1989 asti.

Rankorakenteisessa piharakennuksessa on liiteri ja varasto. Rakennuksen lounaispäässä ollut ulkovessa on purettu. Koillispuolelta varastoon on tehty jossain vaiheessa huone lastulevyseinillä.

Entinen rantasauna ei ole enää alkuperäisessä käytössään, vaan toimii mm. terapiatilana.

1950–60-lukujen taitteessa pihapiiriin on tehty kesähuonerakennus, jossa ovat ukko- ja emäntäpää. Vapaaehtoistyötä lomakodissa tehneiden naisten aviomiehet tekivät rakennuksen omaksi nukkumatilakseen voidakseen viettää aikaa perheensä kanssa. Nykyisin rakennukseen majoittuvat vieraat, joilla on lemmikkieläimiä.

1970-luvulla pihapiiriin on tehty uusi saunarakennus, joka on uusittu 1980-luvun puolivälissä. Lisäksi pihassa on majoitusrakennus 1970-luvulta. Vuonna 2000 sitä on laajennettu ja peruskorjattu. Rakennuksessa on seitsemän hyvätasoista 2–3 hengen huonetta kylpyhuoneineen.

Kaikki lomakodin kunnostus- ja laajennussuunnitelmat vuonna 1989 ja sen jälkeen on laatinut arkkitehti Pekka Lukkaroinen. Suunnitteilla on nytkin uusi lisärakennus.

Perimätiedon mukaan Moberg kumittelee päärakennuksessa.

arviointi:

MRKY 2015: H, R

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

27.6.2005 Marja Pehkonen (s.1946) yhdistyksen markkinointivastaava. (Ent. johtokunnan jäsen 23 vuotta)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Lomakoti Onnelan lyhyt historiikki. Koonnut Marja Pehkonen talon 1950-luvun asiakirjojen mukaan.

-Pentti Viita: Haukiputaan asemakylä. Haukipudas-seura 1998.

-Pirjo Hätälä: Lomakoti Onnelan historia. 2004. (Hätälä on johtokunnan pj. v.2005–)

kohteen nimi: **Pieti-Jussila (Ala-Jussila, Jussila)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-3-383

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: päärakennus 1901, vaarinpirtti 1940, navetta 1901, talli 1900-l alku, vilja-aitta 1800-l

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Jussilan pihapiiriin kuuluvat päärakennus, vaarinpirtti, navettarakennus ja tallirakennus 1900-luvun alusta, hirsirunkoiset vilja-aitta, paja, kuivausrähi, rähi, jauhoaitta ja puohi sekä puimala-elosuojat, halkoliiteri ja saunarakennus. Lähistöllä on pari vanhaa latoa. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Jussilan pihapiiri sijaitsee Jussilanperällä, noin kaksi kilometriä Haukiputaan kirkolta koilliseen. Pihapiirin eteläpuolella on peltoaukea hevosaitauksineen ja sen itäpuolelta kulkee Jokelantie. Vajaan puolenkilometrin päässä lännessä on Kiiminkijoki, jonka rannalla Pietinsaaren kohdalla ovat entinen Huovelinin saha ja mylly. Sahen eteläpuolella on paikallisesti arvokas perinnemaisema: Törmälänsaaren metsälaidun. Pihan pohjoisreunaa kulkee Jussilanperäntie, joka yhtyy lähellä jokea Myllytiehen. Pihapiirin ja tien pohjoispuolella virtaa Sonnioja, joka laskee Kiiminkijokeen. Sonniojan pohjoispuolella on metsikköä; ojan varrella oli aikoinaan niittyä.

Ympäristöään hieman korkeammalla sijaitsivat asuin-, talli ja navettarakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun ja kulumistaan avoimen pihapiirin. Päärakennus on itäisivulla ja talli sitä vastapäätä, vaarinpirtti sijaitsee pohjoissivulla ja kivenavetta eteläisivulla. Navettarakennuksen laajennusosa jatkuu tallin lounaispuolelle. Tallirakennuksen länsipuolelle muodostuu eräänlainen karjapiha, jonka länsireunalla sijaitsivat riihet ja puimala-elosuojat. Niiden ja tallin välissä ovat paja ja vilja-aitta. Uusi halli sijaitsee navettarakennuksen lounaispuolella samansuuntaisesti rajaten karjapihan eteläreunaa. Puimalan ja riihien länsipuolella on pieni metsikkö. Jälleenrakennuskaudella rakennettu saunarakennus sijaitsee vaarinpirtin pohjoispuolella ja niiden välistä kulkee Jussilanperäntie. Myös jauhoaitta, puohi ja halkoliiteri sijaitsivat rivissä tien ja Sonniojan välissä päärakennuksen koillispuolella. Pihamaa rakennusten välissä on perinteinen avoin nurmikenttä, jonka läpi kulkee tallirakennuksen kiertävä ajotie.

historia:

Jussilan päärakennus on rakennettu 1900-luvun alussa. Päärakennuksessa on kaksi verantoa, joissa portaat ovat sisäpuolella: eteläisemmästä verannosta on erilliset sisäänkäynnit pirttiin ja keittiöön, ja pohjoisemmasta pääsee suoraan isännänkamariin. Keittiön alla on kellari, jonka halssi on verantojen välissä, myös keittiön lattiassa on luukku. Kellari on uusittu betonirakenteiseksi vuonna 1934. Pohjoispäädyn kaksi kamaria on peruskorjattu vuonna 1975, ja hieman aiemmin rakennukseen oli tehty sisävässä. Pirttipääty on lähellä alkuperäistä asua rintapaneeleineen ja Oulu-pahveineen. Jussilan pirtissä on aikanaan pidetty mm. koulua ja kinkereitä. Alakerrassa huonekorkeus on normaalia korkeampi. Keittiön ja maitokamarin väliseinä on pontatusta lankusta. Keittiöstä johtavat portaat vintille, jossa ei kuitenkaan ole huoneita. Suuressa pirtissä (yli 8x9m) on pidetty kinkereitä ja seuroja. Huoneessa on jäljellä alkuperäinen massiivinen pirtinmuuri, joka sijaitsee keskellä pohjoisseinää. Muurin ulko-ovenpuoleisessa nurkkauksessa on sijainnut höyläpenkki, jonka päällä sijainnut höyläkaappi on vielä jäljellä.

Toinen asuinrakennus, ns. vaarinpirtti, on rakennettu hirsistä 1930-luvulla. Rakennuksen länsipääty oli pitkään

kehällä ja se valmistui vasta vuonna 1940. Vaarinpirtin rakensi nykyisen omistajan Heikki Jussilan isoisa eläkeasunnokseen. Rakennuksessa on asunut jossain vaiheessa kaksi eri perhettä, isäntäväkeä, mutta myös vuokralaisia. Rakennuksessa on pirtti, keittiö ja kaksi kamaria. Verannosta johtavat ovet suoraan pirttiin ja keittiöön kuten päärakennuksessa. Rakennus on rungoltaan korkea kuten päärakennuskin ja hirsiset pääty- ja väliseinät ulottuvat harjaan asti. Sivuseinillä on seitsemän hirsikertaa vintillä, vaikka sinne ei ole sisustettu huoneita. Rakennusta on peruskorjattu 1960-luvulla, mm. keittiötä on uusittu ja sinne on asennettu viemäri, ulkoseiniä ja pirtin lattiaa on lisäeristetty puhaltamalla laudoituksen väliin eräänlaista styroksia tai eristysvillaa. Asuinrakennukset on hiekkapuhallettu ja maalattu ulkoapäin 1990-luvulla.

Vanha kavinavetta on muutettu talliksi. Rakennuksessa on kaksinkertainen kivimuuriseinä, jonka päällä on hirsirunkoinen yläkerta. Keskellä pohjoissivua on frontoni ja ajosilta ylisille. Navettaosan länsipuolella olivat alakööki ja karjalato, ja eteläisivulla on ollut silppuhuone. Navetassa oli paikat 22 lehmälle. Tilalla oli karjaa vuoteen 1989 asti, minkä jälkeen navettarakennus muuttui pikkuhiljaa vuokratalliksi hevosille ja nykyisin tilalla on noin 15 hevosta. Vuonna 1927 navetan lattiat, lantaröörit ja lehmien parret valettiin betonista; lattian pinnassa oli lasimurskaa estämässä lehmien sorkkia lipeämästä. Suurin osa parsirakenteista on purettu hevoskarsinoiden tieltä ja lattian pinta on kulunut hevosten rautakenkien vuoksi; navetan sisäkatto on alkuperäinen. Keskellä kattoa on vielä jäljellä pellin paikka, mistä riippui navetan ainoa valaisin, öljylamppu. Rakennuksen jatkeeksi tehtiin vuonna 1936 sikala sementtitiilistä. Sikalan sementtitiilet tehtiin kotona, ja seinärakenteena on kaksinkertainen tiilimuuri, jonka väli on ontto. Myöhemmin sikalassa pidettiin lampaita, ja nykyisin sekin on muutettu talliksi. Alaköökin ja sikalan välissä oli pulpettikattoinen 3-reikäinen ulkovessa, jonka paikalle on tehty satulahuone. Kavinavetan itäpääty oli päässyt hajoamaan karjanpidon loppumisen jälkeen, mutta on sittemmin kunnostettu. Myös navetan katto on kunnostettu Museoviraston avustuksella 2000-luvun vaihteessa.

Pihan länsisivulla on viiden hevosen talli kärryliitteen. Kaksikerroksinen talliosa on hirrestä, kärryliiteri on rankorakenteinen. Talli muutettiin traktoritalliksi 1950-luvulla, mutta osa parsista ja heinähäkeistä on vielä jäljellä. Alun perin tallin ovi sijaitsi pihan puolella, mutta se suljettiin, kun pohjoispäätyyn tehtiin pariovet traktoria varten.

Kaksikerroksisessa vilja-aitassa on puukoppalukko ja alusrakenteena lohenpyrstölle salvottu hirsikehä. Alakerrassa on niinikään lohenpyrstölle salvotut viljalaarit; yläkerrassa on säilytetty mm. suolalihaa. Vilja-aitan eteläpuolella on puutavarakatos.

Hirsirunkoisessa pajassa on lautakatto ja sisällä ahjo ja palkeet.

Toiseen riihistä rakennettiin aikoinaan viljankuivauskennosto. Peränurkkaan muurattiin kivi-uuni ja sille huone, jonka alaosa oli tiilestä ja yläosa slammattua olkilevyä. Kennosto sijaitsi lämmityshuoneen sivussa ja sen yläpuolella oli puinen torvi ulos. Lämmin ilma kohosi kennostoon ylhäältä kaadetun viljan läpi ulos. Jossain vaiheessa kivi-uuni on korvattu kamiinalla. Käytön loputtua savupiippu ja torvi on purettu katolta ja kate paikattu. Rakennuksessa säilytetään nykyisin kuroja hevosille. Toinen riihi on muutettu jossain vaiheessa traktoritalliksi, ja nykyisin se on ajoittain hevostallina.

Puohin hirsikehä on siirretty Kiiminkijoessa sijaitsevasta Pietinsaaresta, jossa se oli myllynä. Kaksikerroksisen rakennuksen porraskivenä ovat myllynkivet. Alakerrassa on kivimankeli ja yläkerrassa on nukkunut talon poikia ja apulaisia kesäisin. Viereisessä jauhoaitassa on säilytetty jauhojen lisäksi myös kalanelikkoja ja lihaa.

Puohin vieressä sijaitseva halkoliiteri on edelleen alkuperäisessä käytössään sillä siellä säilytetään haketta.

Saunarakennus, ns. kesäpuoli, on rakennettu vuonna 1955. Rankorakenteisessa rakennuksessa on kesäkeittiö hilloineen, sauna, ja saunan eteinen sekä pesutupa muuripatoineen ja erillisine sisäänkäynteineen. Pesutupaan voitiin kantaa vesi rakennuksen pohjoispuolella virtaavasta Sonniojasta, jonne oli rakennettu portaat. Kesäkeittiössä valmistettiin ja syötiin ruoka kesäisin. Saunaan on tehty uusi betonilattia ja muurit 1970-luvulla.

Puimala-elosuoja on L: muotoinen: puimala sijaitsee itäsiivessä ja elosuoja pohjoissiivessä. Rakennuksen kunnostus on kesken: elosuojan alajuoksut on vaihdettu ratapölkyiksi ja suurin osa kattorakenteista on uusittu. Matalammassa puimalassa on jäljellä vanha puimakone. Vuoden 2000 tienoilla valmistuneessa varastohallissa on latokuivuri heinille.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, S

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET
7.6.2005, 2015 Heikki Jussila

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

- Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Maarit Vainio ja Hannele Kekäläinen (toim.) Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu 1997.
- Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

kohteen nimi: **Putaankylän koulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-10-106/10-131

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: vanha koulu 1898, siipiosa 1911, uusi koulu 1936–38

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Vanha koulu; 002 Siipiosa; 003 Uusi koulu;

kuvaus:

Putaankylän koulu on merkittävä osa alueen kulttuurihistoriaa. Pihapiiriin kuuluu kolme eri-ikäistä koulurakennusta, jotka ovat säilyneet melko hyvin vanhassa asussaan. Rakennukset on rakennettu vuosina 1898, 1911 ja 1936–38. Uudemmassa, J. Karvosen suunnittelemassa koulurakennuksessa on runsaasti 1920-luvun klassismin tyyliinpiirteitä.

Putaankylän koulu sijaitsee Martinniemessä noin neljä kilometriä Haukiputaan kirkolta pohjoiseen. Pihapiiri on Kääriäntien, vanhan rantamaantien, länsipuolella. Kääriäntien ja Putaankyläntien välissä on Kauppilan tilan pihapiiri, jonka maista koulun tontti on lohkaistu. Lisäksi Kääriäntien länsipuolella on muutama uudempi omakotitalo. Pohjoispuolella on vanha ratapenkka, jota pitkin johti rautatie Martinniemen sahalle. Länsipuolella on vanha peltoaukea, joka on umpeen kasvamassa.

Rakennukset muodostavat kaksi eri pihaa, jotka erottaa toisistaan vanha koulurakennus. Vanhin rakennuksista sijaitsee koillis-lounaissuunnassa suorakaiteen muotoisen tontin keskellä. Sen itäpuolella on etupiha, jonka lounaissivulla on uusi koulurakennus. Pihapiirin länsiosaa rajaavat vanha koulurakennus ja sen siipiosa kaakkois- ja lounaissivuilta sekä rakenteilla oleva piharakennus koillisivulta. Rakennusten välinen piha on avointa sorakenttää; puut ja pensaat ovat tontin reunoilla ja rakennusten seinustoilla. Etupihan ja ratapenkereen välissä on ollut pallokenttä.

historia:

Putaankylän kansakoulu päätettiin perustaa vuonna 1896. Ensimmäisiksi vuosiksi yksiopettajaiselle koululle vuokrattiin huoneet Kauppilan talosta. Koska koulu tarvitsi kuitenkin enemmän tiloja, ryhdyttiin suunnittelemaan koulurakennuksen rakentamista. Tontti ostettiin samaisen Kauppilan tilan maista ja rakennus valmistui vuonna 1898. Koulu laajeni kaksioptettajaiseksi vuonna 1908 ja koulurakennusta päätettiin laajentaa vuonna 1910. Rakennusmestari H. Uusitalon piirustusten mukaan toteutettu siipirakennus valmistui seuraavana vuonna. Laajennus luokkineen ja opettajan asuntoineen sijoitettiin vanhan koulurakennuksen luoteissivulle. Vanhimmassa osassa oli yksi luokkahuone, käsityöhuone, opettajan kahden huoneen ja keittiön asunto sekä eteistilat. Laajennusosaan tehtiin toinen luokka sekä kolmenhuoneen ja keittiön asunto.

Vuoteen 1925 mennessä Putaankylän koulussa oli jo kolme opettajaa, joista yksi joutui työskentelemään oppilaineen käsityöhuoneessa. Vuonna 1935 kunnanvaltuusto osti lisämaata Kauppilan tilasta. Rakennusmestari Jussi Karvosen Maatalous- ja Kunnallisten rakennusten Piirustustoimiston suunnittelema lisärakennus valmistui suurimalta osalta vuonna 1936 ja vuoden 1938 loppuun mennessä oli myös yläkerran opettajan asunto valmistunut. Vuoden 1935 tienoilla J. Karvonen oli laatinut myös muutospirustuksia vanhempaan koulurakennukseen.

Kaikki rakennukset ovat hirsirunkoisia ja niissä on rossilattia sekä kylmät ullakkotilat; peltikaton alla on päre. Peltikatto on asennettu rakennuksiin mahdollisesti 1950–60-luvuilla ja maalattu 1990-luvun alussa. Rakennuksissa on säilynyt runsaasti vanhoja rakennusosia, mm. kaikki ikkunat ja peiliovet. Suurin osa koulurakennusten uuneistakin on säilynyt. Rakennuksissa on useita nelikulmaisia ja pönttöuuneja. Vanhimma luokasta on purettu jossain vaiheessa kaksi uunia, ja uudemmassa rakennuksesta kolme.

Koulurakennusten lisäksi pihapiiriin ovat kuuluneet liiteri, maakellari sekä saunarakennus, jonka paikalle on rakenteilla uusi piharakennus. Rakennukset muodostivat aikoinaan vanhan L:n muotoisen koulurakennuksen kanssa suojaisan pihan: 1970-luvun lopulla purettu liiterirakennus rajasi luoteissivua; sauna ja maakellari koillissivua. Liiterirakennuksessa olivat puuliiteri, varastohuoneet, navetta sekä ulkovessat.

Vanhassa koulussa toiminta on loppunut 1950- tai 1960-luvulla. Asukkaita siellä on ollut 1980-luvulle asti, minkä jälkeen luokkahuoneet ovat olleet erilaisina harrastustiloina. Nykyisin vanhimmassa luokkahuoneessa on huonekalujen entisöintiverstas.

Uudemmassa koulurakennuksessa on betoniperustus ja rossipohja; hirsirunko hakanurkalla. Rakennuksessa oli alun pitäen kolme luokkaa: kaksi alakoulun luokkaa ja veistoluokka. Länsipää on kaksikerroksinen ja sen alla on kellari: yläkerrassa on ollut yhden huoneen ja keittiön asunto ja alakerrassa kolmen huoneen ja keittiön asunto, molempiin oli oma sisäänkäynti. Asunnot on liitetty yhdeksi ilmeisesti 1980-luvulla ja alakertaan on tehty mm. aukkoja väliseiniin, asennettu muovimattoja ja lisäeristyksiä ym. sekä rakennettu sisäsauna 1983. Samaan aikaan tontille tehtiin viemärintiini. Oppilasvessoja ei kuitenkaan ollut vaan pihaan tuotiin 1987 WC-vaunu oppilaiden käyttöön. Uudemmassa rakennuksessa koulu loppui 1990-luvulla, minkä jälkeen siinäkin on ollut erilaisia harrastustiloja. Rakennuksessa on puusepänverstas.

1990-luvulla rakennusten ulkovuoraukset ja peltikatot on hiekkapuhallettu ja maalattu; samoihin aikoihin tehtiin sisävessat ja uudemman koulurakennuksen itäpään luokkaan asunto.

Karjalaiset ostivat koulun Haukiputaan kunnalta vuonna 2003, minkä jälkeen he ovat ryhtyneet kunnostamaan kiinteistöjä asuin- ja verstastiloiksi. Omistajilla on tarkoitus kunnostaa asunto kerrallaan. He ovat saaneet ympäristökeskuksen korjausavustusta kattojen ja jalkarännien kunnostukseen 2004. Nyt kunnostuksen alla on vanhimman koulurakennuksen pohjoispäädyn asunto, seuraavaksi olisi tarkoitus kunnostaa laajennusosan länsipäädyssä oleva asunto. Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke järjestää kunnostuksen yhteydessä kivijalan kunnostuskurssin ja peltikuoriuunin kunnostuskurssin.

Rakenteilla olevan piharakennuksen on suunnitellut arkkitehti Risto Suikkari. Rakennukseen tulee lämpökeskus ja saunatilat.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M, I

lähteet:

- Jaakko Jussila: Silmäys Haukiputaan kunnan kansakoulujen vaiheisiin vuosina 1875–1925. Oulu 1925.
- Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaiheita vv. 1875–1975. toim. Viljo Rönty. Haukiputaan kunta 1975.

Suullista tietoa antaneet 24.9.2004 Susanna ja Timo Karjalainen

kohteen nimi: **Rante-Pohjamo**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-160-3
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1778
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 asuinrakennus; 02 asuinrakennus; 03 navettarakennus; 04 talli-puohi; 05 riihi; 06 leikkimökki;

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu kaksi asuinrakennusta, talli-puohi, navettarakennus sekä riihi ja leikkimökki. Kaksikerroksinen päärakennus on mahdollisesti 1700-luvun lopulta. Tilan on aikoinaan omistanut kunnankirjuri ja valtiopäivämies Niilo Grundström. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa. Pihapiiri on edustava esimerkki perinteisestä talonpoikaisesta rakennusperinteestä. Rakennukset sijaitsevat keskeisellä ja näkyvällä paikalla. Ne muodostavat kokonaisuuden yhdessä Holman pihapiirin rakennusten kanssa.

Pohjamon pihapiiri sijaitsee Haukiputaan kirkonkylällä Kirkkotien ja entisen Santaholmantien risteyskohdalla länsipuolella, reilut 400 metriä Haukiputaan kirkolta länteen. Ympäriällä Kirkkotien ja Santaholmantien varrella on eri-ikäisiä omakotitaloja, ja itäpuolella on kaksi rivitaloa. Pohjoisessa on Kiiminkijoki. Joen ja Santaholmantien välissä on omakotitaloja ja peltoaukea. Entisen Santaholmantien koillispuolella on Holman pihapiiri (Kirkkotie 20, Holma).

Rakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun ja kulkemistaan avoimen pihapiirin. Vanhempi päärakennus sijaitsee lounais-koillisuuntaisesti pihan kaakkoisreunalla ja talli-puohirakennus on sitä vastapäätä. Toinen asuinrakennus rajaa pihan koillisreunaa tien suuntaisesti ja navettarakennus lounaisreunaa. Leikkimökki on navettarakennuksen itänurkalla pihakoivun katveessa ja riihi on talli-puohin luoteispuolella.

historia:

Rante-Pohjamon, ent. Pikku-Holman, tila on erotettu Holman kantatilasta (Rno19). Pihapiiri onkin rakennusjärjestykseltään hyvin samankaltainen kuin Holma. Holman tila on merkitty viimeistään vuoden 1691 maakirjaan. Niilo Grundström osti Pikku-Holman tilan vuonna 1872 Holman kantatilan isännältä Johan Holmalta. Haukiputaan kunnallislautakunnan esimies ja kunnankirjuri Niilo Aleksanteri Grundström (1838–1906) oli mukana vuosien 1877–78 valtiopäivillä Kemin tuomiokunnan talonpoikaissäädyn edustajana. Niilon poika Jaakko Grundström (suom. Pohjamo) osti tilan sisaruksiltaan vuonna 1916. Hanna ja Jaakko Pohjamon jälkeen tilaa isännöivät Saimi ja Pentti Pohjamo. Nykyisille omistajille Raija ja Timo Pohjamolle vanhempi päärakennus on siirtynyt 1980-luvulla ja koko pihapiiri 1990-luvun lopulla.

1900-luvun alussa pihapiirissä asui venäläisiä santarmeja ja 1940-luvulla saksalaisia sotilaita. Pihapiirissä on toiminut Haukiputaan Säästöpankki sekä Palovakuutusyhdistys. Säästöpankki aloitti toimintansa vuonna 1883. Niilo Grundströmin tytär Maria oli pankissa töissä. Jossain vaiheessa pihapiirissä asui omistajien lisäksi pankin kamreeri perheineen.

Pihapiiriin kuuluu kaksi asuinrakennusta, talli-puohi, navettarakennus, riihi ja leikkimökki. Pihapiirin eteläpuolella on ollut sauna ja luoteispuolella liiteri, vaunuvaja, aitta ja riihi, jotka on kaikki purettu. Santaholman sahalle

johtanut tie on kulkenut aikoinaan pihapiiriin poikki.

Perimätiedon mukaan vanhempi, kaksikerroksinen päärakennus on siirretty pihapiiriin listä. Rakennuksen pohjoispää on kaksikerroksinen ja eteläpään korkean pirtin päällä on varastoullakko. Ullakolla on näkyvissä massiivinen kannatinhirsi, jonka varaan välikatto ja vesikatto on tuettu. Alakerrassa on pirtti ja kaksi kamaria ja pohjoispään yläkerrassa eteinen ja yksi vinttikamari. Pirtin hirret ovat olleet kalkittuja sisältä. Lattian alla on perunakellari. Välipohjissa on turve-hiekka-turve –täyte. Kaksikerroksisen verannon sisällä ovat portaat toiseen kerrokseen ja niiden alla maitohuone. Verannosta johtavat ovet sekä pirttiin että kamariin. Verannon yläkerrassa seinässä ovat nimikirjaimet ja vuosiluvut: N K G 1887 ja E.M. 1926. Timo Pohjamon mukaan N K G ovat ilmeisesti Nils Grundströmin ja E.M. Erkki Meriläisen nimikirjaimet. Mahdollisesti rakennukseen on tehty joitain muutoksia em. vuosina. Yläeteisestä johtaa pirtin päälle matala ja leveä kaarevakarminen lautaovi, jossa on vanha lukko. Vinttikamarin sisäkatto on aavistuksen verran kaareva ja sen lattialaudoitusta kiertää jalkalistanana kourumainen lauta. Pirtistä on puhkaistu pieni ovi pohjoispään toisen kerroksen vinttikamariin 1940-luvulla. Päärakennuksessa on ollut tiilikatto jo 1900-luvun alusta, ja sen aluskatteena ovat olleet noin 1 cm:n paksuiset päreet. Kate on uusittu kokonaan vuonna 2004.

Nuoremman päärakennuksen kaakkoispääty on vanhempi ja se on rakennettu hirrestä, luoteispääty on kilpukoista. Rakennuksessa on sali, tampuuri, kööki, kamari ja pirtti on luoteispäässä. Rakennuksessa on kaksi verantoa, joista kaakonpuoleisesta mennään tampuuriin ja luoteen puoleisesta pirttiin. Tampuurista johtavat portaat vintille. Pankki on toiminut rakennuksen keskellä olleessa kamarissa. Rakennuksessa on asuttu viimeksi 1980-luvun puolivälissä. Nykyisin rakennuksessa toimii kankaankudontaa ja käsitöiden myyntiä harjoittava Rökönä Oy, jolla on puoti rakennuksen entisessä salissa. Pirttipääty on remontissa, jossa se lisäeristetään ja rakennetaan sisävesä. Huoneeseen tulee Ecoriver:n toimisto.

Navettarakennuksessa ovat navettakeittiö, sauna, navetta, lato, talli ja elosuoja. Talli on rakennettu ladon sisään. Navettarakennuksen pihanpuolelle on tehty rehusiilo betonitiilistä vuosien 1945–48 välillä. Tilalla on ollut lehmiä 1950-luvun lopulle asti. Navettaosa on kunnostettu puutyöverstaaksi.

Talli-puohirakennuksessa ovat etelästä pohjoiseen kaksi tallia, jyvääitaa ja puohi. Puohista löytyneessä naulapuussa on vuosiluku 1778. Kaksikerroksisen rakennuksen eteläpään talliosassa on rinta, etuseinä on laudoitettu. Pohjoispään aitta ja puohi ovat suoraseinäiset. Tallien hirsinen väliseinä on jossain vaiheessa sahattu pois ja tehty myöhemmin uudelleen rankorakenteisena. Perimätiedon mukaan toinen tallinovista voisi olla Haukiputaan kirkon tapulin ovi, mutta varmaa tietoa ei ole. Ovi on tehty V:n muotoon asetetuista profiloiduista laudoista. Jyvääitan alakertaan on johtaa leveä kaarevareunainen aukko, jonka kannattimina ovat puun juurakot. Aukossa on pariovet. Jyvääitan yläkerrassa on säilytetty hevosten valjaita ja nukuttu kesäisin.

Kilpukoista rakennettu riihi on siirretty lähemmäs pihapiiriä talvella 2005, koska kunta rakensi uuden tien riihen paikalle. Siirron yhteydessä rakennuksen alaosa jouduttiin sahaamaan pois noin puolimetriä lumen ja jään takia. Leikkimökki on rakennettu vuonna 1943.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

10.6.2005 Raija ja Timo Pohjamo (s.1941)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

-Liisa Ervasti-Julku ja Martti Asunmaa: ”Haukiputaan historiaa ja nykypäivää”, teoksessa: Haukipudas. Jyväskylä 1986.

-Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970

kohteen nimi: **Reinilän huvila (Ala-Ämmö)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-57-86

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1886

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 huvila; 02 sauna; 03 leikkihuone; 04 puohi ja kellari; 05 mankelihuone; 06 kellari; 07 navetta; 08 venehuone;

kuvaus:

Oululaisen Reinilän suvun hirsirunkoinen huvila on rakennettu vuonna 1886. Kiiminkijoen suussa Ala-Ämmössä sijaitsevaan pihapiiriin kuuluvat huvilarakennuksen lisäksi pääasiassa samalta ajalta peräisin olevat sauna, kellarihuohi, mankelihuone, leikkihuone, kellari, navettarakennus. Rakennukset ovat säilyneet lähellä alkuperäistä asuaan. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Reinilän huvila sijaitsee Santaholmassa Kiiminkijokisuun etelärannalla, noin kaksi kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen. Rakennuspaikka on kivikkoinen korkea niemennokka. Eteläpuolella on entisen Santaholman sahan alue, joka on kaavoitettu omakotitaloalueeksi ja rakennettu pääasiassa 1990- ja 2000-luvuilla. Huvilan naapurina kaakkoispuolella on Ämmön/Kropsun tila. Länsi- ja lounaispuolella on metsää, jonka takana on Pappilanlahti. Tontin kivikkoiset rinteet ovat kasvaneet umpeen sammalta ja varvikkoa, lisäksi tontilla on suuria kuusia ja mäntyjä. Kasvillisuus on lähes luonnontilassa.

Huvila sijaitsee luoteis-kaakkosuuntaisesti tontin keskivaiheilla ja sauna on hieman alempana sen pohjoispuolella. Entinen ruokapuohi kellareineen sijaitsee huvilan itäpuolella niin ikään joelle viettävässä rinteessä; uudempi kellari on sen eteläpuolella. Leikkihuone sijaitsee huvilan eteläpuolella ja mankelihuohi on tontin kaakkoisrajalla. Navettarakennus sijaitsee tontin lounaisreunalla ja venevaja luoteeseen päin viettävässä rinteessä. Ennen veden pirtalla sijainnut venevaja on nyt useamman metrin päässä rantaviivasta. Ajotie Lanssipihalta huvilalle tulee tontin etelänurkassa sijaitsevan portin läpi.

historia:

Ala-Ämmön tilalla sijaitseva huvila on oululaisen Reinilän suvun huvila. Pankkikomissaari Johan Edvard Rehnback ja Betty Rehnback vuokrasivat Kiiminginjoen suussa sijaitsevan niemen nimeltään Koninnokka vuonna 1886. Koninnokka kuului tuolloin torppari Juho Kropsun jakokunnan maasta vuokraamaan torppaan. Paikka oli tuolloin pelkkää kivikkoa. (Mm. vanha kuva v.1897.)

Alkuperäinen nimi huvilalle oli Rauhala, seuraavaksi se nimettiin Rhenbäckin huvilaksi, ja paikka on tunnettu pitkään Rhenbäckin nokkana tai Rhenbäckin huvilana. Vuonna 1906 suvun nimi muutettiin Reiniläksi, jolloin myös huvilan nimi muuttui Reinilän huvilaksi. Tilan nimi Ala-Ämmö on kuitenkin vakiintunut paikkakunnalla.

Kaikki Ämmön palstat olivat alun perin jakokunnan maalla, ja ne on lunastettu vuoden 1925 Torpparivapautuslain nojalla. Huvilan varsinainen pihapiiri oli 1½ ha, ja myöhemmin ostettiin viereinen ns. Turvakko-metsä laidunmaaksi. Tila hankittiin talvella 1886 ja muuttamaan päästiin jo samana kesänä.

Huvilan suunnittelussa ei ollut mukana arkkitehteja, vaan Rehnback suunnitteli rakennuksen pohjapiirustukset itse.

Huvilarakennus sai pohjalaisia piirteitä, koska isäntä oli kotoisin Etelä-Pohjanmaan Orisbergista. Perimätiedon mukaan rakentajat olisivat olleet joko oululaisia tai eteläpohjalaisia kirvesmiehiä, ja mukana on ollut myös torppari Juho Kropsu. Rakennustöitä valvoi Maunun sahan konemestari Räinen. Rakennuksen hirsiseinien sisäpuolella on siirtomerkit nurinpäin. Rakennus on laudoitettu ulkoapäin. Huvilan yläkerta oli ensiksi avoin ja parin kesän jälkeen päätyihin tehtiin lankkuseinäisiä huoneita lapsille ja apulaisille. Muita suurempia muutoksia ei ole tehty.

Samana vuonna huvilan kanssa rakennettiin myös navettarakennus, sauna, vanha kellari ja sen päälle varasto/ruokapuohi ja venevaja. Mankelipuohi ja leikkihuone rakennettiin hieman myöhemmin. Leikkihuoneessa oli alun perin oikea pieni hella, josta oli piippu ulos. Mankelipuohissa on ollut kivimankeli ja höyläpenkki. Vuonna 1913/14 rakennettiin uusi kellari, koska vanha oli liian pieni ja lämmin kesällä. Uuden kellarin lattian liuskekivet on tuotu läheisestä Miehikän saaresta. Halssi ja katto on uusittu ainakin kerran.

Pankkikomissaari Edvard Rehnäck oli Suomen pankin kassanhoitajana ja sittemmin johtajana Oulussa. Perhe muutti aina kesäisin kaupunkitalostaan huvilalle. Perheeseen kuului vanhempien lisäksi 11 lasta. Koulun lopun jälkeen perheen pojat tulivat ensin Ämmöön valmistelemaan paikkaa kesäkuuntoon; ja muu perhe seurasi hieman myöhemmin perässä; myös kotiapulaiset muuttivat. Mukanaan heillä oli kolme lehmää, joita varten oli pieni navetta ja lato. Turvakon laitumella oli toinen heinälato.

1900-luvun puolivälissä lähistöllä olleeseen satamaan (nyk. venesatama) kulki Oulusta Reinilän yhtiön omistaman laiva, jolla päästiin kätevästi käymään kaupungissa.

Pihapiiriä ympäröivä aita on ollut alun perin pystyaita. Kyyni Reinilä veisti pallot ja portinpylväät vuonna 1935 vanhasta puomitukista. Pallot tervattiin joka vuosi. Portti on uusittu 1990-luvulla Karjalasta tilatusta hirrestä samanlaiseksi kuin alkuperäinen. Pystyaita on uusittu ainakin kahdesti.

Nykyisin pihapiiriin kuuluvat huvila, sauna, puohi ja vanha kellari, mankelihuone, leikkihuone, kellari, navettarakennus ja venevaja. Navettarakennuksessa on navetta, heinälato ja käymälä sekä sodan aikana rakennettu kanakoppi heinäladossa. Huonokuntainen ruokapuohi uusittiin samalle paikalle 1990-luvun lopulla. Samalla tuettiin vanhan kellarin kiviseiniä, jotka olivat kaatumassa sisäänpäin. Venevajan katto on uusittu kahdesti.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET
23.5.2005 Leo Erme

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Rauhala 50-vuotias. Otteita vuoden 1939 sukujulkaisusta. Reinilän sukujulkaisu, Helsinki 1974/100. (Matti Reinilän kotiarkisto.)

-Talon arkistossa on yksityiskohtaisempia tietoja eri rakennusvaiheista, mm. päiväkirjoja vuosilta 1921–46. Valmisteilla on myös talon historiakirja 100 vuoden ajalta.

kohteen nimi: **Torvela ja Suutari**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-46-9/46-18

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1908

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 navettarakennus; 03 ruoka-aitta; 04 vaateaitta; 05 riihi;

kuvaus:

Torvelan ja Suutarin tilojen muodostamaan rakennusryhmään kuuluu useita perinteisiä hirsirakennuksia 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta, mm. kaksi päärakennusta, kivilavetta 1890-luvulta, patsasaittoja jne.

Kohteella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Torvelan tila sijaitsee Jokikylässä Kiiminkijoen itäpuolella, noin seitsemän ja puoli kilometriä Haukiputaan kirkolta itään päin. Torvelan tilan rakennukset muodostavat yhteisen rakennusryhmän Suutarin tilan (Suutarintie 24) rakennusten kanssa. Rakennusryhmä on joen varrella olevan peltoaukean reunassa; koillispuolella on metsää. Peltoaukean eteläpuolella ovat Jokelan koulu ja Örnin karjatila.

Rakennukset muodostavat neljältä sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Suutarin tilan rakennukset sijaitsevat pihapiirin kaakkoispuolella. Torvelan päärakennus sijaitsee pihan luoteispuolella ja Suutarin päärakennus on kulmittain sen kaakkoispuolella. Lavetta rajaa koillispuolta ja Suutarin kivilavetta rajaa kaakkoispuolta. Päärakennuksen ja lavetan välissä on maakellari. Aitat sijaitsevat rinnakkain päärakennuksen luoteispuolella ja riihi on niiden takana. Rantasauna sijaitsee pihapiirin länsipuolella aivan Kiiminkijoen rannassa. Jokelan koululta tuleva Suutarintie kulkee Suutarin päärakennuksen lounaispuolelta Torvelan päärakennuksen lounaispuolelta. Pihapiirin koillispuolelta kulkee Siirtolantie. Pihapiiri rakennusten välissä on perinteinen avoin nurmikenttä, puut ja pensaat ovat rakennusten seinustoilla ja sivuilla.

historia:

Suutarin tila on jaettu vuonna 1910 kahden veljeksien Jaakon ja Kustaan kesken. Kustaa Suutari rakensi vanhan pihapiirin viereen uudet rakennukset (nyk. Torvela). Jaakko jäi vanhan pihapiirin isännäksi. Jaakko Suutari teki aikoinaan rekiä ja muita hevoskaluja, ja Kustaa Suutari puolestaan oli tunnettu kirvesmies ja rakentaja.

Kaksi tilaa muodostivat 1900-luvun alussa umpipiikan, jonka jokainen sivu oli suljettu rakennuksilla. Kärrytie kylältä tuli vanhemman päärakennuksen ja kivilavetan välistä keskelle pihaa, ja jatkui navettarakennusten välistä karjakujana metsälaitumille. Enimmillään pihapiiriin kuuluivat kaksi asuinrakennusta, kaksi navettarakennusta, kaksi kesäkeittiötä, kolme aittaa, kellari, puohirakennus, saunarakennus, puuliiteri, kaksi tai kolme riittä ja elosuoja, palvaamo, kaksi pajaa, varastolaito ja autotalli. Lisäksi niityillä oli vielä muutama lato.

Kalle Torvela Asemakylän Torvelasta tuli kotivävyksi Kustalle 1920-luvulla. Kustaan tytär Jenni ja Kalle Torvela jäivät isännöimään tilaa ja Kustaa itse muutti Revonlahdelle. Kustaa Suutarin talossa oli aikoinaan monia edistyksellisiä keksintöjä: Navettarakennuksen luoteispäädyssä on ollut tuulimylly, jonka tuottamalla energialla nostettiin vettä kaivosta, ja tuotettiin sähköä. Navettarakennuksen sisällä oli vanha laivan höyrykattila vesisäiliöineen ja myöhemmin myös sähkömoottori. Pihan poikki johti rautainen vesijohto asuinrakennukseen.

Asuinrakennuksen koillispuolella oli kesäkeittiö, joka paloi vuonna 1940. Paikalle rakennettiin uusi sota-aikana. Rakennuksessa oli kesäpuoli, sauna ja pesutupa. Rakennusten alla ollut kellari on muurattu luonnonkivistä ja katto valettu betonista. Kesäkeittiö on purettu vuoden 1990 tienoilla, jonka jälkeen maakellariin tehtiin uusi sisäänkäynti.

Kilpukoista rakennettu navettarakennus on tehty vuoteen 1908 mennessä, jolloin Maunun saha lopetti toimintansa. Rakennuksen luoteisosassa oli navetta, ja kaakkoispäädyssä lantala, pihanpuolella olevassa siivessä oli talli. Tallin ja navetan ylisille johti ajosilta pihalta. Siltaa pitkin voitiin ajaa hevosella ja pienellä traktorilla. Tilalla oli karjaa 1960-luvun puoliväliin asti. 1990-luvun puolivälissä navettapäätyn tehtiin kattilahuone ja puuliiteri. Ajosilta on purettu 1990-luvulla ja lantalaosa vuonna 2004. Päädyssä ollut ikkuna on siirretty uuteen ulkoseinään ja päätyn on tehty kaksi autotallia. Rakennuksessa oli alun perin pärekatto, seuraavaksi huopakatto, ja peltikatto on asennettu vuonna 2004. Navettarakennuksen pihanpuolella on ollut peiterimalaudoitus 1950-luvulta asti, ja koko rakennus on tarkoitettu vuorata samalla laudoituksella. Navetan ilmanvaihto toimi välikaton kannattajien kohdalla ulkoseinissä olevien liukuluukkujen kautta. Luukut ovat mahdollisesti huolehtineet myös rakenteiden kuivumisesta, sillä välikatto on edelleen hyväkuntoinen. Sen sijaan luoteispäätysinä on lahonnut ilmeisesti vesisäiliön ympärille valuneesta/tiivistyneestä vedestä.

Torvelan ruoka- ja vaateaittojen ikä ei ole tiedossa, mutta rakenteista päätellen ne ovat mahdollisesti 1800-luvun alusta. Molemmissa ovat alusrakenteena patsaat. Vaateaitassa on sisäänpäin aukeava ovi, jossa on puukoppalukko. Hirret on käännetty, sillä ne ovat harmaat sisäpuolelta. Ruoka-aitan vesikattorakenteena ovat harjalta räystäälle ulottuvat halaspuolikkaat. Rakennuksen yläkerrassa on suuri tynnyri, jossa on vuosiluku 1845. Tynnyri on koottu aitan sisällä sillä se ei mahdu aukoista. Laarilankut on irrotettu, mutta ne ovat säilössä yläkerrassa. Aittoja on nostettu 1960-luvulla, ja ne on muutettu myöhemmin nukkuma-aitoiksi.

Aittojen takana ollut suuri elosuoja-liiterirakennus on purettu 1960-luvulla. Riihi on rakennettu viimeistään ennen sotia, ja siellä on puitu vielä 1950-luvulla. Riihen lähistöllä on ollut toinen riihi. Viljojen oljista tehtiin katteet latoihin, joita tilalla oli aikoinaan yli kymmenen. Riihen välikatto ja kiuas on purettu.

Peltoaukean reunalla on ollut myös lankuista ja hirsistä tehty palvaushuone, joka sekin on purettu 1960-luvulla. Navetan pohjoispuolella metsänreunassa on ollut paja.

Torvelaan kuuluu lisäksi Kiiminkijoen rannassa oleva rantasauna, joka on rakennettu 1980-luvun alussa. Pihapiirissä oleva leikkimökki on 1980-luvun puolivälistä.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

15.7.2005 Annikki Suutari ja Lauri Suutari sekä Seija ja Erkki Torvela

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Liisa Ervasti-Julku ja Martti Asunmaa: "Haukiputaan historiaa ja nykypäivää", teoksessa: Haukipudas. Jyväskylä 1986

kohteen nimi: **Törmälä**
kunta: Oulu
kiinteistötunnus: 564-410-3-367
kylä/k.osa: Haukipudas
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: noin 1870
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Törmälän pihapiiri sijaitsee Kiiminkijoen etelärannalla Ukonkaivoksen alueen uuden asutuksen ulkopuolella vanhassa viljelymaisemassa, näkyvällä paikalla Myllysaarentien kaarteessa. Lähistöllä sijaitsevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi luokitellut Huovelinin (Jussilan) saha ja mylly sekä Pieti-Jussilan talo.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi tupa-puohi-tallirakennus, liiteri ja sauna. Pihapiirin kaakkoislaidalle vanhan navetan paikalle on rakenteilla (2015) uudisrakennus. Pihapiirin ulkopuolella on kaksi hirsiaittaa. Taloon kuuluu lisäksi pihapiirin ulkopuolella sijaitseva vuonna 1906 rakennettu hirsirakenteinen riihi, erillinen lautarakenteinen elosuoja, vuonna 1937 osittain hirrestä rakennettu kuivaamo ja 1980-luvulla navetan taakse siirretty heinälato. Kohde on esimerkki perinteisestä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Sillä on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Rakennuksia on kunnostettu ja asuinrakennuksen kuisti on uusittu vuoden 2005 jälkeen.

historia:

Vuodelta 1787 olevan kartan mukaan paikalla on asunut tuolloin Antti Jussila. Talo on ollut joen suuntainen. Tila on aikanaan erotettu Jussilan perintötilasta. Nykyisen omistajan suku on ostanut sen vuonna 1876.

Asuinrakennuksen lounaispuolella, osin liiterin paikalla, on ollut tupa-puohi-tallirakennuksen suuntainen vanha päärakennus, joka on purettu 1900-luvun alussa. Vuonna 1861 siihen muutti laestadiolaistunut pariskunta Kemistä. Siinä on pidetty Haukiputaan ensimmäiset laestadiolaisten seurat 17.8.1863. Saarnaajana oli Sokea-Moses eli Moses Kankainen Pellosta. Seuroissa tapahtui suuri herätys ja laestadiolaisuus sai vahvan jalansijan Haukiputaalla. Talossa on myyty kahvia uittoporukoille.

Nykyinen päärakennus on rakennettu kahdessa vaiheessa. Luoteispään pirttiosa on tehty noin vuonna 1870. Lounaispään jatko-osa ja pirttiosan uusi korotettu kattorakenne on tehty ullakon hirteen tehdyn liitumerkinnän perusteella vuonna 1894. Jatko-osan seinien paperoinnissa on käytetty 1880-luvun ja 1890-luvun alun sanomalehtiä. Pirtin hissiseinät on verhoiltu 1930-luvulla Oulu-tapetilla. Pirtin lattiaa on korotettu ja lämmöneristetty kutterinlastulla vanhan lankkulattian päälle 1950-luvulla. Myös jatko-osan lattiaa on korotettu ja samalla sen osan ikkunoita nostettu. Alakerran ikkunat on uusittu ilmeisesti samassa yhteydessä 1950-luvulla. Navetassa on ollut karjaa vuoteen 1995 saakka.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

25.9.2004

Seppo Törmälä

Tapio Törmälä

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, 1993

Vahtola, Jouko, Haukiputaan seurakunnan historia, Haukiputaan seurakunta 1980

Törmälöiden hallussa oleva asiakirja-aineisto

kohteen nimi: **Vanha pappila (Salmelan pappila)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-63-1

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: päärakennus 1796, rippikoulutupa 1800-luku, talousrakennukset 1800-luku ja 1900-luvun alku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 päärakennus; 02 rippikoulutupa; 03 'föрмааki'/puuliiteri ja pyörävaja; 04 autotalli ja varasto; 05 kivikellari; 06 aitta; 07 sauna; 08 riihi;

kuvaus:

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan pappilan päärakennus on rakennettu 1796 ja jatkettu 1900-luvun vaihteessa. Rakennuksen on suunnitellut rakennusmestari Jacob Rijf. Pihapiiriin kuuluvat lisäksi rippikoulutupa 1800- ja 1930-luvulta, kaksi rankorakenteista varistorakennusta mahd. 1900-luvun alkupuolelta, kaksiosainen kaksikerroksinen jyvääitta ja lohkokivistä holvattu kellari 1800-luvulta, sauna 1930-luvulta ja riihi. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Salmelan pappila sijaitsee Haukiputaan Ervastianrannalla noin 1,5 kilometriä Haukiputaan kirkolta länteen päin. Pihapiiri on Rannantien eteläpuolella; tien pohjoispuolella on umpeen kasvanut Pappilanlahti. Ympäristöään hieman korkeammalla sijaitsevat rakennukset muodostavat väljän kolmelta sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Tien ja pihan välissä on pieni metsikkökaistale; pihapiirin eteläpuolella on viljelyksessä oleva peltoaukea, jonka keskellä on riihi. Länsipuolella Lassilantien varrella on eri-ikäisiä omakotitaloja ja reilun kolmen sadan metrin päässä Markuksen kulttuurihistoriallisesti arvokas pihapiiri.

Päärakennus sijaitsee lounais-koillissuuntaisesti pihapiirin keskellä ja rippikoulutupa on kulmittain sen länsipuolella. Tuparakennuksen luoteispuolella on samansuuntaisesti sijaitseva autotalli-varistorakennus. Rakennuksia vastapäätä pihan koillisreunalla sijaitsee nykyinen pyörävaja. Purettu kivinavetta rajasi pihan luoteispäätyä. Päärakennuksen eteläpuolella sijaitsevat kellari, sauna ja aitta muodostaen pienemmän suorakaiteen muotoisen pihan.

Etupihan keskellä on pyöreä nurmialue puineen ja pensaineen. Pihapiirin ja rakennusten reunamilla on myös puita ja pensaita, mm. kuusia, mäntyjä, koivuja, lehtikuusia, pensasmäntyjä, terijoen salavia, jne.

historia:

Maaherra Wrangell määräsi vuoden 1690 talvikäräjillä Haukiputaan kappalaisen pappilaksi ¼ manttaalin Salmelan kruununtilan, koska pappila-asiaa ei oltu muuten saatu ratkaistua. Kappalaiset olivat kuitenkin tyytymättömiä tilaan ja he vuokrasivat sen talonpoikaismiljelijälle. Vuonna 1723 Salmelaan liitettiin ¼ manttaalin Takku elinkelpoisuuden lisäämiseksi. Eric Frosterus oli ensimmäinen kappalainen, joka asui Salmela-Takun virkataloa. Hän muutti pappilaan vuonna 1737, ja parin vuoden kuluttua tehdyn katselmuksen mukaan pappilaan kuuluivat: tupa, kamari, leipomatupa, sauna ja 3 tynnyrinalaa (1,3 ha) peltoa.

Pappilaa kunnostettiin, mutta pikkuvihan aikaan venäläiset ryöstivät sen. 1790-luvulle tultaessa pappila oli rappiolla ja vuonna 1795 tehtiin päätös uuden pappilan päärakennuksen rakentamisesta. Vuonna 1796 valmistuneen uusklassistisen rakennuksen on suunnitellut ilmeisesti pietarsaarelainen rakennusmestari Jacob Rijf, joka oli toiminut vuodesta 1784 Länsipohjan lääninrakennusmestarina. Vuonna 1818 pidetyn katselmuksen

mukaan pappilassa oli siis uusi päärakennus (sali, kolme kamaria, keittiö ja eteinen), vanha asuinrakennus (neljä kamaria ja eteinen), pirttirakennus, viinanpolttohuone, aitta-vaunuliiteri, lammashuone, navetta, paistihuone, talli, rehulato, sauna, vanha talli, sikala, aitta, kaksi kaivoa, uusi ja vanha riihi, vanha olkilato, kolmas riihi, pieni olkilato ja kivikellari; lisäksi oli tietysti niittylatoja. Kaikissa rakennuksissa oli tuohikatto.

Pappilassa on harjoitettu aikoinaan laajalti maataloutta: vuonna 1798 pappilassa oli peltoa 23 tynnyrinalaa eli n. 9,9 ha, niittyä 80 kuormanalaa, 15 lehmää, 2 hevosta, 6 nuorta nautaa ja 30 lammasta. 1870-luvun alussa pappilassa oli metsää noin 209 ha.

Vuonna 1881 pappilassa tehtiin korjaustöitä: vuoraus uusittiin, ikkunat, ovet, lattiat ja tulisijat korjattiin. Seuraavana vuonna päätettiin rakentaa uusi kivi-navetta. Vuoden 1896 katselmuksessa pihapiirissä oli päärakennus, pienempi asuinrakennus, pirttirakennus, liiterirakennus, talli, navetta, makasiini, aitta, 4 riihtä, 2 olkilatoa, sauna ja halkovaja. Päärakennuksen koillispäätyyn päätettiin rakentaa kaksi uutta huonetta ja muita korottaa ja korjata tulisijoja. Vuonna 1939 todettiin, että navetta, rippikoulutupa ja ajokaluvaja oli uudistettu.

Vuonna 1953 rakennettiin uusi pappila kirkonkylälle ja Salmela muuttui kappalaisen virkataloksi; se on toiminut myös kanttorien asuintalona.

Päärakennusta on jatkettu myös lounaispäädyssä yhdellä huoneella ja verannalla 1900-luvun vaihteessa. Peruskorjaus on tehty vuonna 1986 Museoviraston valvonnassa, samalla kunnostettiin myös sisäsauna, joka oli rakennettu mahdollisesti jo 1960-luvulla. Keittiötä on kunnostettu 2000-luvun alussa. Hirsirunkoisen rakennuksen vanhimman osan perustuksena on multapenkki. Päärakennuksessa on sali, ruokasali ja keittiö sekä viisi kamaria ja porstua; yläkerta on avointa ullakkoa. Rakennuksen luoteissivulla on kolme verantaa.

Pihapiiriin kuuluvat nykyisin rippikoulutupa 1800- ja 1930-luvuilta, kaksi rankorakenteista varastorakennusta 1900-luvun alkupuolelta, kaksiosainen kaksikerroksinen jyvääitta ja lohkokivistä holvattu kellari 1800-luvulta, sauna 1930-luvulta ja pihapiirin eteläpuolella oleva riihi.

Pihapiiristä on purettu kaksi rakennusta 1900-luvun puolivälin jälkeen: suorakaiteen muotoisen pihapiirin luoteispäätä rajannut kivi-navetta on purettu 1970-luvun taitteessa. Toinen puretuista rakennuksista oli hirsirunkoinen ja sitä oli arveltu vanhaksi navettarakennukseksi. Pihapiirin kaakkoispuolella sijainnut rakennus romahti ja hävitettiin lopullisesti 1996.

Tuparakennuksen vanhempi osa on ilmeisesti 1800-luvulla rakennettu arentimiehen asunto rakennuksen kaakkoispäässä; luoteispäässä oleva rippikoulutupa on 1930-luvulta. Verannossa on erilliset sisäänkäynnit. Asunnossa on asuttu ainakin 1950-luvulle asti. Pirtin seinillä on rintapaneeli ja seinien yläosa pinkopahvitettu; katossa on panelointi.

Päärakennuksen eteläpuolella on suuri jyvääitta, mahdollisesti 1800-luvulta. Rakennuksen luoteispäädyssä ja koko yläkerrassa ovat isot viljalaarit; kaakkoispää on ollut muussa varastokäytössä. Hirsirunkoinen saunarakennus on mahdollisesti 1930-luvulta ja se on kunnostettu vuonna 2001. Välillä rakennus oli jopa hevostallina. Pihapiirissä on ollut aikoinaan useita kaivoja. Hirsisen riiden eteläpuolella on ollut lato ja kaakkoispuolella mahdollisesti elosuoja. Pappilan pellot ovat vuokrattu Jokikyläläiselle maanviljelijälle.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, M, R, I

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

23.5.2005 kanttori Hannu Niemelä

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Marti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

-Jouko Vahtola: Haukiputaan seurakunnan historia. Haukiputaan seurakunta 1980.

kohteen nimi: **Vanha Vahtola ja Vahtolankartano**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-14-129 / 14-183

kylä/k.osa: Haukipudas

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: 1800-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 maatilan päärakennus; 02 asuinrakennus; 03 Vahtolan Kartano; 04 puohi; 05 talli; 06 Vahtolan Kartano sauna / paja; 07 savusauna; 08 elosuoja; 09 riihi;

kuvaus:

Vahtola on yksi Haukiputaan vanhimista kantatiloista. Pihapiirissä on useita hirsisiä rakennuksia 1800-luvulta: kaksi/kolme asuinrakennusta, puohirivi, talli, riihi ja elosuoja. Asuinrakennukset sijaitsevat näyttävänä rivistönä pihapiirin lounaisreunalla. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Vahtolan pihapiiri sijaitsee Martinniementien noin kolme kilometriä Haukiputaan kirkolta pohjoiseen. Rakennusryhmä on Martinniementien eteläpuolella Vahtolanlahti-nimisen tien varrella. Pihapiirin eteläpuolella on Vahtolanlahti, joka on aikoinaan ollut huomattavasti suurempi merenlahti. Lahden itäpuolella Martinniementien varressa on Luukelan kantatilan pihapiiri. Pihapiirin itäpuolella on Martinniementielle asti ulottuva peltoaukea, jossa on hevosaitauksia, ja pohjoispuolella on metsää. Pihan länsipuolella ollut peltotilkku ja lahden rannat ovat kasvaneet umpeen.

Rakennukset muodostavat pitkänomaisen kahdelta sivulta rajatun pihapiirin. Asuinrakennukset rajaavat pihan itäsivua ja puohirivi ja talli ovat pohjoissivulla. Ajotie tieltä pihaan tulee puohi- ja tallirakennusten välistä. Länsisivulla on ainoastaan kivinavetan rauniot. Vahtolan Kartanon saunarakennus on asuinrakennusten kaakkoispuolella, ja Vanhanvahtolan sauna sekä riihi ja elosuoja ovat pihapiirin pohjoispuolella Martinniementielle menevän tien varrella. Piha on perinteinen avoin nurmikenttä, puut ja pensaat ovat pihan ja rakennusten reunamilla. Pihan etelänurkasta johtaa kuja Vahtolanlahden rantaan.

Päivitysinventoinnissa 2015 todettiin, että asuinrakennuksia on kunnostettu vuoden 2005 jälkeen. Pihapiirin ulkopuolelle sen luoteispuolelle on rakennettu uusi asuinrakennus, joka näkyy pihaan puohin ja tallin välistä.

historia:

Vahtola on yksi Haukiputaan vanhimista kantatiloista, ja sen on saanut nimensä mahdollisesti Lounais-Suomesta kotoisin olleelta wachtu-nimiseltä mieheltä, joka esiintyi veroluetteloissa ainakin 1540-luvulla. Juhani Korpisuon mukaan tilan ensimmäinen asukas olisi ollut Ahvenanmaalta kotoisin ollut Ruotsin armeijan sotilas Mickel Mickelsson, joka sai alueen läänityksekseen 1400-luvun puolivälissä. 1400-luvun puolivälin rantaviivan mukaan tila on ollut aivan meren rannalla, mutta maankohoamisen seurauksena 1800-luvun lahtikin on kuivunut jo vaatimattomaksi.

Entisen Vahtolan pihapiirin rakennukset sijaitsevat nykyään kahdella eri tilalla. Kantatila ja pihapiiri on jaettu 1900-luvun alussa kahden veljeksien kesken. Tila on jaettu uudelleen vuonna 1946 neljään osaan. Vanhempi päärakennus, toisen asuinrakennuksen pohjoispääty ja niiden pohjoispuolella olevat piharakennukset kuuluvat Vanhaanvahtolaan no14:184 ja toisen asuinrakennuksen eteläpääty ja sen kaakkoispuolella oleva saunarakennus kuuluvat Vahtolan Kartanoon no14:129. Varsinaisen pihapiirin ulkopuolella olevat riihi ja elosuoja kuuluvat

Vahtolan Rno14:176 tilalle, jolla on uusi talouskeskus.

Pihapiiri on ollut perinteinen neljältä sivulta rajattu umpipiha, mutta eteläsivulla ollut vanha päärakennus on purettu jo 1960-luvulla ja länsisivulla ovat ainoastaan kivilavetan rauniot. Vahtola on ollut aikoinaan vauras ja vilkas tila. Pihapiirissä on asunut useita ruokakuntia, sillä rakennukset on jaettu kuuteen eri asuntoon ja vanhassa päärakennuksessa on ilmeisesti ollut kaksi huoneistoa. Rakennuksesta on enää muistona vanha kivikellari, jossa on rautainen koristeellinen ovi. Pihapiirissä on toiminut kauppa 1900-luvun alussa, ja aikoinaan Vahtolan isännällä oli myös kaksi purjelaivaa. Pihapiirissä on asuttu 1990-luvun vaihteeseen asti. Osassa huoneistoja on ollut vuokralaisia.

arviointi:

MRKY 2015: M, R, H, Ht

lähteet:

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

17.9.2004 Leena Pohjamo (s.1954)

2.8.2005 puhelimesta Juhani Korpisuo (s.1955)

KIRJALLISUUS, PIIRUSTUKSET, ASIAKIRJAT

-Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I. Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Jouko Vahtola: "Haukiputaan vanhan nimistön alkuperä". Esitelmä Haukiputaasta. Kellon – Haukiputaan kotiseutujulkaisu IV. Kellon – Haukiputaan kotis.yhdistys ry 1995.

-Ervasti-Julku – Asunmaa: "Haukiputaan historiaa ja nykypäivää", Haukipudas. Jyväskylä 1986.

-Terho A. Könönen: Martinniemen saha 75 vuotta. Martinniemen saha 1905–1980. Rauma-Repola Oy, Joensuu 1981.

kohteen nimi: **Hietalanmäen koulu**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-264-0

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1906, 1937

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Hietalanmäentie 27 Hietalanmäen koulu; Hietalanmäentie 27, Piharakennus;

kuvaus:

Hietalanmäen koulu on valmistunut vuonna 1906. Koulu on rakennettu kahdessa osassa. Vanhempi osa erottuu korkeana, puolitoistakerroksisena rakennuksena haukkaikkunoineen. Alun perin rakennuksessa on ollut luokka, käsityöluokka ja yläkerrassa opettajanasunto. Koulua laajennettiin vuonna 1934 rakentamalla siipirakennus johon sijoittui keittola. Laajennus edustaa tyypillistä J.Karvosen uusklassistisvaikutteista kyläkouluarkkitehtuuria.

Alun perin koulurakennus ja piharakennus (purettu) ovat edustaneet jugendvaikutteista klassismia. Jugendvaikutteet ovat näkyneet erityisesti ikkunoiden kehyslaudoituksessa sekä puitejaossa. Saneerauksen yhteydessä jugendtyyliset laudoitukset on vaihdettu klassismia edustaviin laudoituksiin. Ikkunoiden puitejako on myös muuttunut eteiskuistia lukuun ottamatta. Sen ikkunoiden ulkokarmi puitejakoineen on alkuperäinen (1906). Interiörissä klassistiset peiliväliovet on vaihdettu 1940-luvulla yksinkertaisempiin peilioviin, jotka tyylillisesti ovat pelkistettyä funktionalismia enteilevää klassismia.

Harjakattoisen rakennuksen julkisivut on vaakapaneloitu, paneelin leveys on vanhemmassa siivessä kapeampaa. Sokkeli on hakattua luonnonkiveä. Ikkunat ovat pieniruutuiset, päädyissä on asuntojen ikkunat. Vanhan osan päädyssä lisäksi koristeellinen pikkuikkuna.

Koulurakennusta on kohdeltu säilyttäen ja paljon alkuperäisiä rakennusosia on tallella. Piharakennuskin on tallella. Koulun rauhallinen miljöö on kuin aikamatka menneisyyteen.

historia:

Keski-Kellon koulupiiri perustettiin 1906. Koulun piirustukset laati Viktor Wirkkula vuonna 1906. Koulurakennukseen suunniteltiin luokahuone (sali), kaksi kamaria, käsityösali, kaksi eteistä, keittiö ja käytävä-porrastila. Sitten koulu sai nimekseen Hietalanmäen koulu.

Alunperin yksiopettajaiseksi rakennetun koulun laajennusta ennakoitiin 1928 hankkimalla lisämaata koulun vierestä. Koulurakennukseen tehtiin muutoksia ja laajennus J. Karvosen Maatalous ja KunnallISRakennusten Piirustustoimistossa vuonna 1934 laatimien suunnitelmien mukaan. Tuolloin sisätiloihin tehtiin muutoksia ja koulurakennusta laajennettiin siipirakennuksella, johon oli suunniteltu opettajan asunto ja koulukeittiö. Koulurakennusta saneerattiin myöhemmin vuosina 1941, 1975 ja 1991.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, I

kohteen nimi: **Kellon nuorisoseuratalo**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-38-2 ja 38-22

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: urheilu ja liikunta

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1898

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kellon keskustassa sijaitseva Kellon Nuorisoseuran talon vanhin osa on rakennettu vuoden 1898 tienoilla. Rakennusta on laajennettu vuosina 1921 ja 1965. Talossa on ollut monenlaista toimintaa.

Kookas rakennus sijaitsee keskeisellä ja näkyvällä paikalla Kellon keskustassa Kellontien ja Kiviniementien risteyksen luoteispuolella, noin kuusi kilometriä Haukiputaan kirkolta etelään. Lounaispuolelta kulkee puuston reunustama Seurankuja. Ympäriällä on peltoa ja eri-ikäisiä pihapiirejä, ja itäpuolella on Kellon liikekeskus. T:n muotoisen rakennuksen vanhin siipi ja lisäsiipi sijaitsevat lounais-kaakkosuuntaisesti Kellontien reunassa. Juhlasali on rakennuksen keskellä suorassa kulmassa päälinjan kanssa. Pihamaa rakennuksen ympärillä on asfaltoitu ja rakennuksen lounaispuolella on puuistutusten reunustama parkkialue.

historia:

Kellon nuorisoseura perustettiin vuonna 1892. Seuran oma talo rakennettiin pääasiassa talkootyönä ja se valmistui 1890-luvun lopulla; talon palomuurista on löytynyt myöhempien remonttien yhteydessä vuosiluku 1898. Salin kaakkoispäätyyn rakennettiin näyttämö vuosien 1902–05 aikana. Näyttämö kuitenkin purettiin vuonna 1921, jolloin rakennettiin kokonaan uusi juhlasali.

Toimitalo oli osoittautunut liian pieneksi jo 1910-luvulla, joten seura päätti ostaa vuokratontin omakseen ja rakentaa lisää tilaa entisen talon yhteyteen. Nykyinen juhlasali oli kooltaan 17 x 10,5 metriä ja näyttämö sijaitsi sen lounaispäässä. Entinen juhlasali muutettiin ravintolaksi; rakennuksen vanha osa korotettiin samalla. Rakentamistöitä johti Lauri Jämsä ja työt tehtiin edelleen talkoilla. Samaan aikaan talon ympärille pystytettiin aita ja pihamaalle rakennettiin kaivo.

Vuonna 1948 ravintolaosan päälle rakennettiin harjoitus- ja kokoussali pukuhuoneineen. Huonetta on kutsuttu painisaliksi ja yläsaliksi. Juhlasaliin rakennettiin parveke vuonna 1950 ja samaan aikaan parvekkeen ja näyttämön reunus koristeltiin Kellon maataloutta ja kalastusta kuvaavilla maalauksilla. Taiteilijana oli oululainen Pentti Koivisto.

Vuonna 1962 tuli aiheelliseksi taas laajentaa tiloja. Vuonna 1965 valmistuneeseen lisäsiipeen tulivat uusi ravintola keittiöineen, kaksi huonetta, vahtimestarin asunto, vesijohdot, sisävesä ja keskuslämmitys. Kellarissa olivat kattilahuone ja saunatilat. Salin uunit purettiin. Pihapiirissä ollut vanha ulkokuonerakennus myytiin huutokaupalla purettavaksi.

Vuosien 1980–1991 aikana rakennus on läpikäynyt perusteellisen kunnostuksen. Ensimmäiseksi kunnostettiin juhlasali Olavi Ylipahkalan laatimien suunnitelmien mukaan talkootyönä. Vuonna 1984 ravintolaan asennettiin uudet lämpöpatterit, jolloin sen ikkunoita jouduttiin nostamaan. Samoihin aikoihin kunnostettiin talonmiehen asunto ja yläsali. Vuodesta 1965 varastona ollut vanha juhlasali/kahvila kunnostettiin. Vuonna 1988 taloon

asennettiin peltikatto. Vuonna 1991 kunnostettiin ja maalattiin ulkovuori, uusittiin keittiö ja näyttämö ja portaat laudoitettiin parketilla. Vuonna 1991 Seuratalon ympärille rakennettiin uudet kevyenliikenteen väylät, minkä yhteydessä pihamaa asfaltoitiin. Rakentamisen yhteydessä pihapiiristä kaadettiin puustoa. 2000-luvun alussa pulpettikattoisen lisäsiiven katto korotettiin vastaamaan vanhan osan kattomuotoa.

Kellon nuorisoseuralla on ollut hyvin monipuolista toimintaa ja se on tehnyt yhteistyötä mm. paikallisten urheiluseurojen kanssa. Kellon nuorisoseura on ollut aikoinaan yksi maan tunnetuimmista näytelmä- ja tanssisaleista. Nuorisoseuran talolla on esiintynyt useita tunnettuja näyttelijöitä, mm. Siiri Angerkoski.

Vuodesta 1965 vuoteen 1975 seuratalo toimi lin tuomiokunnan käräjätalona. Kellon nuorisoseuran talolla pidetään nykyisin erilaisia juhlia kesällä ja talvisin siellä toimivat erilaiset tanssi-, kuoro- ym. musiikkikurssit sekä näytelmäkerhot. Satunnaisesti talolla pidetään huutokauppoja ja tansseja. Rakennuksen vanhimmassa osassa, luoteispäädyssä, on toiminut vuodesta 1989 Kellon kirjasto. Tilat olivat jo sitä ennen Haukiputaan kunnan koulutoimen käytössä. Tiloissa on ollut evakossa luokkia eri kouluilta koulurakennusten remonttien aikana. Lisäsiiven talonmiehen asunto on edelleen asuinkäytössä.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Martti Asunmaa: "Kellon Nuorisoseuran historia". Sata vuotta Kellon Nuorisoseurassa. Kellon nuorisoseura ry, Oulu, 1992

Suullista tietoa antaneet:

20.6.2005 Juha Niemi, kirjastonhoitaja Leena Vähämetsä, Juha Kivari

kohteen nimi: **Kellon pysäkki**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-12-4

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: liikenne

ajotus: moniperiodinen

ajoitusselite: asuin- ja ulkorakennus 1900-l alku, asuinrakennusta remontoitu myöhemmin

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: kellari; makasiini; pysäkki ja asuinrakennus; ulkorakennus;

kuvaus:

Kellon pysäkki pihapiireineen on rakennettu v. 1902–04 Bruno Granholmin laatimien tyyppipiirustusten mukaan. Rakennukset ovat säilyneet hyvin alkuperäisessä asussaan. Pysäkin pihapiiriin kuuluvat pysäkkirakennus, makasiini, ulkorakennus ja kellari. Pysäkin pohjoispuolella on samaan aikaan rakennettu Ratavartijan tupa pihapiireineen.

Kellon pysäkki sijaitsee Oulu–Tornio-rautatien varrella, noin seitsemän kilometriä Haukiputaan kirkolta kaakkoon. Pysäkki on radan länsipuolella umpeen kasvavan puistomaisen metsikön keskellä. Pohjoispuolella Kellon asematien varrella ja radan itäpuolella on useita eri-ikäisiä pihapiirejä.

Pysäkkirakennus sijaitsee parinkymmenen metrin päässä radasta pihapiirin keskivaiheilla ja makasiini on samassa linjassa sen pohjoispuolella. Ulkorakennus sijaitsee pysäkkirakennuksen luoteispuolella rajaten pihan länsisivua ja kellari on sen eteläpuolella nuoren puuston keskellä. Pysäkkirakennuksen lounaispuolella on leikkimökki. Pysäkin ja Ratavartijan tuvan välisessä metsikössä on sauna. Pihapiirissä on useita suuria puita, vanhoja pensaita ja perennoja.

historia:

Kellon pysäkki on rakennettu vuosina 1902–04 silloisen tie- ja vesihallituksen asema-arkkitehdin Bruno F. Granholmin laatimien tyyppipiirustusten mukaan. Granholm suunnitteli kaikki vuosina 1899–1904 rakennetun Oulu–Tornio-rautatien rakennukset. Ilmeisesti Tuiran ja Kaakamon pysäkit on rakennettu samoilla piirustuksilla.

Viimeinen lättähattu pysähtyi Kellossa vuonna 1985, minkä jälkeen rakennus on ollut asuinkäytössä.

Kellon pysäkin pihapiiriin kuuluvat pysäkkirakennus, makasiini, ulkorakennus ja kellari. Lähistöllä on myös Ratavartijan tuvan kanssa yhteiskäytössä ollut saunarakennus. Pihapiirissä on lisäksi sinne 1990-luvun taitteessa tuotu punainen leikkimökki.

Pysäkkirakennus on hirsirunkoinen tasakertaan asti ja yläkerta on rankorakenteinen. Alun perin rakennuksessa oli odotussali, konttori, keittiö, kaksi kamaria ja eteinen. Yläkerrassa on yksi huone. Rakennuksen luoteisnurkassa oli ilmeisesti myöhemmin lisätty rankorakenteinen portaikko, joka oli aivan lahonnut 1980-luvun lopulle tultaessa. Portaikko purettiin ja eteiseen tehtiin uudet portaat. Vuonna 1989 viemäröinnit on kunnostettu, rakennuksessa oli jo tuolloin sisävesi. Sisävesiä oli tehty ja keittiö remontoitu ilmeisesti 1960-luvulla. Vuoden 1990 tienoilla rakennukseen tehtiin sisäsauna. Vuonna 1991 pysäkki on maalattu.

Rakennuksessa on vielä paljon alkuperäisiä sisustusmateriaaleja jäljellä, mm. lippuluukku ja leimauslaite sekä odotushuoneen pariovet radalle päin ovat säilyneet alkuperäisillä paikoillaan. Rakennuksessa on Oulu-pahvit seinissä, pönttöuunit ja salmiakkikuvioiset peiliovet. Jossain vaiheessa sisäkattoja on laskettu 3,5 metristä 2,9

metriin.

Rakennuksen sisäänkäyntien edessä on noppakiveykset.

Makasiinirakennuksen päätyyn on tehty katos 1990-luvulla. Pysäkin kohdalla radan itäpuolella ollut lastauslaituri on purettu 2000-luvun vaihteessa.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Sirkka Valanto: Suomen rautatieasemat vuosina 1857–1920. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Julkaisu N:o 11. 1/1982.

-Rautateiden arkkitehtuuri. Asemarakennuksia 1857–1941. (toim.) Sirkka Valanto. Suomen rakennustaiteen museo ja Alvar Aalto museo. Helsinki 1984.

-Ratahallintokeskuksen arkisto, CMC Terasto Oy.

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

28.6.2005 Eeva Jämsä

kohteen nimi: **Kellonkartano**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-410-13-81

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: kartano

ajoitus: moniperiodinen

ajoitusselite: huvila ja huvimaja 1900 l.v:n alussa, asuntola 1970 ja rantasauna mahd. 1910-30

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: asuntola; kappeli; päärakennus / leirikeskus; rantasauna;

kuvaus:

Kellonkartano on rakennettu vuosina 1909–11. Kookas rakennus on valmistunut alkujaan huvilaksi. Nykyään se toimii Raamattuopiston leiri- ja kurssikeskuksena. Rakennuksessa on kansallisromanttisia tyylipteitteitä.

Kellonkartanon pihapiiriin kuuluvat huvilarakennuksen ohella kuusikulmainen huvimaja, joka toimii kappelina, sekä asuntola ja uusi varistorakennus. Kalimeenojansuussa on rantasauna.

Kellonkartano sijaitsee Kellossa laajan peltoaukean eteläidalla, Kalimeenojansuun koillispuolella, noin kahdeksan kilometriä Haukiputaan kirkolta etelään. Itä- ja länsipuolilla on kaksi eri-ikäistä pihapiiriä. Päärakennus sijaitsee pihapiirin keskellä luoteis-kaakkosuuntaisesti. Asuntola on pihapiirin eteläosassa saman suuntaisesti. Kappeli on aivan pihan pohjoisnurkassa kuusi-aidanteiden katveessa ja piharakennus sijaitsee tontin itänurkassa. Pihapiiriä ympäröi aita sekä puu- ja pensasaidanteet. Rantasauna sijaitsee Kalimeenojan suussa, noin 350 metriä pihapiirin lounaispuolella. Saunalle johtaa pihapiiristä koivukuja pellon vierustaa pitkin. Kalimeenojan ja Haukiputaantien välissä oleva laajan peltoaukean reunat ovat kasvamassa umpeen.

historia:

Kellonkartano on entinen tuomari Antti Seppäsen huvila. Perimätiedon mukaan Kellonkartanon paikalla ollut huvila on palanut vuonna 1906. Merellä huvilan lähistöllä oli tukkilautta hajonnut ja tuomari osti tukit. Työmiehille hän antoi ohjeet tehdä niin iso rakennus kuin puutavarasta riittää. Huvila rakennettiin vuosina 1909–11. Pihapiirissä oleva kuusikulmainen kappeli, entinen huvimaja, on rakennettu vuonna 1906, ja on mahdollisesti ollut päärakennusta rakentaneiden työmiesten asuntona.

Tuomari Seppäsen poika möi/lahjoitti tilan Suomen raamattuopiston ystävät ry:lle vuonna 1962. Vuonna 1974 tila lahjoitettiin Raamattuopiston säätiölle ja vuodesta 1986 se on ollut Kellonkartanon ystävät ry:n vuokraamana ylläpitoa vastaan. Leirikeskuksessa pidetään lasten- ja rippileirejä sekä Raamattuopiston kursseja.

Rakennuksen alakerta on säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan. Seinät ovat hirsipinnalla, katto- ja lattialaudoitukset ja -listat sekä muuratut ja peltikuoriset tulisijat ovat alkuperäisiä. Keittiötiloihin on tehty joitain muutoksia ja sisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu toimistohuone. Alun perin avoverantona ollut koillisivun sisäänkäynti on lasitettu jossain vaiheessa ja entiseen tanssisaliin on tehty seurakuntasali, jonka alttarilaitteen on suunnitellut arkkitehti Jämsä. Rakennuksen yläkertaan on tehty pesu- ja saunatilat ilmeisesti 1980-luvulla. 1990-luvun puolivälissä kate on uusittu ja ulkovooraus kunnostettu, ja vuoden 2005 aikana on tarkoitus kunnostaa ikkunat.

Kellonkartanon yhteyteen on rakennettu 1970-luvulla rivitalomainen asuntolarakennus. Vuosien 2001–02 aikana pihapiiriin entisen kellarin paikalle on rakennettu piharakennus, jossa on ulkovarasto ja puuvaja. Pihapiirin lounaispuolella Kalimeenojan suussa on vanha rantasauna ja sen viereen 2000-luvun alussa rakennettu laavu.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

-Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

6/2005 puhelimesta Martti Hannula, Kellonkartanon ystävät ry

20.6.2005 Satu Poikonen, Kellonkartanon emäntä ja

Irja-Liisa Niemelä, Kellonkartanon ystävät ry:n varapuheenjohtaja

kohteen nimi: **Oravan koulu (Pohjois-Kellon koulu, Haukiputaan koulumuseo)**

kunta: Oulu

kiinteistötunnus: 564-401-4-237

kylä/k.osa: Kello

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: koulu 1893, 1920 ja 1930, piharakennus 1951

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oravan koulu on rakennettu kolmessa osassa vuosina 1893, 1920 ja 1930. Viimeisimmän laajennuksen on suunnitellut J. Karvosen piirustustoimisto Oulusta. Rakennus on säilynyt hyvin ulkoasultaan.

Alaluokkien koulun vanhan siiven päädyssä toimii koulumuseo. Muuten koulu- ja ulkorakennus ovat koulukäytössä. Koulumuseoon kuuluvat luokahuone ja opettajan asunnon keittiö ja kamari. Kohde kertoo aidosti paikkakunnan historiasta.

Oravan koulu sijaitsee Pohjois-Kellossa, noin kuusi kilometriä Haukiputaan kirkolta etelään. Pihapiiri on Kellontien länsipuolella peltoaukean keskellä ja sen lähistöllä on neljä eri-ikäistä pihapiiriä.

L:n muotoinen koulurakennus sijaitsee pihapiirin itäosassa rajaten koillis- ja kaakkoissivuja. Piharakennus sijaitsee pihan lounaissivulla, luoteissivulla on vanhan mallin mukaan tehty lauta-aita ja kuusirivi. Koillisesta Kellontieltä tulee kaksi koivukujaa koulurakennuksen molemmille puolille. Koulun ja tien välissä on pallokenttä ja pihan luoteispuolella on toinen pallokenttä. Pihan länsinurkassa on leikkitelineitä ja lipputanko ja keskellä koivusaareke. Henkilökunnan parkkipaikka on piharakennuksen lounaisseinustalla, ja sen kaakkoispäässä on roskalaatikkokatos.

historia:

Vuonna 1892 Haukiputaan kuntakokouksessa päätettiin perustaa kansakoulu Kellonkylään. Kunta osti koulua varten Simuna Oravaiselta ¼ Oravan tilasta. Maakauppa oli ensimmäinen, jonka Haukiputaan kunta on tehnyt. Tilan rakennukset oli tarkoitus käyttää koulurakennuksiksi, mutta ne eivät soveltuneetkaan. Rakennukset purettiin ja niistä saadusta puutavarasta ja ostetuista lankunpätistä rakennettiin uusi koulurakennus. Haukiputaan kolmas koulu (toinen kunnan perustama koulu), Oravan koulu (Pohjois-Kellon koulu) aloitti toimintansa syksyllä 1893. Ensimmäinen opettajatar oli Emma Oinonen.

Vuosina 1904–06 ja vuodesta 1917 eteenpäin kouluun palkattiin toinen opettaja, mutta vasta vuonna 1918 päätettiin koululle rakentaa lisätiloja. Hirrestä rakennetut lisätilat valmistuivat syksyllä 1920. Viimeisen kerran koulua laajennettiin vuonna 1930 oululaisen piirustustoimisto J. Karvosen suunnitelmien mukaan. Rakennuksen vanhinta osaa on koillissiipi, ja uusin on kaakkoissiipi.

Vuonna 1952 rakennus muutettiin öljylämmitteiseksi. Ensimmäinen isompi saneeraus tehtiin Oravan koululle vuosina 1982–83, jolloin rakennukseen saatiin vesi ja viemärinti, samalla mm. osa ikkunoista uusittiin vanhan mallin mukaan ja osaan on asennettu jossain vaiheessa sisäpuolelle lämpölasit. Sosiaali- ja opettajien huone on myös uusittu. Vuonna 1998 rakennuksesta löytyi kosteusvaurio, jolloin osa lattiarakenteista jouduttiin uusimaan. Viimeksi rakennus on maalattu ulkoapäin n. 2002, ja vuonna 2003 on maalattu sisätiloja.

Koulu on ollut koko ajan toiminnassa. Aikoinaan koulurakennuksessa oli jopa neljän perheen asunnot ja kolme

luokkahuonetta. Talonmiehen asunto sijaitsi uusimman osa yläkerrassa ja on edelleen asuinkäytössä, muut asunnot ovat koulutiloina ja museona. Sotien aikaan koululla oli saksalaisia sotilaita majoittuneena. Sotien jälkeen Oravan koululla on toiminut mm. neuvola. Koululla asunut myös poliisi Jämsä, jonka rouva oli sairaanhoitaja. Koulurakennuksen vanhimpaan osaan on tehty koulumuseo. Koulussa on tällä hetkellä noin 60 oppilasta 1.–3.-luokilla.

Pihapiiriin kuulunut navettarakennus on purettu ja sen paikalle on rakennettu uusi piharakennus vuoden 1951 tienoilla. Piharakennuksessa ovat sauna, varastohuoneita ja ulkovessat. Rakennuksen lounaissivulla ollut liiteri on purettu 1970-luvulla. Koululle on tehty 1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä myös pihasuunnitelma.

Haukiputaan koulumuseo perustettiin Oravan koululle 1982. Museo toimii Oravan koulun ensimmäisessä, vuonna 1893 rakennetussa osassa. Koulumuseota olivat perustamassa koulun pitkäaikainen opettaja Salme Taavetti ja Haukipudas-Seuran jäsenistä mm. Martti ja Tytti Asunmaa, Liisa Ervasti-Julku, Tapani Uusinoka, Liisa Paavola ja Eero Jussila. Museon luokka tavoittelee 1920-luvun tyyliä.

Koululle saatiin keskuslämmitys 1950-luvulla, jolloin rakennettiin pannuhuone nykyisen museon alle kellariin. Öljykeskuslämmitys on edelleen käytössä. Luultavasti museopään tulisijat purettiin jo tuolloin. Rakennus saneerattiin 1981-82 laajasti, missä yhteydessä museon tilat erotettiin, uudemman siiven keskellä ollut iso asunto otettiin koulun käyttöön ja koululle tuli vesi ja viemäri. Saneerauksessa muutettiin tuon asunnon keittiön alla olleen kellarin ilmanvaihtoa tulisijojen purkamisen yhteydessä sillä seurauksella, että uudempaan siipeen tuli homevaurio. Koulussa tehtiin homeremontti 2000-luvun alkuvuosina, jolloin lattioita uusittiin ja kellari täytettiin.

Ulkovuorausta ei ole uusittu 1982 tai 2000 remonteissa, vaan se on vanhempi. Ikkunoita on uusittu vain tarpeelliselta osin, muutama ikkuna on kokonaan uusi, museossa on kokonaan vanhat ikkunat ja muualla vanhoihin karmeihin on asennettu uudet lämpölasiset sisäpuitteet. Museota lukuun ottamatta kaikki sisäpinnat on uusittu.

Oravan koulu oli lakkautusuhan alla 2005, mutta toistaiseksi koulun toiminta jatkuu 1-3 luokkien opetuksessa.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, R, I, S

lähteet:

Haukiputaan kunnan kiinteistörekisteri

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Martti Asunmaa – Liisa Ervasti-Julku: Kotiseutumme Haukipudas – Historiaa I.

Haukiputaan esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Haukipudas 1991.

Jaakko Jussila: Silmäys Haukiputaan kunnan kansakoulujen vaiheisiin vuosina

1875–1925. Osakeyhtiö Liiton Kirjapaino, Oulu 1925

Koulutaival. Haukiputaan kunnan koululaitoksen vaiheita vv. 1875–1975. Viljo Rönty (toim.) Oulu 1975

Suullista tietoa antaneet:

20.6.2005 Ulla Lukkari (siivoojana Oravan koululla 1970-luvulta) ja Anna-Liisa Ahonen